

”ELÄMÄ ISKEE NYRKILLÄ SILMÄÄN”

Nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta

Ulla Maria Henriikka Tähtinen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalipsykologia
Maisteritutkielma
Lokakuu 2019

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta	Laitos/Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä/Författare – Author Tähtinen Ulla Maria Henriikka		
Työn nimi / Arbetets titel – Title "Elämä iskee nyrkillä silmään" Nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta		
Oppiaine / Läroämne – Subject Sosiaalipsykologia		
Työn laji/Arbetets art – Level Maisteritutkielma	Aika/Datum – Month and year Lokakuu 2019	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 84
Tiivistelmä/Referat – Abstract		
<p>Tässä maisteritutkielmassa tarkastellaan nuorten sosiaalisia representaatioita tulevaisuudesta. Tutkielman tarkoituksena ei ole kartoittaa yksittäisen nuoren ajatuksia tai mielikuvia, vaan tarkastella jaettu tulevaisuuskäsityksiä. Tutkimuksen kohteena ovat siis nuorten puheesta nousevat tulevaisuutta koskevat jaetut käsitykset ja mielikuvat.</p> <p>Tutkielman lähestymistapa on kvalitatiivinen ja teoreettisena viitekehyksenä sovelletaan Serge Moscovicin sosiaalisten representaatioiden teoriaa. Sosiaalisten representaatiot ovat yhteisössä jaettu mielikuvia ja käsityksiä, jotka syntyvät yhteisön kommunikaatiossa. Ne luovat järjestystä ja mahdollistavat itsensä yhteisön kommunikaatiota. Tämän tutkielman kiinnostuksen kohteena on, hahmottuuko nuorten puheesta yksilöllisten toiveiden lisäksi jaettu sosiaalinen käsitys tulevaisuudesta.</p> <p>Tulevaisuuskuvia ei ole tiedettävästi aikaisemmin tutkittu sosiaalisina representaatioina. Näin ollen tulokulma on tuore niin sosiaalisten representaatioiden tutkimuksen kuin tulevaisuustutkimuksenkin alalla. Sosiaalisten representaatioiden teoria tarjoaa tutkimukselle lähtökohdan tarkastella nuorten tulevaisuusnäkömiä yhteisöllisen rakentamisen näkökulmasta.</p> <p>Tutkielman vastaa kysymyksiin: <i>Minkälaisia näkemyksiä nuorilla on tulevaisuudestaan? Miten tulevaisuus ankkuroidaan ja objektivoidaan nuorten puheessa? Millaisia sosiaalisia representaatioita nuoret jakavat tulevaisuudesta?</i></p> <p>Tutkielma on tehty yhteistyössä Euroopan Sosiaalirahaston rahoittaman LUODE- luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeen kanssa. LUODE- hankkeen tavoitteena on moniammatillisen yhteistyön ja uusien nuorille suunnattujen palveluinnovaatioiden kehittäminen ja Helsingin yliopiston roolina on tuottaa tutkimustietoa nuorten arjesta. Tämän maisteritutkielman tarkoitus on tuottaa tietoa nuorten ajatusmaailmasta ja arkiajattelusta hankkeen käyttöön.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu seitsemästätoista LUODE- hankkeen yhteydessä tehdystä puolistrukturoidusta virikehaastattelusta, jossa virikkeenä on käytetty aikajanaa. Aineisto on analysoitu laadullista sisällönanalyysiä käyttäen. Sosiaalisten representaatioiden muodotumisprosesseja on tarkasteltu ankkurointien ja objektivointien kautta. Sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosessien lisäksi sosiaalisten representaatioiden ilmentymistä on tarkasteltu aineistosta tulkittujen kantateemojen avulla.</p> <p>Tulosten mukaan nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta muodostuvat kolmen pääteeman ympärille. Näitä teemoja ovat sosiaaliset suhteet ja asuminen, koulutus ja työelämä sekä Suomen ja maailman tulevaisuus. Lisäksi sosiaalisten suhteiden ja asumisen pääteema jakautuu kolmeen alateemaan, jotka ovat perhe, kaverit ja asuminen.</p> <p>Perheen käsite jakautuu kahteen osaan, lapsuuden perheeseen ja itse perustettuun perheeseen. Perheestä ja kavereista puhuttaessa nuoret toivat esille tarvetta sosiaaliselle tuelle, joka ankkuroitui perheen kohdalla huolenpitoon ja kavereiden kohdalla tukeen ja seuraan. Tuloksista on pääteltävissä, että tulevaisuudessa sosiaaliset suhteet sekä halu itsenäistyä rakentavat nuorten sosiaalista representaatiota tulevaisuudesta. Aineistosta tulkittu vastinpari sosiaalinen tuki / itsenäistyminen kuvaa sosiaalisten suhteiden ja asumisen teemassa esiintyvää ristiriitaa, jossa toisaalta tarve itsenäistyä mahdollisimman nopeasti ja toisaalta lapsuuden perheen tuki määrittävät tulevaisuutta.</p> <p>Nuoret näkevät koulutuksen väylänä hyvälle työpaikalle sekä itsenäistymiselle, eikä sitä pidetty arvona sinänsä. Nuorten puheissa esiintyi laajasti individualistinen käsitys, jonka mukaan pärjääminen elämässä on itsestä kiinni ja sisäinen motivaatio on tärkeässä osassa tavoitteiden saavuttamisessa. Toinen aineistosta löydetty vastinpari on yksilöllisyys / yhteisöllisyys, jossa yksilöllisyys kuvaa nuorten ajatusmallia yksin pärjäämisestä ja yhteisöllisyys sosiaalisia taitoja, joita pidettiin varsinkin työelämän kannalta hyvin tärkeinä.</p> <p>Viimeisessä teemassa Suomen ja maailman tulevaisuus ankkuroitiin teknologian kehitykseen. Teknologia objektivointiin tuttuihin käsitteisiin kuten autot ja robotit. Suomen ja maailman tulevaisuus kuvattiin toisaalta muuttuvaksi ja toisaalta stabiiliksi. Kolmas kantateema pysyvyys / muuttuvuus kuvaa tätä ristiriitaista ajattelumallia.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiaaliset representaatiot, nuorisotutkimus, tulevaisuustutkimus		

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. SOSIAALISTEN REPRESENTAATIOIDEN TEORIA	3
2.1 Teorian taustaa	4
2.2 Sosiaalisen representaatioiden muodostumisprosessit.....	10
2.3 Kantateemat	12
3. NUORUUS JA TULEVAISUUS	13
3.1 Nuoruus on matka aikuisuuteen	13
3.2. Tulevaisuustutkimus.....	17
3.3 Nuorten tulevaisuuskäsitykset.....	20
3.4 Tulevaisuus kollektiivisena käsitteenä	26
4. TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
5. MENETELMÄT JA ANALYYSI.....	29
5.1 Aineisto ja aineistonkeruu	29
5.2 Haastattelukysymykset ja aikajajat.....	33
5.3 Laadullinen sisällönanalyysi ja sosiaaliset representaatiot	35
6. TULOKSET	39
6.1. Sosiaaliset suhteet ja asuminen	41
6.1.1 Perhe	41
6.1.2 Kaverit	45
6.1.3 Asuminen	47
6.2 Koulutus ja työelämä.....	48
6.3 Suomen ja maailman tulevaisuus	55
6.4 Nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta kantateemojen valossa	60
6.4.1 Sosiaalinen tuki / Itsenäistyminen.....	61
6.4.2 Yksilöllisyys / Yhteisöllisyys	62
6.4.3 Pysyvyys / Muuttuvuus	65
7. DISKUSSIO.....	67
7.1 Johtopäätökset.....	67
7.2 Tutkimusprosessin arviointi.....	73
7.3 Jatkotutkimus ja tulosten hyödyntäminen.....	77
LÄHTEET.....	79

1. JOHDANTO

Ihmiset käyttävät elämässään huomattavan paljon aikaa tulevaisuuden pohdintaan. Taito suunnata ajatuksensa tulevaan aikaan, jota ei ole vielä tapahtunut, on taito, jota käyttämällä ihminen kykenee suunnitellaan tulevaa toimintaansa. Kyky ajatella tulevia tapahtumia ja paikkoja erottaa ihmisen muista eläinlajeista. (Vásquez, 1999.) Ihminen perustaa päätöksensä toiminnastaan paitsi menneisyydelle myös tietoon tai oletukseen tulevasta. Tulevaisuuskuvien tutkimuksessa voidaan analysoida paitsi ihmisen henkilökohtaista tulevaisuuskuvaa myös tietyn ajan ja paikan määrittämää psykologista, poliittista, taloudellista ja kulttuurista tilaa. (Bell, 1997, s. 81-83.) Tulevaisuutta voidaan tutkia siis myös sosiaalisena käsitteenä (Vásquez, 1999).

Tulevaisuusajattelu on ominaista kaikenikäisille ihmisille, mutta erityisen tärkeää se on nuorille, joilla elämänvalinnat ovat vielä edessä. Nuoret ja tulevaisuus liitetään usein yhteen ja nuoret sekä nuoret aikuiset ovatkin perinteisesti tulevaisuusnäkökuvien tutkimuksessa erityisesti käytetty kohderyhmä. (Nurmi, 1991.) Nuorten tulevaisuusnäkökuvia tutkittaessa tulevaisuus- ja nuorisotutkimus yhdistyvät. Tämän tyyppinen tutkimus pyrkii antamaan äänen nuorille heidän kokemusmaailmansa sekä arkensa tavoittamiseksi. On tärkeää ymmärtää nuorten omaa tapaa ajatella, jotta heitä koskevia palveluja voidaan kehittää mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Nuorten tulevaisuuskuvia tutkittaessa on mahdollista piirtää kuvaa yhteiskunnasta, koska ne heijastavat monellakin tapaa yhteiskunnan senhetkistä tilaa ja ilmapiiriä (Rubin, 1998, s. 12). Nuorten tulevaisuuskuvat paitsi heijastelevat myös rakentavat tulevaisuutta, koska tulevaisuuskuvat vaikuttavat ihmisen toimintaan ja motivaatioon toimia.

Tämän maisteritutkielman kohderyhmänä ovat nuoret ja tutkimuksen kohteena ovat nuorten käsitykset tulevaisuudesta. Tutkielman tarkoituksena ei ole kuitenkaan tutkia nuorten yksilöllisiä näkökuvia tai ajatuksia, vaan tarkastella tulevaisuusnäkökuvia sosiaalisesta näkökulmasta. Yksilöiden haastatteluista, tavallaan yksilön tarinan takaa, pyritään löytämään sosiaalisesti muodostuneita käsityksiä ja näkökuvia. Jokaisella nuorella on omat unelmansa ja ajatuksensa tulevaisuudesta mutta samalla käsityksiä rakennetaan myös sosiaalisesti suhteessa yhteiskunnan esittämiin toiveisiin. Tämän

tutkielman kiinnostuksen kohteena siis on, hahmottuuko nuorten puheesta yksilöllisten toiveiden lisäksi jaettu sosiaalinen käsitys tulevaisuudesta.

Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Serge Moscovicin (1961/2007) *sosiaalisten representaatioiden teoria*. Sosiaaliset representaatiot eivät ole vain yksittäisen henkilön ajatuksia tai ymmärrystä, vaan ne ovat yhteisössä jaettuja käytäntöjä ja mielikuvia. Ne syntyvät ihmisten välisessä kommunikaatiossa mutta samalla ne myös mahdollistavat yhteisön kommunikaation (Moscovici, 1973, s. xiii.) Sosiaalisten representaatioiden teoria tarjoaa mahdollisuuden tutkia tulevaisuuskäsityksiä jaettuina mielikuvina yksilöllisten tulevaisuuskuvien sijasta.

Sosiaalisten representaatioiden teorian perinteinen tutkimuksen kohde on ollut asiantuntijatiedon leviäminen yhteiskunnassa sekä sen kytkeytyminen arkiajatteluun ja arkikielen käyttöön (Sakki, 2010). Sosiaalisten representaatioiden teoriaa on aikaisemmin käytetty esimerkiksi uusien ruokien (Bäckström, Pirttilä-Backman & Tuorila, 2003; 2004) sekä sairauksien (Jodelet, 1991) tutkimiseen. Konkreettisempien käsitteiden lisäksi sosiaalisten representaatioiden teoriaa on käytetty myös abstraktimpien käsitteiden tutkimukseen, kuten esimerkiksi aikuisuus (Pitti, 2017). Tulevaisuuskuvia ei tiedettävästi ole aikaisemmin tutkittu sosiaalisina representaatioina. Koska tulevaisuus on käsitteenä melko abstrakti, edustaa tämä tutkielma uudempaa sosiaalisten representaatioiden tutkimusta, jossa kohteena on konkreettisten käsitteiden sijasta laajempi ja vaikeammin määriteltävissä oleva käsite. Yksi tämän tutkielman tarkoituksista onkin tuoda varmuutta sille, sopiiko teoria myös laajempien ja vaikeammin määriteltävien kokonaisuuksien tutkimukseen.

Sen sijaan muilla tieteenaloilla on nuorten tulevaisuuskuvia tutkittu laajastikin. Lisäksi tulevaisuutta on tutkittu myös kollektiivisena käsitteenä, jossa tulevaisuus nähdään ikään kuin sosiaalisesti muodostuneena käsityksenä. Tässä tutkielmassa esitellään tutkimusta niin kognitiivisen psykologian, tulevaisuustutkimuksen kuin tulevaisuuskasvatuksenkin kannalta, pyrkien kuvaamaan kattavasti tulevaisuuskuvien tutkimuksen kenttää. Sosiaalisten representaatioiden teoria tuo tulevaisuuskuvien tutkimukseen sosiaalipsykologista näkökulmaa, joka on tiedettäväsi tulevaisuuskuvien tutkimuksista puuttunut.

Tutkielman aineisto koostuu seitsemästätoista puolistrukturoidusta virikehaastattelusta, jotka on tehty osana Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamaa LUODE- luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hanketta. LUODE-hankkeen tavoitteena on moniammatillisen yhteistyön ja uusien nuorille suunnattujen palveluinnovaatioiden kehittäminen. Hankkeessa tarjotaan nuorille erilaisia kokemus- ja toimintaympäristöjä, missä he voivat syventää tulevaisuuden työelämätaitoja. LUODE-hankkeen tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä, auttaa nuoria työllistymään sekä saattaa heidät osaksi yhteiskuntaa mahdollisimman tehokkaasti. Hankkeella pyritään edistämään nuorten itsetuntemusta, itseilmaisua ja minäpystyvyyttä ja ajatuksena on avata nuorille mahdollisuutta pysähtyä, tutkia ja etsiä omia vahvuuksiaan. Konkreettisenä tavoitteena LUODE-hankkeella on kehittää nuorille suunnattuja työharjoitteluja, erityisesti työelämään tutustumisjaksojen sisältöjä. (LUODE-hankesuunnitelma, 2018.)

Helsingin yliopiston roolina on LUODE-hankkeessa tuottaa tietoa ja tutkimustuloksia nuorten arjesta sekä arvioida pilottitoiminnan vaikutusta nuorten hyvinvointiin, elämänhallintaan sekä ura- ja ammatinvalintaan. Tämän maisteritutkielman tarkoituksena on tuottaa tietoa nuorten ajatusmaailmasta ja arkiajattelusta sekä tuottaa tutkimustietoa siitä, miten nuoret näkevät tulevaisuutensa.

Tutkielman ensimmäisessä osiossa tarkastellaan tämän tutkimuksen kannalta oleellisia teorioita ja tutkimuksia. Näitä ovat sosiaalisten representaatioiden teoria sekä nuorisotutkimus ja tulevaisuustutkimus. Tämän jälkeen tutkimuskysymykset. Työn empiirinen osuus alkaa luvussa viisi, jossa käydään läpi tutkielman toteutuksen ja aineiston analyysin sekä tässä käytetyt menetelmät. Luvussa kuusi esitellään tutkielman tulokset. Lopuksi käydään läpi tutkimuksesta syntyneet johtopäätökset, pohtien myös työn toteutusta sekä tutkimukseen liittyviä eettisyyskysymyksiä. Viimeisessä kappaleessa pohditaan mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

2. SOSIAALISTEN REPRESENTAATIOIDEN TEORIA

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu Serge Moscovicin (1961/2008) sosiaalisten representaatioiden teoriaan. Kun tutkitaan sosiaalisia representaatioita, tutkitaan ihmisten arkijärkeä, arkiajattelua (Moscovici, 1981, s. 192) sekä ajattelun

sisällön muotoutumista ja muutosta (Sakki, Mäkinen, Hakoköngäs & Pirttilä-Backman, 2014). Sosiaalisten representaatioiden tarkoitus on auttaa ihmisiä ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja sen merkityksiä. Sosiaaliset representaatiot muodostuvat yhteisön kommunikaatiossa ihmisille merkityksellisistä asioista ja niiden perusluonne on ehdottoman sosiaalinen. Ne myös mahdollistavat yhteisön sisäisen kommunikaation rakentamalla kommunikoinnille välttämätöntä koodistoa. (Voelklein & Howarth, 2005.) Sosiaalisten representaatioiden toiminnallisuus perustuu ihmiselle tuntemattomien ja abstraktien asioiden muuntamiselle sellaiseen muotoon, jotka koetaan ymmärrettäviksi (Moscovici, 1984, s. 24).

2.1 Teorian taustaa

Sosiaalisten representaatioiden teoria pohjautuu Serge Moscovicin vuonna 1961 julkaisemaan väitöskirjaan, *La psychanalyse, son image, son public*, jossa Moscovici käsitteli psykoanalyysin käsitteen leviämistä ranskalaisessa lehdistössä 1950-luvulla. Psykoanalyysi oli uusi käsite Ranskassa ja Moscovicin kiinnostuksen kohteena oli tutkia, miten tällainen käsite kytkeytyy ihmisten arkiajatteluun, arkikeskusteluun ja miten uudesta ja tuntemattomasta muodostetaan arkijärkeen pohjautuvia mielikuvia. Tutkiessaan psykoanalyysin käsitteen esiintymistä lehdistössä Moscovici tuli tulokseen, että eri ihmisryhmillä on erilainen käsitys psykoanalyysistä, riippuen siitä, millainen ryhmän ideologia on. (Moscovici, 1961/2008.)

Väitöskirjassaan Moscovici teki eroa kolmen erilaisen kommunikointitavan välillä. Näitä tapoja ovat *diffuusio*, *propagointi* ja *propaganda*. Tuon ajan lehdistö oli suuntaukseltaan joko liberaali, katolinen tai kommunistinen ja jokainen suuntaus käsitteli psykoanalyysin käsitettä eri tavoin. Liberaalin lehdistön suosima diffuusio pyrki levittämään psykoanalyysin käsitettä. Diffuusion tyyli on konkreettinen ja nopea. Se testaa lukijansa luetun ymmärrystä ja antaa tilaa lukijan omille päätelmille. Katolinen lehdistö sen sijaan käytti kommunikoinnissaan propagointia, kohdistuen sanomansa tiettyyn ihmisryhmään eli tässä kohtaa kristittyihin. Propagoinnin päämääränä on vaikuttaa uuden kohteen ja olemassa olevan tiedon yhteyteen. Kommunistisen lehdistön suosima propaganda korostaa asioiden erilaisuutta. Kommunistisessa lehdistössä psykoanalyysin vastainen propaganda halusi saattaa psykoanalyysin käsitteen kokonaan huonoon valoon. Näin ollen ihmisille syntyi siis

erilaisia käsityksiä psykoanalyysista riippuen siitä, mitä lehdistöä he seurasivat. Näitä erilaisia käsityksiä Moscovici alkoi kutsua sosiaalisiksi representaatioiksi. (Moscovici, 1961/2008, s. 215-255; Sakki, 2010.)

Moscovicin (1981, s. 184-186; 1984, s. 16-17) mukaan sosiaalisten representaatioiden juuret ovat sosiologiassa, Durkheimin *kollektiivisissa representaatioissa*.

Representaatiot näyttäytyvät kuitenkin sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa hieman eri näkökulmista. Sosiologiassa representaatiot nähdään selittävinä tekijöinä ja niiden olemassaolo tunnustetaan, mutta niiden rakenteen, rakentumisen tai käytön tutkimusta ei painoteta yhtäläisesti sosiaalipsykologian kanssa. Sosiologiassa representaatioiden olemuksen katsotaan olevan staattista ja pysyvää. Kollektiivisilla representaatioilla tarkoitetaan usein tarinoita, myyttejä ja traditioita, jotka ovat suhteellisten muuttumattomia. Sosiaalipsykologiassa sosiaalisten representaatioiden tutkimus painottaa nimenomaan representaatioiden monimuotoisuutta ja dynaamisuutta sekä niiden kykyä muuttua ajassa. Representaatioiden kommunikatiivista olemusta korostaakseen Moscovici valitsi termin sosiaalinen, kollektiivisen sijaan. Durkheimin lisäksi sosiaalisten representaatioiden teorian muotoutumiseen ovat vaikuttaneet Piagetin tutkimukset lasten arkiajattelusta ja ajattelun muotoutumisesta.

Perinteisen määritelmän mukaan sosiaalisilla representaatioilla tarkoitetaan arvoja, ajatuksia, mielikuvia sekä käytäntöjä, joiden funktio on kahtalainen: sosiaaliset representaatiot jäsentävät ihmisten arkiymmärrystä maailmasta ja luovat järjestystä ajattelulle. Toisaalta ne tarjoavat yhteisöille välineitä sosiaaliseen vaihtoon ja sekä ympäröivän maailman luokitteluun sekä nimeämiseen ja tarjoavat näin yhteisön sisällä mahdollisuuden kommunikaation. Sosiaaliset representaatiot eivät ole pelkästään mielipiteitä tai asenteita, vaan ne ovat luonteeltaan laajempia ilmiöitä. Ne eivät ole pelkkiä reaktiota objekteihin, vaan ne sisältävät myös objektin merkityksen. Sosiaaliset representaatiot perustuvat kommunikaatiolle mutta samalla ne myös mahdollistavat ihmisten välisen kommunikaation. (Moscovici, 1973, xiii.)

Moscovicin (1984, s. 20-21) mukaa arkijärki ja asiantuntijatieto eroavat toisistaan ratkaisevasti. Asiantuntijatieto kuuluu *hyväksytyyn* universumiin ja arkitieto *konsensuksen* universumiin. Asiantuntijat yrittävät selittää maailmaa ihmisille, kun taas konsensuksen universumissa asioiden ja ilmiöiden merkitykset syntyvät ihmisten

välisessä neuvottelussa ja kommunikaatiossa. Sosiaalisten representaatioiden tutkimus on ennen kaikkea tuon kommunikaation ja neuvottelun tuloksena syntyvät arkijärjen tutkimusta. Sosiaaliset representaatiot ovatkin avainasemassa, kun tutkitaan arkijärjen ilmentymistä ja prosesseja. (Bauer & Gaskell, 2008.) Sosiaaliset representaatiot ovat eräänlaista arkijärjen raakamateriaalia, jotka auttavat ihmisiä ymmärtämään ympäröivää maailmaa (Moscovici & Hewstone, 1983, s. 118).

Sosiaaliset representaatiot syntyvät siis ihmisten välisestä kommunikaatiosta, mutta samalla ne ovat myös kommunikaation kohteita. Ne ovat kuin tietovarasto, joka jaetaan yhteisössä. Sosiaaliset representaatiot ovat sulautuneet kollektiiviseen muistiin, sosiaalisiin käytänteisiin sekä historiaan että kulttuuriin ja ne perustuvat yksilön ja yhteiskunnan vuoropuhelulle. (Jovchelovitch, 2012.) Sosiaalisten representaatioiden kommunikatiivista luonnetta voidaan avata teorian epistemologian kautta, joka perustuu semioottiseen kolmioon. Kolmion kantoina ovat: minä (ego), toinen (alter) sekä kärkenä objekti (sosiaalinen representaatio). Kolmion tarkoitus on kuvastaa ego-alter-objekti suhdetta, jossa sosiaaliset representaatiot kehittyvät sosiaalisessa kommunikaatiossa. Objektin katsotaan olevan yksilön ja toisen kommunikaation tulos. Kolmio on luonteeltaan dynaaminen, joka juontuu minän ja toisen välisestä jännitteestä. Sosiaaliset representaatiot siis syntyvät kommunikaatiosta mutta samaan aikaan ne ovat myös kommunikaation objekti. (Marková, 2003, s. 152.)

Sosiaalisten representaatioiden kommunikatiivista suhdetta ovat havainnollistaneet myös Bauer ja Gaskell (1999) mallissaan, jossa sosiaaliset representaatiot esitetään kolmen tekijän, subjekti, objekti ja projekti suhteena. Subjekti esitetään representaation kantajana, objekti abstraktina representaationa ja projekti sosiaalisen ryhmän pragmaattisena kontekstina, jossa sosiaalinen representaatio esiintyy. Sosiaalinen representaatio esitetään tässä kolmion muodossa kantoinaan kaksi subjektiä ja kärkenä objekti. Kolmion pinta kuvastaa yhdessä muodostettua sosiaalista representaatiota. Projekti viittaa kyseisen ryhmän yhteiseen tavoitteeseen, joka on ryhmän jäseniä yhdistävä tekijä. Malli perustuu ajatukselle, että sosiaaliset representaatiot ja tieto tai näkemys itsessään esiintyvät aina sosiaalisessa miljöössä ja kommunikaatiossa eikä sosiaalista tietoa voi olla olemassa ilman subjektien välistä yhteyttä. Sosiaalinen miljöö on sosiaalisten representaatioiden esiintymisalusta, jossa niitä kehitetään, jaetaan ja vastaanotetaan.

Sosiaalisella tiedolla on kuitenkin aina myös nykyhetken lisäksi historia ja tulevaisuus. Kun kommunikaatiomalliin lisätään aikadimensio, saadaan Bauerin ja Gaskellin (2008) ”tobleroneksi” nimeämä malli, jossa subjektien yhteiset intressit (projektit) liikkuvat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä. Kun tässä tutkielmassa sosiaalisesti representaatioksi ymmärretyt tulevaisuuskäsitykset nähdään tämän ”toblerone” mallin kautta, voidaan olettaa, että niillä on kolme ulottuvuutta; menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Esimerkiksi nuorten menneisyyden voidaan ajatella olevan juuri tämän kyseisen sukupolven jaettu menneisyys. Tulevaisuutta taas voisi kuvastaa yhteinen projekti, joka on peruskoulun päättäminen sekä uusien opintojen suunnittelu.

Sosiaalisten representaatioiden esiintymistä yhteiskunnassa Moscovici (1988) lähestyy niiden jaettavuutta tarkastelemalla. *Hegemoniset* sosiaaliset representaatiot ovat koko yhteisön jäsenten jakamia normatiivisia representaatioita. Sosiaaliset representaatiot voivat olla yhteisössä normatiivisia, vaikka yhteisö itse ei olisi niitä luonut. Hegemoniset representaatiot ovat lähellä Durkheimin kollektiivisten representaatioiden käsitettä, ne ovat yhtenäisiä ja homogeenisiä ja ne muodostavat yhteiskunnassa tietyn kollektiivisen totuuden. Hegemoniset representaatiot eivät tarjoa yksilölle juurikaan valinnan vaihtoehtoja, vaan ne ovat yhteisössä hallitsevia (Breakwell, 2001, s. 275). *Emansipoituneet* sosiaaliset representaatiot taas ovat tietyn alaryhmän mielikuvia. Alaryhmät muodostavat omia sosiaalisia representaatioita, jotka yhdistävät heidät ryhmäänsä. Emansipoituneet representaatiot arvostavat ryhmien erilaisuutta sekä alaryhmien omia näkemyksiä asioista. *Poleemiset* representaatiot taas syntyvät alaryhmien konfliktitilanteista, joissa eri alaryhmien sosiaaliset representaatiot joutuvat törmäyskurssille. Poleemiset representaatiot muokkaavat eri alaryhmien mielikuvia. Nuorten tulevaisuuskäsitykset voivat edustaa periaatteessa jokaista edellä mainituista kolmesta tyylistä. Tosin nuoret ovat ryhmänä hyvin heterogeeninen ryhmä, eivätkä näin ollen muodosta kovin tiivistä alaryhmää. On kuitenkin mahdollista, että nuorten yhteinen projekti, peruskoulun päättäminen, tiivistää nuorten ryhmää, jolloin he saattavat muodostaa tiiviin alaryhmän.

Lisäksi tietyllä ryhmällä tai jopa yhdellä ihmisellä voi olla useampia erilaisia tai päällekkäisiä sosiaalisia representaatioita sekä vastakkaisia ajattelutapoja samasta asiasta

tai ilmiöstä. Sosiaalisten representaatioiden teorian monimuotoisuutta edustaa käsite *kognitiivinen monitahoisuus* (engl. cognitive polyphasia), jossa kiteytyy ajatus ajattelun moninaisuudesta ja päällekkäisyydestä. (Moscovici, 1961/2008, s. 190.) Mieli ja mielikuvat eivät kehity lineaarisesti, vaan pikemminkin ne ovat kontekstisidonnaisia ja muuntuvia, jolloin erilaisten mielikuvien viriäminen samaan aikaan on mahdollista. Kognitiivinen monitahoisuus osoittaa, että tieto ei ole koskaan staattista, vaan se muuttuu ihmisten välisessä kommunikaatiossa ja siihen vaikuttaa ihmisten välinen sosiaalinen vaihto. (Jovchelovitch & Priego-Hernández, 2015, s. 167-168.) Tämä mahdollistaa sen, että niin sanotut perinteiset ja modernit sosiaaliset representaatiot voivat olla olemassa yhtä aikaa, eivätkä ne välttämättä korvaa toisiaan. Kuten esimerkiksi Wagner, Duveen, Verma ja Themel (2000) havaitsivat tutkimuksessaan, Intiassa esiintyy päällekkäisiä mielenterveyteen liittyviä sosiaalisia representaatioita. Toisaalta mielenterveyteen liitetään perinteisiä uskomuksia, mutta toisaalta taas siihen suhtaudutaan modernin lääketieteen kautta. Erilaiset sosiaaliset representaatiot siis elävät samaan aikaan yhteisössä ja ne viriävät erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, eivätkä sulje toisiaan pois. Tässä tutkielmassa kognitiivinen monitahoisuus voisi tulla esiin siten, että nuorilla esiintyy erilaisia tai jopa keskenään ristiriitaisia sosiaalisia representaatioita tulevaisuudesta. Tulevaisuudella voidaan nähdä olevan useammanlaisia skenaarioita riippuen esimerkiksi siitä, mitä osa-aluetta mielikuvassa painotetaan.

Duveen ja Lloyd (1990) painottavat, että sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa tulee huomioida niiden kolme erilaista ilmenemistasoa. Nämä tasot ovat *ontogeneesi*, *mikrogeneesi* ja *sosiogeneesi*. Ontogeeninen taso viittaa sosiaalisten representaatioiden yksilölliseen tasoon ja se on tavallinen tutkimuksissa, joissa aineisto koostuu haastatteluista tai kyselylomakkeista (Sakki ym., 2014). Mikrogeneesin taso taas viittaa sosiaalisten representaatioiden vuorovaikutuksellisuuteen yksilöiden välillä. Sosiogeneesin tasossa liikutaan yhteiskunnallisella tasolla, jonka tutkimuksessa aineistoksi sopivat esimerkiksi laajemmat keskustelut. Sosiogeneesin taso viittaa tapaan, jolla sosiaaliset representaatiot liikkuvat laajemmalla yhteiskunnan tasolla ja kuinka ne muodostuvat, muuttuvat ja vaikuttavat toinen toisiinsa. (Duveen & Lloyd, 1990.) Sosiogeneettistä tasoa käytetään, kun analysoidaan esimerkiksi media-aineistoja (Sakki, ym., 2014). Tässä tutkielmassa liikutaan ontogeenisen tasolla, koska aineisto kerätään yksilöhaastatteluilla yksilön näkemystä tulevaisuudesta korostaen. Toisaalta piirteitä on

myös sosiogeneesin tasosta, koska yhteiskunnallinen ymmärrys ja yhteiskunnan vaatimukset voivat olla läsnä tulevaisuuskuvia rakennettaessa.

Sosiaalisten representaatioiden teoria on saanut osakseen myös kritiikkiä. Teoriaa on kritisoitu muun muassa sen liiasta laveudesta ja laajuudesta sekä sen toimivuutta ylipäätään teoriana on arvostelu (Voelklein & Howarth, 2005). Jahodan (1988) mukaan teoria on epämääräinen eikä siinä ole selkeitä määritelmiä käsitteille ja ne empiiriset tutkimukset, jotka on tehty sosiaalisten representaatioiden teoriaa viitekehyksenä käyttäen, olisi voitu tehdä myös kokonaan ilman sosiaalisten representaatioiden konseptia. Moscovici (1973) ei ole kuitenkaan halunnut määritellä käsitteitä liian tarkasti etukäteen, koska hänen mukaansa sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa käsitteet muotoutuvat tutkimuksen edetessä induktiivisesti. Määritelmät ovat tutkimuksen tulosta, eivät lähtökohta.

Kritiikkiä kohdistuu myös erityisesti sosiaalisen representaatioiden kompleksiseen suhteeseen yksilön ja yhteisön välillä. Toisaalta sosiaalisten representaatioiden teoriassa korostetaan yksilön kognitiivisia kykyjä, mutta toisaalta taas yhteisöä ja yksilöiden välistä kommunikaatiota. (Voelklein & Howarth, 2005.) Esimerkiksi sosiaalisten representaatioiden perusprosessit, ankkurointi ja objektivointi, voidaan esittää toisaalta yksilön kognitiivisena mielentyytonä, toisaalta taas yhteisössä tapahtuvana neuvotteluna (Semin, 1985). Lisäksi Billig (1991, s. 71) on tuonut esille, että sosiaalisia representaatioita ei pitäisi tyytyä tutkimaan vain yksilöiden tai ryhmien tasolla, vaan mukaan tulisi ottaa myös yhteiskunnallinen keskustelu. Kuitenkin Raudseppin (2005) mukaan sosiaaliset representaatiot voivat esiintyä eri tasoilla ja niitä voidaan tutkia joko yksilön, ryhmän kuin yhteiskunnankin tasolla, jolloin kompleksisuutta yksilön ja ryhmän välillä ei synny. Esimerkiksi kantateemoja (Marková, 2000) tutkimalla voidaan tavoittaa sosiaalisten representaatioiden yhteiskunnallinen taso, sillä ne syntyvät yhteiskunnallisen keskustelun ja siinä viriävien konfliktien yhteydessä.

Lisäksi Billig (1991, s. 59-62) huomauttaa, että representaatioiden teoriassa esiintyy ristiriitaa niiden universaalien ja paikallisten esiintymisen välillä. Tutkimuksissa sosiaaliset representaatiot esitetään toisaalta universaaleina, jotka esiintyvät yhteiskunnasta riippumatta samanlaisina, toisaalta taas ne esitetään eriytyneinä ja tietylle yhteiskunnalle ominaisina. Universaalissa näkemyksessä arkiajattelu on

samanlaista joka paikassa ja paikallisen ajattelutavan mukaan yhteisöjen arki ajattelu poikkeaa toisistaan. Moscovicin mukaan sosiaaliset representaatiot voivat todellakin esiintyä universaaleina, mutta lisäksi myös paikallisina, eikä hän näe tässä ristiriitaa (Voelklein & Howarth, 2005).

2.2 Sosiaalisen representaatioiden muodostumisprosessit

Sosiaalisten representaatioiden tehtävä on auttaa ihmisiä ymmärtämään maailmaa sekä muokata uusista ja tuntemattomista asioista ja ilmiöistä ihmisille ymmärrettäviä. Niiden toiminnallisuus kiteytyy kahteen perusprosessiin: *ankkurointiin* ja *objektivointiin*.

Lisäksi perusprosesseihin liittyy myös *naturalisointi*. (Moscovici, 1981, s. 188, 192.)

Toisin kuin behavioristinen näkökulma painottaa, sosiaalisten representaatioiden teorian mukaan ihmiset ovat aktiivisia toimijoita, jotka tuottavat ja jakavat sosiaalisia representaatioita (Moscovici, 1981, s. 182-183). Sosiaalisten representaatioiden muodostuminen on yhteisöllinen prosessi, jonka keskiössä ovat kieli ja muisti. Muisti estää sosiaalisten representaatioiden nopeat muutokset, mutta toisaalta se antaa niille jonkin verran vapautta tämän hetkisistä tapahtumista. Muistojen kokemuksista rakennamme ne mielikuvat, kielet ja eleet, joita tarvitsemme tuntemattomien asioiden tutuiksi muuttamiseen. (Moscovici, 1984, s. 43.)

Ankkurointi on prosessi, josta vieraasta tehdään tuttua ankkuroimalla tuntematon asia jo omassa ymmärryksessä olevaan tuttuun kohteeseen. Ankkurointi on siis tuntemattomien asioiden nimeämistä ja luokittelua. Koska tuntemattomat ja vaikeasti ymmärrettävät asiat tuntuvat uhkaavilta, ihminen haluaa luokitella ne ymmärtääkseen niitä paremmin ja voidakseen keskustella niistä sujuvammin. Nimeämällä tuntemattoman asian, ihminen tuo sen lähemmäs omaa kielellistä ymmärrystään, jolloin asiaa on helpompi käsitellä ja ymmärtää. Ilman omaa kielellistä ilmaisua asioille ei niistä keskustelu ole mahdollista. Nimeämällä tuntemattomat asiat saavat ne merkityksen kielessä ja niitä voidaan näin käyttää puheessa. (Moscovici, 1984, s. 29- 37.) Luokitellessaan asioita ihminen vertaa uutta asiaa jo olemassa oleviin kategorioihin ja yhdistää uuden asian niistä sopivimpaan. Näin tuntemattomaan asiaan yhdistetään valitun kategorian piirteitä ja ne rinnastetaan kategorian prototyyppeihin. Kun ankkurointi on tapahtunut, ihminen kykenee selittämään nyt jo tutun käsitteen, eikä se ole enää luonteeltaan tuntematon.

Kaikki olemassa olevat asiat on ankkuroitu ihmisen mielessä johonkin kategoriaan. (Moscovici, 1981, s. 193-198.)

Moscovicin (1984, s. 30-33) mukaan ankkuroinnilla on aina positiivinen tai negatiivinen vire, joka aiheuttaa sosiaalisten representaatioiden hierarkkisuuden toisiinsa nähden. Ankkurointia ei nähdä neutraalina prosessina, vaan sen kautta tuodaan näkyväksi ihmisten asenteet ja yhteiskunnassa vallitsevat normit. Tuntematon asia yhdistyy siis jo olemassa olevaan hierarkiajärjestelmään sekä yhteiskunnan normeihin. Ankkuroinnin avulla voidaan tuoda nähtäväksi, onko jokin tuntematon asia vallitsevien normien mukainen vai ei. Ankkurointi ei kuitenkaan ole pelkästään yksilön mielessä tapahtuva prosessi, vaan siihen vaikuttavat yhteisö ja ympäröivä konteksti. (Moscovici, 1981, s. 193-198.)

Objektivoinnilla tarkoitetaan abstraktien ja tuntemattomien asioiden sitomista johonkin tuttuun ja konkreettiseen konseptiin. Se tarkoittaa asioiden muuntamista sellaisiksi, jotka ovat olemassa todellisuudessa. (Moscovici, 1981, s. 192.) Objektivointi voi tapahtua esimerkiksi esineen, kuvan, henkilön, metaforan tai troopin kautta, joka sitten symboloi uutta ilmiötä (Sakki ym., 2014). Tämä kuva muodostaa figuratiivisen ytimen, joka on rakenteellisesti sosiaalisen representaatio ydin. Objektivoinnissa korostuu sosiaalisten representaatioiden sosiaalinen luonne ja niiden asettumisen yhteisön kollektiivisiin muistoihin ja osaksi yhteisön kommunikaatiota. Kun suurin osa yhteisöstä on hyväksynyt kollektiivisen symbolin osaksi yhteistä kommunikaatiota, sen on hyväksytty olevan osa kyseisen yhteisön todellisuutta. (Wagner, Duveen, Farr, Jovchelovitch, Lorenzi-Cioldi, Marková & Rose, 1999.)

Ankkuroinnin ja objektivoinnin lisäksi sosiaalisten representaatioiden perusprosesseihin kuuluu myös naturalisointi, jossa vieras käsite vakiintuu arkisen kommunikaation käyttöön ja tulee näin osaksi ihmisten sosiaalista todellisuutta. Tällä tavoin ennen vieras käsite on sisällytetty omaan käyttöön ja se voi toimia jatkossa apuna sosiaalisten representaatioiden muodostamisessa. (Moscovici, 1981, s. 200.)

Sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosessien tutkimuksen lisäksi sosiaalisten representaatioiden tutkimus voidaan keskittää myös niiden rakenteen tutkimiseen. Sosiaalisten representaatioiden rakenteelliseen tutkimukseen keskittynyt haara, joka

myös Aix-en-Provencen koulukuntana tunnetaan, katsoo sosiaalisten representaatioiden muodostuvat ytimeistä, sekä perifeerisistä elementeistä. Perifeeriset elementit asettuvat ytimen ympärille. (Sakki ym., 2014.) Ytimen katsotaan olevan vakaa ja muuttumaton osa sosiaalista representaatiota, kun taas perifeeristen elementtien katsotaan olevan herkkiä muuttumaan ja ne muuttavat helpommin kontekstiaan. Kun ydin vastustaa muutosta ja pyrkii pysymään samana, perifeeriset elementit ovat vastaanottavaisempia ja halukkaampia muuttumaan. Toisaalta perifeeriset elementit suojelevat ydintä muutosvoimilta, toisaalta taas keräävät tietoa ympäristöstä ja pyrkivät vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. (Abric, 2001, s. 43-44.)

2.3 Kantateemat

Sosiaalisten representaatioiden tutkimuksen keskiössä ovat alusta alkaen olleet kieli ja kommunikaatio ja tämä suuntaus on edelleen vahvistunut 2000-luvun tutkimuksessa. Dialoginen koulukunta korostaa sosiaalisten representaatioiden kommunikatiivista ja kielellistä osaa ja katsoo, että tutkimuksen tulisi lähteä juuri näistä lähtökohdista. Tämä dialoginen lähestymistapa painottaa neuvottelun, konfliktin ja keskustelun kautta tapahtuvan konsensuksen rakentumisen merkitystä sosiaalisten representaatioiden muodostumisessa. (Marková, 2003, s. 203.)

Dialogisen koulukunnan kautta tutkimuksen keskiöön on noussut käsite *kantateema* (eng. *themata*). Markován (2000) mukaan kantateemalla tarkoitetaan kulttuurisesti jaettuja ennakkokäsityksiä ja mielikuvia, jotka esiintyvät usein vastinpareina kuten luonto/kulttuuri tai kaunis/ruma. Vastinparit syntyvät yhteiskunnallisen keskustelun ja siinä viriävien konfliktien yhteydessä. Vastinparit ovat kontekstisidonnaisia ja niitä tulee käsitellä aina tiettyyn aikaan ja paikkaan sidonnaisena. Moscovicin (2001, s. 31) mukaan kantateemat ovat uuden sosiaalisen representaation syntymisen keskiössä sovittamassa uutta informaatiota jo olemassa oleviin sosiaalisiin representaatioihin. Kantateemat pohjautuvat kulttuurisesti normatiivisiin ilmiöihin, jotka voivat siis vaihdella kulttuurin mukaan. Ne ovat jaettua tietoa yhteisön sisällä ja ne pohjautuvat eri kulttuurien normatiivisiin tapoihin ja kollektiiviseen muistiin. Ne ovat tavallaan sosiaalisten representaatioiden syvintä olemusta eikä niitä ole välttämättä kovin helppoa tästä syystä tutkia. (Marková, 2000.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosesseja eli ankkurointeja ja objektivointeja rakenteellisen tutkimuksen sijasta. Lisäksi tarkoituksena on nostaa esille aineistosta mahdollisesti nousevia kantateemoja eli vastinpareja. Sosiaalisten representaatioiden teoria tarjoaa tälle maisteritutkielmalle lähtökohdan tarkastella nuorten tulevaisuusnäkyviä yhteisöllisen rakentamisen näkökulmasta. Ajatuksena ei ole tutkia nuorten yksittäisiä tulevaisuusnäkyviä tai -kuvia, vaan onko havaittavissa jotakin jaettua, yhteistä tulevaisuuskäsitystä. Alkueloituksena ei voida kuitenkaan pitää sitä, että sosiaalisia representaatioita löytyisi, vaan tarkoituksena on selvittää, onko jaettua käsitystä tulevaisuudesta olemassa ollenkaan. Tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää minkälaisia arvoja, ajatuksia, mielikuvia sekä käytäntöjä nuorten käsitykset tulevaisuudesta sisältävät.

3. NUORUUS JA TULEVAISUUS

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan nuoruutta erityisenä ajanjaksona ihmisen elämässä ja siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Tämän jälkeen kartoitetaan tulevaisuustutkimukseen liittyviä erityispiirteistä ja avataan tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä sekä esitellään nuorten tulevaisuuskuviin liittyvää tutkimusta. Luvun viimeisessä kappaleessa pohditaan tulevaisuuskuvia kollektiivisena käsitteenä.

3.1 Nuoruus on matka aikuisuuteen

Nuoruus on ikävaihe, joka päättää lapsuuden ja aloittaa siirtyminen aikuisten maailmaan (Turunen, 2005, s. 113). Vaikka nuoruuden voidaan katsoa kestävän nykyään parikymmentä vuotta, voidaan sen silti sanoa alkavan murrosiästä ja päättyvän aikuisuuden alkuun (Nurmi, 1995, s. 256). Nuoruuden alku on helpommin määritettävissä kuin loppu, joka voi olla hyvinkin yksilöllinen, esimerkiksi nuorisolainsäädäntö päättää nuoruuden 29 ikävuoteen, vaikka joillakin ihmisillä on selkeästi osoitettavissa, että nuoruus jatkuu vielä tämänkin jälkeen. Nuoruutta ohjaavat paitsi biologiset muutokset myös psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset muuttujat. Nuoruuden vaiheet voidaankin liittää ensisijaisesti näihin eri osa-alueisiin. (Salmela-Aro, 2010; Nurmi, 1995, s. 256.) Nuoruudessa muodostuvat ne tavat, joilla ihminen myöhemmin rakentaa elämänsä. Nuoruuden valinnat vaikuttavat ihmisen

elämään pitkälle aikuisuuteen asti, esimerkiksi ihmissuhteiden ja koulutusuran valinta luovat perustaa ihmisen tulevaisuudelle. (Salmela-Aro, 2010.)

Nuoruuden alkua leimaa vahvasti biologisen kehityksen alku eli puberteetti. Fysiologisesti tämä tarkoittaa sukukypsyyden saavuttamista, elintoimintojen sekä ulkomuodon muutoksia, jotka muuttavat paitsi nuoren käsitystä itsestään myös yhteiskunnan suhtautumista nuoreen. Fysiologisiin muutoksiin liittyy myös ajattelun siirtyminen abstraktille tasolle sekä loogisen ajattelun kehittyminen. (Turunen, 2005, s. 114.) Nuoruuden päämäärän voidaan sanoa olevan itsenäisyys ja itsenäistyminen, ja tähän päämäärään päästäkseen nuori käy läpi tiettyyn ikään kuuluvia normatiivisia kehitystehtäviä. Kehitystehtävät ovat ympäristön, kuten vanhempien, toisten nuorten ja opettajien nuorelle asettamia normatiivisia odotuksia (Nurmi, 1991). Havighurst (1948/1972) oli ensimmäisiä tutkijoita, joka kuvasi eri ikäkausiin liittyviä kehitystehtäviä. Kehitystehtäviin liittyvien normatiivisten odotusten kuvataan olevan niitä odotuksia, joita yksilöön kohdistetaan ulkopuolelta tietyssä ikävaiheessa.

Havighurstin (1972) mukaan nuoruuden kehitystehtävissä paino on paitsi fysiologisten muutosten hyväksymisessä, myös kodin ulkopuolisen maailman lähentymisessä osaksi nuoren elämää. Suhtautuminen omiin vanhempiin muuttuu ja kodin ulkopuoliset suhteet kuten kaverit ja seurustelusuhteet muuttuvat yhä tärkeämmiksi. Kehitystehtäviin kuuluvat vahvasti myös oman ideologian ja identiteetin rakentamiset, johon kuuluu läheisesti nuoren motivaatio löytää oma tie, ihanteet ja päämäärät elämälleen. Myös valmistautuminen ammattiuralle sekä kasvu täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi ovat nuoruuden tyypillisiä normatiivisia kehitystehtäviä. (Salmela-Aro, 2010.) Nurmen (1991; 2004) kognitiiviseen psykologiaan perustuvien tutkimusten mukaan huomattava osa nuorten tulevaisuuden toiveista ja tavoitteista liittyvät juuri näihin kehitystehtäviin, jotka heijastavat nuoren tulevaisuuden suunnittelua.

Normatiivisten odotusten lisäksi nuoren elämää ja tulevaisuutta ohjaavat myös erilaiset roolisiirtymät ja institutionaalinen ura. Roolisiirtymä viittaa nuoren roolin muuttumiseen esimerkiksi kotoa poismuuton jälkeen itsenäiseksi asujaksi. Institutionaalinen ura taas viittaa niihin toimintamahdollisuuksiin, jotka ovat mahdollisia tietyn ikäisille tietyssä ympäristössä esimerkiksi koulutukselliset siirtymät kuten peruskoulun jälkeinen siirtymä toisen asteen opintoihin. Koulusiirtymiä leimaa

myös järjestelmällisyys, esimerkiksi peruskoulu on suoritettava loppuun ennen kuin voi siirtyä koulutuksessa eteenpäin. Yhteistä näille käsitteille on se, että ne viittaavat ulkoisiin tekijöihin, jotka määrittävät tiettyjen asioiden tapahtumista tiettyinä aikana. Ikään liittyvät odotukset ovat sosiaalisesti määräytyneitä ja näin ollen ne ovat konstruoituja myös tiettyyn aikaan. (Nurmi, 1995, s. 259-260.)

Ympäristö vaikuttaa siis nuoren valintoihin ja sitä kautta identiteetin muodostumiseen. Erikson (1959) on kuvannut klassisessa kehityspsykologian teoriassaan nuoren kehitystä nimenomaan identiteetinkehityksen kautta. Teorian mukaan yhteiskunta haastaa nuoren valitsemaan ja päättämään elämässään asioita, jotka vievät häntä eteenpäin ja näin muodostuvat samalla aikuisiän roolivalinnat. Näihin valintoihin liittyy kriisejä, joiden ratkaisun pääteeksi nuori sitoutuu tiettyihin valintoihin ja minä-identiteetin kehitys on näin seurausta näistä valinnoista.

Sittemmin nuoren identiteetin kehityksen tutkimusta on haluttu viedä suuntaan, joka paremmin ottaisi huomioon yksilön yksilöllisen identiteetin kehittymisen. Esimerkiksi Nurmen (1991; 1993) mukaan nuori ohjaa elämäänsä ja tulevaisuuttaan asettamalla itselleen tavoitteita, tekemällä valintoja ja lopulta arvioimalla onnistumisensa tavoitteissaan. Valinnat ja tavoitteet luodaan niissä puitteissa, joita kehitysympäristö hänelle tarjoaa, muun muassa kulttuuriset ja yhteiskunnalliset rajoitukset, standardit ja aikataulut sekä aiempien valintojen ratkaisut muokkaavat valintojen kenttää. Tällainen tulevaisuudensuunnittelu ohjaa identiteetin muodostumista. Lisäksi omat henkilökohtaiset kyvyt ja piirteet vaikuttavat valinnan mahdollisuuksiin. Nuoren minäkuva kehittyy, kun hän vastaa asettamiinsa haasteisiin ja arvioi, miten hän on haasteisiin pystynyt vastaamaan.

Tulevaisuuden valinnat ja tavoitteet perustetaan aikaisemmalle elämäkokemukselle ja sisäinen motivaatio sekä arvot ohjaavat näiden tavoitteiden asettamista. Vasalammen, Nurmen ja Salmela-Aron (2010) mukaan sisäinen motivaatio auttaa nuorta urahaaveiden tavoittamisessa ja koulumenestyksessä sekä motivoi työskentelemään tehokkaammin tavoitteiden saavuttamiseksi. Sisäinen motivaatio on tärkeä elämäntavoitteiden kannalta, koska se innostaa ihmistä työskentelemään tavoitteiden saavuttamiseksi, mikä taas lisää ihmisen tyytyväisyyttä omaan elämäänsä. Kaikki tavoitteet eivät kuitenkaan ole nuorelle yhtä tärkeitä, vaikka olisivatkin nuoren itsensä

valitsema. Tavoitteet saatetaan valita ulkoisten tai sosiaalisten paineiden alla, sen sijaan että nuori huomioisi omat kiinnostuksen kohteensa ja omat arvonsa. Tällöin tavoitteiden saavuttaminen voi tuottaa ongelmia. (Sheldon & Elliot, 1998.) Lisäksi kaikki tavoitteet eivät ole mahdollisia yhteiskunnan asettamien säästöjen vuoksi, Tällaisia ovat esimerkiksi ovat esimerkiksi tiettyihin kouluihin asetetut keskiarvorajat (Nurmi, 1995, s. 267).

Sosiaalisten representaatioiden tutkimuksen kannalta nuoret ovat ryhmänä melko hajanainen tutkimuskohde. Nuoret eivät muodosta mitään tiettyä yksittäistä homogeenista ryhmää, vaan he ovat heterogeeninen joukko, jonka mahdollisesti ainoana yhdistävänä tekijänä toimii heidän ikänsä. Bauerin ja Gaskellin (1999) mukaan sosiaalisia representaatioita tulisi tutkia ryhmillä, joiden jäsenillä voidaan sanoa olevan yhteinen projekti. Tällaiset ryhmät ovat *luonnollisia ryhmiä*, eli ryhmiä, jotka ovat muodostuneet vapaasti. *Taksonomisia ryhmiä* ovat ryhmät, jotka on muodostettu esimerkiksi sukupuolen tai iän mukaan. Tällaiset ryhmät ovat harvemmin sosiaalisten representaatioiden tutkimuksen kohteena. Kuitenkin myös taksonomisella ryhmällä voi olla yhteinen projekti, jolloin sosiaalisten representaatioiden tutkimus myös tällaisella ryhmällä voi olla mielekästä.

Tässä tutkimuksessa haastatellut nuoret ovat kaikki yhdeksäsluokkalaista, kahdelta eri luokalta. Kyseessä on siis taksonominen ryhmä, koska yhdeksäsluokkalaisten ovat yhdeksäsluokkalaista ikänsä vuoksi. Bauer ja Gaskell (1999) korostavat kuitenkin tutkittavan ryhmän yhteisen projektin olevan sosiaalisen representaation tutkimisen kannalta oleellista. mikä tekee myös yhdeksäsluokkalaisten tutkimisesta mielekästä. Yhdeksäsluokkalaista nimittäin voidaan katsoa yhdistävän yhteinen projekti, joka on peruskoulusta valmistuminen.

Sosiaalisten representaatioiden tutkimusta, jossa tutkittavat ryhmät koostuvat nimenomaan tietyn ikäisistä ihmisistä, ovat tehneet muun muassa Snellman ja Rätty (1995), Howarth (2007) sekä Pitti (2017). Snellman ja Rätty (1995) tutkivat älykkyyden sosiaalisia representaatioita. Tutkimuksessa tutkittavat jaettiin eri ryhmiin, joista yksi ryhmä koostui opettajista, toinen vanhemmista, kolmas tiettyjen opettajien oppilaista ja neljäs satunnaisista oppilaista. Näin ollen vanhempien ja opettajien muodostamat ryhmät sekä oppilaiden muodostamat ryhmät erosivat paitsi statuksensa myös ikänsä

puolesta toisistaan. Tutkimuksen mukaan eri ryhmillä muodostui erilaisia sosiaalisia representaatioita älykkyydestä, mutta erot eivät kuitenkaan jakautuneet ikäryhmien perusteella. Esimerkiksi koululla kontekstina näytti olevan enemmän vaikutusta sosiaalisten representaatioiden virittymiselle kuin iällä. Opettajilla ja oppilailla virisi lähempänä toisiaan olevia sosiaalisia representaatioita verrattuna vanhempiin, vaikka ikänsä puolesta opettajat ja vanhemmat olisivat olleet lähempänä toisiaan. Howarth (2007) taas tutki lasten sosiaalista representaatiota rasismista. Aineisto kerättiin englantilaisessa peruskoulussa, jonka oppilaat ovat enimmäkseen valkoisia ja iältään 8-12-vuotiaita. Howarth (2007) löysi kolme erilaista sosiaalista representaatiota rasismista, jotka kaikki ilmenivät jokaisella tutkimukseen osallistuneista lapsista. Pitti (2017) taas vertaili tutkimuksessaan nuorten ja aikuisten sosiaalisia representaatioita aikuisuudesta. Nuoret olivat iältään 18-24-vuotiaita ja aikuiset 40-60-vuotiaita. Molempien ryhmien pääkategoriat aikuisuuden määrittelylle olivat vastuullisuus ja itsenäisyys. Kuitenkin nuo kategoriat määriteltiin eri tavalla eri ryhmissä. Esimerkiksi itsenäisyyden katsottiin nuorten ryhmässä liittyvän vapauteen ja autonomiaan sekä vapauteen tehdä konkreettisia asioita, kun taas aikuisten ryhmässä itsenäisyys liitettiin enemmän abstrakteihin asioihin.

Nämä edellä esitellyt tutkimukset (Snellman & Rätty, 1995; Howarth, 2007; Pitti, 2017) osoittavat, että jaettuja sosiaalisia representaatioita on mahdollista löytää myös taksonomisilta ryhmillä. Tämä rohkaisee osaltaan tutkimaan taksonomisen ryhmän, tässä tapauksessa nuorten, sosiaalisia representaatioita, toisin kuin Bauer ja Gaskell ovat suosittaneet. Näyttäisi siis siltä, että ikänsä puolesta ryhmittyneiltä ihmisiltä on mahdollista löytää jaettu sosiaalinen ymmärrys.

3.2. Tulevaisuustutkimus

Tulevaisuustutkimus ei ole ennustamista, vaan se koostuu skenaarioista, joilla kartoitetaan mahdollisia tulevaisuuksia. Masinin (1993) ja Bellin (1997) mukaan tulevaisuustutkimuksen tarkoitus on luoda, arvottaa ja tutkia mahdollisia sekä todennäköisiä tulevaisuuksia ja näin luoda skenaarioita tulevasta. Tulevaisuustutkimus pyrkii tuomaan tietoa sekä erittelemään ja arvioimaan mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja, vaikka tulevaisuutta ei pystytäkään täysin ennustamaan (Rubin, 1998, s 22-23). Tulevaisuusnäkemyksissä yhdistyvät ihmisen arkiajattelu, arkitietämys ja

toisaalta asiantuntijuus, jokainen ihminen voi olla oman tulevaisuutensa asiantuntija. Koska sosiaalisten representaatioiden tutkimus perustuu ihmisen arkijärjen sekä arkiajattelun tutkimukselle (Moscovici, 1981, s. 192), antaa teoria tulevaisuusnäkemysten tutkimukselle mielenkiintoisen lähtökohdan.

Masinin (1993, s. 6-9) mukaan tulevaisuustutkimuksessa on erotettavissa kolme pääperiaatetta: ensimmäisen periaatteen mukaan tulevaisuudentutkimuksessa on jatkuvasti läsnä dilemma, joka liittyy ihmisen taipumukseen rakentaa tulevaisuutensa toisaalta tiedon varaan, toisaalta omien toiveidensa tai pelkojensa varaan. Myös tutkimusten (Rubin, 1998; 2000) mukaan ihminen rakentaa oman tulevaisuuskuvansa usein toiveille ja unelmille, eikä niinkään realiteeteille. Tulevaisuuden rakentuessa tiedon varaan, se nähdään joko mahdollisena tai mahdottomana realiteettien perusteella. Kun tulevaisuutta rakennetaan omien pelkojen tai toiveiden varassa, tieto syrjäytetään ja tulevaisuus nähdään joko haluttuna tai pelättynä riippuen ihmisen sisäisestä tunteesta. Riskinä on, että epärealistiset tietoon perustumattomat tulevaisuusnäkemykset heikentävät ihmisen elämänhallintaa, koska ne kaatuvat omaan mahdottomuuteensa.

Tulevaisuustutkimuksen toisen periaatteen mukaan ainoa aika, johon voidaan vaikuttaa, on tulevaisuus. Nykyisyyteen ei ole enää mahdollista vaikuttaa, koska nykyisyyden hetki on jo menneisyydessä ja menneisyyttä voi ainoastaan analysoida ja ottaa siitä mahdollisesti oppia. (Masini, 1993, s. 6-9.) Menneisyydestä on siis mahdollista ammentaa tietoja, joita voi käyttää tulevaisuuden suunnitteluun. Ihmisellä on käytössään paitsi oma menneisyytensä muistivarasto myös *kollektiiviseksi muistiksi* (Halbwachs, 1950/1980) kutsuttu yhteisön yhteinen varasto. Kollektiivinen muisti perustuu ajatukseen, että ihmisen menneisyyden rakentaminen riippuu paitsi omista muistoista, myös ihmisen sosiaalisesta ympäristöstä. Tämä pitää sisällään ajatuksen, että tietty ryhmä jakaa tässä mielessä yhteisen menneisyyden ja myös tätä kautta yhteiset arvot ja normit (Liu & Hilton, 2005). Näin ollen menneisyys rakentuu paitsi sen mukaan, mitä ihminen itse muistaa mutta myös sen mukaan, mitä sosiaalinen ympäristö tuo meille muistettavaksi menneisyydestä. Yhteiskunnan ja yhteisön muisti voi olla tässä kohtaa valikoiva ja menneisyydestä pyritään tuomaan yhteisön tietoisuuteen vain tietyt asiat. (Halbwachs, 1992, s. 37-38.)

Historia ja menneisyys voidaan ymmärtää myös sosiaalisena representaationa. Nämä historian sosiaaliset representaatiot käsittävät ne elementit, jotka ovat jaettuja yhteisössä. (Moscovici, 1988.) Historian tutkiminen sosiaalisena representaationa auttaa ymmärtämään nykyisyyttä ja yhteisöjen toimintaa nykyisyydessä. Yhteisön sosiaaliset representaatiot omasta historiastaan vaikuttavat siihen, minkälainen ryhmä yhteisö kokee olevansa, minkälainen sen pitäisi olla ja miten se rakentaa identiteettinsä, norminsa ja arvonsa. (Liu & Hilton, 2005.) Historian tutkiminen sosiaalisena representaationa antaa pohjaa myös tulevaisuuskäsitysten tutkimiselle sosiaalisena representaationa. Koska tulevaisuuskäsitysten muotoutumiseen vaikuttavat yksilön omien henkilökohtaisen tietojen lisäksi ympäröivä yhteiskunta ja siihen liittyvät normit ja uskomukset (Rubin, 2002, s. 793), on perusteltua ajatella, että yksilön oman tulevaisuuskäsityksen lisäksi niissä olisi myös jotain jaettua.

Tulevaisuuskuvien rakentamiseen vaikuttavat paitsi yksilön omat tiedot menneisyydestä myös omaksutut sosiokulttuuriset tiedot, jotka tuottavat tietoa siitä, mikä on yleisesti ja juuri tässä kulttuurissa hyväksyttyä ja arvostettua. Ihminen perustaa päätöksensä kahdelle tekijälle: sosiokulttuuriselle tietämykselle ja yleisesti hyväksytyille periaatteille sekä omille henkilökohtaisille tiedoilleen. (Rubin, 2002, s. 793.) Sosiaaliset representaatiot perustuvat niin ikään tuolle sosiokulttuuriselle tietämykselle. Ne ovat kuin tietovarasto, joka yhteisössä jaetaan. Sosiaaliset representaatiot ovat sulautuneet kollektiiviseen muistiin, sosiaalisiin käytänteisiin sekä historiaan että kulttuuriin ja ne perustuvat yksilön ja yhteiskunnan vuoropuhelulle (Jovchelovitch, 2012).

Tulevaisuustutkimuksen kolmannen periaatteen mukaan mahdollisia tulevaisuuksia on olemassa useampia kuin yksi. Jos ajattelemme, että mahdollisia tulevaisuuksia on vain yksi, olemme tulleet määritelleeksi oman tulevaisuutemme monista mahdollisista. Tulevaisuutemme perustuu arvoille, valinnoille ja periaatteille, jotka muuttuvat sukupolvien ja kulttuuristen muutosten saatossa. Ihminen rakentaa tulevaisuuttaan yhdistämällä tulevaisuuskuvat halutusta, mahdollisesta, todennäköisestä ja uskottavasta tulevaisuudesta. (Masini, 1993, s. 6-9.) Tulevaisuustutkimuksessa voidaan keskittyä tutkimaan tulevaisuuksia, jotka koetaan joko mahdollisina ja/tai mahdottomina, toivottuina ja/tai ei-toivottuina tai todennäköisinä ja/tai epätodennäköisinä tutkimusintressistä riippuen. Esimerkiksi Kuhmonen, Luoto ja Turunen (2014) ovat

tutkineet nuorten toivottua ja todennäköistä tulevaisuuskuvaa maaseudun tulevaisuuteen liittyen.

3.3 Nuorten tulevaisuuskäsitykset

Nuorten tulevaisuuden näkymiä tutkittaessa tulevaisuus- ja nuorisotutkimus yhdistyvät ja tutkimus pyrkii antamaan äänen nuorille heidän kokemusmaailmansa ja arkensa tavoittamiseksi (Rubin, 1998, s 22-23). Nuorten tulevaisuusnäkemyksiä tutkittaessa on hyvä ottaa huomioon nuorten erityisyys tutkittavina. Rubinin (1998, s. 144-145) mukaan nuorten aikaperspektiivi on verrattain melko lyhyt ulottuen lähivuosiin ja niiden tapahtumiin. Tella (1996, s. 34-35) on selittänyt tätä muun muassa sillä, että nuorten elämään kuuluu oleellisesti ”itsensä löytäminen”, joka kuluttaa psykologista energiaa. Nuorille nykyisyys ja lähivuodet ovat suhteessa tärkeämpiä kuin kaukana tulevaisuudessa häämöttävät asiat. Lisäksi lähitulevaisuus koetaan usein helpommaksi samaistua sekä konkreettisemmaksi kuin kaukaisempi tulevaisuus. Nurmen (1991) mukaan tulevaisuuden suunnittelukyky ja tulevaisuuden ymmärtämisenkyky kehittyvät vielä kahteenkymmeneen ikävuoteen asti, joten ikä vaikuttaa siihen, kuinka hyvin tulevaisuutta voidaan suunnitella.

Nuorten tulevaisuusnäkymiä on tutkittu Suomessa melko paljon. Muun muassa Jan-Erik Nurmi (1987; 1991; 1993) on tutkinut kognitiivisen psykologian alalla nuorten tulevaisuuskuvia, kun taas Helena Helve (1987) on tutkinut nuorten arvoja ja asenteita maailmankuviin liittyvässä tutkimuksessaan. Anita Rubin (1998; 2000) on tutkinut nuorten tulevaisuuskuvia tulevaisuustutkimuksen näkökulmasta ja Anu Mikkosen (2000) väitöskirja käsittelee nuorten tulevaisuuskuvia tulevaisuuskasvatuksen näkökulmasta. Anne Ollila (2008) yhdisti väitöskirjassaan alueellisuuden nuorten tulevaisuuskuviin. Lisäksi vuonna 2016 Sami Myllyniemen keräämä Nuorisobarometri käsitteli niin ikään nuorten näkemyksiä tulevaisuudesta. Nuorisobarometri on ilmestynyt vuodesta 1994 ja sen tarkoituksena on kerätä tietoa alle 30-vuotiasta suomalaisista nuorista.

Tutkimuksen kohteena ovat usein olleet nuorten *maailmankuva*, *tulevaisuuskuva* tai *tulevaisuuskäsitys*. Esimerkiksi Helve (1987) on tutkinut seurantatutkimuksessaan erään pääkaupunkiseudun lähiön nuorten maailmankuvia. Maailmankuva käsitetään yksilön

konstruoimaksi sisäiseksi representaatioksi maailmasta, jonka avulla yksilö yksinkertaistaa monimutkaisen maailman itselleen ymmärrettäväksi. Ympäröivää maailmaa hahmotetaan maailmankuvan avulla ja maailmankuvasta luodaan itselle tulevaisuuskuva. (Mikkonen, 2000, s. 66.) Mikkosen (2000, s. 63-64) mukaan tulevaisuuskuva taas on yksinkertaistettuna yksilön henkilökohtainen näkemys tulevaisuudesta, eräänlainen visio tai skenaario ja samalla työkalu todellisuuden hahmottamiseen. Tulevaisuuskuva luodaan nykyisyyden ja menneisyyden pohjalta representaatioksi tulevaisuudesta ja niillä voidaan ajatella olevan kahtalainen merkitys; ne luovat ja määrittelevät tavoitteita ja toisaalta suuntaavat toimintaa.

Tulevaisuuskuvan lisäksi kirjallisuudessa on käytetty termiä tulevaisuuskäsitys, joka voi painottaa tulevaisuuden ymmärtämisen syvempää ja filosofista puolta (Mikkonen, 2000, s. 64). Nuorten tulevaisuuskäsityksen tutkimuksessa (Kankaanrinta & Virtanen, 1988) on kuitenkin havaittu, että alle 16-vuotiaiden tulevaisuuskäsitykset ovat varsin stereotyyppisiä, eivätkä näin ollen ole kovin syvällisiä. Selitykseksi on tarjottu sitä, että kaikki alle 16-vuotiaat eivät olisi vielä päässeet formaalin ajattelun tasolle. Piagetin (1929) mukaan käsitys ajasta rakentuu samaan aikaan yhdessä kognitiivisen kehityksen kautta neljässä eri kehitysvaiheessa. Kehitysvaiheet ovat sensomotorinen kausi, esioperatiivinen kausi, konkreettisen operaation kausi sekä formaalisten operaatioiden kausi. Erityisesti formaalisten operaatioiden kausi on tärkeä lapsen tai nuorten tulevaisuuskuvioiden kehityksen kannalta, koska silloin kehittyy muun muassa looginen ajattelu. Edes myöhäisessä konkreettisten operaatioiden vaiheessa oleva nuori ei pysty tulevaisuusajatteluun, koska tulevaisuusajattelu nimenomaan on abstraktia ajattelukykyä tarvitsevaa ajattelua. Tavallisesti 15-vuotias nuori on jo saavuttanut formaalisten operaatioiden vaiheen. Kuitenkaan kaikki nuoret eivät välttämättä ole vielä peruskoulun päätösvuonnakaan formaalin ajattelun vaiheessa, josta johtuen tulevaisuuden kuvittelu voi olla osalle nuorista vaikeaa. (Kankaanrinta & Virtanen, 1988, s. 64.) Myös itse tulevaisuusajattelu voi tuottaa vaikeuksia osalle nuorista, vaikka he olisivatkin saavuttaneet tietyn kognitiivisen kehitysvaiheen (Mikkonen, 2000, s. 64).

Mikkosen (2000) väitöskirjan mukaan nuoret ovat kiinnostuneita tulevaisuudesta ja tulevaan suhtautuminen on ensisijaisesti positiivista. Myös Nurmen & Nuutisen (1987) nuorten kirjoittamaan esseaineistoon pohjautuvan tutkimuksen mukaan nuoret suhtautuvat optimistisesti omaan elämäänsä, kun taas pessimistiset ajatukset liittyivät

monesti enemmän maailman asioihin. Yleinen myönteisyys ja toiveikas suhtautuminen tulevaan ovat ihmisen onnellisuuden kannalta tärkeitä tekijöitä. Luotto kehitykseen ja yleinen optimismi lisäävät elämän mielekkyyttä ja halua edetä elämässä eteenpäin. (Myllyniemi, 2016, s. 35, 85.)

Kallunkin ja Lehtosen (2012) mukaan tulevaisuudenusko suojaa nuorta tyytymättömyydeltä ja toivottomuudelta etenkin hyvinvoinnin alimmilla tasoilla liikuttaessa. Myös luottamus toisiin ihmisiin sekä luotto Suomen ja maailman tulevaisuuteen, luovat positiivista pohjavirettä nuorten tulevaisuusnäkyymiin. Pessimismi toisia ihmisiä kohtaan taas luo yleisesti pessimististä tulevaisuuskuva (Myllyniemi, 2016, s. 86). Koska negatiivinen tulevaisuuskuva vaikuttaa nuoren toimintaan ja motivaatioon toimia myös nykyisyydessä (Rubin, 2000, s. 71), toivottomuus tulevaisuutta kohtaan vaikuttaa myös kokonaisvaltaisesti menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaan. Tästä syystä erityisesti nuorten tulevaisuuskuviin tarkastelussa on hyvä kiinnittää huomiota selviytymisstrategioihin ja kykyyn vastata haasteisiin (Rubin, 2002, s. 793). Nurmen ja Nuutisen (1987) tutkimuksessa korostui ajatus, että nuorten tulevaisuus on heidän omilla käsissään, ja että tulevaan pystyy itse vaikuttamaan. Suurin osa nuorista uskookin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Nuoret, jotka uskovat omaan vaikuttamismahdollisuuksiinsa luottavat myös toisiin ihmisiin ja suhtautuvat optimistisesti niin omaan kuin Suomen ja maailman tulevaisuuteen (Myllyniemi, 2016, s. 42).

Nuorten tulevaisuuskuvat keskittyvät perheen, sosiaalisten suhteiden, vapaa-ajan, ammattien, koulutuksen, työtilanteen, asuinympäristön ja ympäristön teemoihin. Esimerkiksi Mikkosen (2000, s. 119-124) väitöskirjan mukaan tärkeimmäksi tulevaisuuden sosiaalisiksi suhteiksi nähdään oman perheen perustaminen. Lähes jokainen käsitteli oman perheen perustamista tai perustamatta jättämistä. Rubinin (2000, s. 81) viidenkymmenen vuoden päähän ulottuvassa tulevaisuustutkimuksessa nuorten tulevaisuuskuviin kuuluvat oma perhe, mieluiten ydinperhe, ja elämä kaksikerroksisessa talossa kesämökkeineen. Myös Heikkilän, Nevalan, Ahokkaan, Hyttisen ja Ollilan (2017) tutkimuksen mukaan, joka kohdistui vuoteen 2067, nuoret toivoivat ennen kaikkea tulevaisuudeltaan tasapainoista arkea. Vaikka elämän unelmat saattoivat poiketa toisistaan esimerkiksi asuinpaikan tai työuran suhteen, unelma perheestä, mukavasta työstä ja virikkeellisestä vapaa-ajasta toistuivat tulevaisuudenkuviissa.

Vaikuttaisi siltä, että hyvä elämä ja menestys kietoutuvat perinteiseen jo sukupolvien ajan vallinneeseen elämäntyyliin, jolloin elämän odotukset ja arvot ovat hyvin jaettuina. (Rubin, 2000, 82.)

Nuorisobarometrin (2016, s. 27) mukaan nuorille ystävien saaminen 35 ikävuoteen mennessä on tärkein asia. Ystävien jälkeen toiseksi tärkeimmäksi asiaksi nuoret mainitsevat henkisen tasopainon saavuttamisen, jopa hyvää fyysistä kuntoa tärkeämpänä. Kolmanneksi tärkeimpänä pidettiin mahdollisuutta tehdä itseä kiinnostavaa työtä. Kaiken kaikkiaan nuorten tavoitteet elämässä ovat varsin hyveellisiä; ympäristö ja muiden auttaminen laitetaan oman ulkonäön, julkisuuden tavoittelun ja omaisuuden hankkimisen edelle. Kiinnostavaa on, että materian tavoittelu ei näy vuonna 2016 kerätyssä nuorisobarometrissä, vaan nuoret näkevät henkiset tarpeet materiaa tärkeämpinä. Toisaalta syynä eroon voi olla myös se, että aikaikkuna on eri; 35 ikävuoteen mennessä ei välttämättä haaveilla rauhallisesta elämästä kesämökillä, vaan mielenkiintoisesta elämästä ja tekemisestä.

Salmela-Aron mukaan (2010) koulutus on keskeinen vaikuttaja nuoren tulevaisuuden kannalta. Vaikka koulutus polarisoituu myös Suomessa, ovat suomalaiset nuoret silti maailman parhaiten koulutettuja ja tasoerot kouluissa ovat varsin pieniä. Nurmen ja Nuutisen (1987) tutkimuksessa suurin osa nuorten kirjoittamista esseistä käsitteli nuorten tulevaa koulutusta tai ammattia osana tulevaisuuden skenaariota. Myös usko koulutuksen voimaan elää vahvana; suurin osa nuorista uskoo, että koulutus parantaa oleellisesti työnsaantimahdollisuuksia tulevaisuudessa ja että elintaso nousee korkeamman koulutuksen myötä (Myllymäki, 2016, s. 58; Mikkonen, 2000, s. 124). Mikkosen (2000, s. 125, 128) mukaan nuoret näkevät työelämän keskeisenä tulevaisuuden osana. Työn tekoon sekä työpaikan löytymiseen suhtaudutaan vakavuudella. Nuoret eivät kuitenkaan usko, että he harjoittavat samaa ammattia, saati ovat samassa työpaikassa eläkeikään asti. Ajatus työelämän vaihtuvuudesta on nuorille tuttu ajatuskulku. Samalla nuoret ovat realistisia sen suhteen, että pelkkä koulutus ei takaa työtä, vaan työmarkkinoilla tulee olla itse aktiivinen.

Salmela-Aron (2010) mukaan elämän siirtymävaiheet kuten koulutukselliset siirtymät saattavat olla nuorelle toisaalta stressaavia, toisaalta taas avaavat nuorelle uusia mahdollisuuksia kehittyä ja kasvaa aikuiseksi. Riskitekijöiden vastapainoksi tarvitaan

kehitystä suojaavia ja pärjäämistä tukevia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi sosiaalinen tuki ja nuoren oma motivaatio sekä ongelmanratkaisutaidot ja hallintakeinot.

Hyvinvointia edistävät mallit muotoutuvat nuoren sosiaalisessa ympäristössä perheen ja ystävien keskuudessa. Myös laajempi sosiaalinen viitekehys ja yhteiskunta sekä yleinen kulttuurinen ympäristö ja kehitys vaikuttavat toimintamallien kehitykseen. Kilpailu ja suorituskeskeinen kulttuuri luovat riskitekijöitä nuorten hyvinvoinnille (Tuominen-Soini, Salmela-Aro & Niemivirta, 2010).

Nurmen (1991) mukaan nuorten tulevaisuuden huolenaiheet näyttävät käsittelevän kolmea aihetta. Ensinnäkin huolet mukailevat iälle tyypillisiä ja normatiivisia kehitystehtäviä, kuten perheen perustamista, hyvän koulutuksen hankkimista sekä työpaikan löytämistä. Myös oman toimeentulon takaaminen huolestuttaa nuoria (Myllymäki, 2016, s. 63). Nuorisobarometriin (2016, s. 63) vastanneet nuoret eivät usko henkilökohtaisesti jäävänsä ilman työtä, mutta oman ikäluokan työttömyydestä ja syrjäytymisriskistä ollaan kuitenkin huolissaan. Omaan työssä jaksamiseen suhtaudutaan luottavaisesti, vaikka samaan aikaan ollaan huolissaan yleisesti työelämän kuluttavuudesta.

Näkökulman laajentuessa omasta elämästä globaaliin, nuorten tulevaisuusnäkymät yleensä synkkenevät (Rubin, 1998, s. 83). Nuorisobarometrissä (2016, s. 36) maailman tulevaisuuteen pessimistisesti suhtautuvia nuoria oli enemmän kuin positiivisesti suhtautuvia. Lähes puolet nuorista ei kuitenkaan kallistunut suuntaan eikä toiseen, mikä kertoo mahdollisesti siitä, että maailmanmenon kokonaiskuvaa on vaikeaa hahmottaa ja maailman trendeistä on vaikeaa saada kiinni. Rubinin (2002, s. 795) mukaan pessimistinen suhtautuminen maailmaan saattaa liittyä myös siihen, että omaa elämää koskevat tulevaisuuskuvat rakennetaan usein enemmän toiveille ja unelmille kuin realiteeteille, tulevaisuuskuva maailmasta rakennetaan helposti ympäröivän informaation varaan. Tulevaisuuskuva saatetaan luoda siis median uhkakuville, jolloin asioiden ymmärtäminen saattaa jäädä pinnalliseksi ja näin ollen herättää levottomuutta nuorissa.

Rubinin (2000, s. 83) tutkimuksen mukaan Suomen tulevaisuus viidenkymmenen vuoden päästä muistuttaa lähinnä dystopia elokuvaa, jossa Suomen ja maailman ongelmina ovat pakolaisvirrat, maailman liikakansoitus, ympäristön tuhoutuminen ja

saasteet. Väkiältä, rikokset ja huumeet ovat ihmisille arkipäivää. Kuitenkin näinkin negatiivisen kuvauksen jälkeen, nuoret kuvasivat hyvien aikojen palaavan, ja ihmisen pystyvän ratkaisemaan ihmiskunnan ongelmat.

Suomen tulevaisuuden kohdalla nuoret toivovat kehitystä tapahtuvan erityisesti turvallisuuden, ympäristön tilan ja tasa-arvon kysymyksissä. Toisaalta samaan aikaan kehitystä juuri kyseisissä asioissa pidetään epätodennäköisenä. Maailman tulevaisuuden kannalta ympäristöongelmat vaikuttavat mietityttävän useimpia nuoria. Kuitenkin nuorilla on korkea luotto siihen, että ympäristökysymyksiin on löydettävissä ratkaisu. (Myllyniemi, 2016, s. 20-24.) Kiinnostavaa on, vaikka nuorten suurin huolenaihe oli maailman tai ympäristön asiat, se ei näytä vaikuttavan siihen, miten nuori suunnittelee omaa henkilökohtaista elämäänsä ja tulevaisuuttaan (Nurmi, 1991).

Nuorisobarometrin (2016, s. 20) mukaan nuoret ovat halukkaita säilyttämään Suomen hyvinvointivaltiona, mutta kuitenkin vain puolet nuorista pitää Suomen jatkoa hyvinvointivaltiona todennäköisenä. Kahman, Eskelisen, Ohisalon ja Saaren (2016) mukaan hyvinvointivaltion toteutuminen perustuu vastavuoroisuuden toteutumiselle kuten sille, että vanhemmat ikäpolvet maksavat nuorten koulutuksen ja odottavat siten saavansa vastavuoroisesti eläkkeet ja vanhuspalveluja. Suomalaiset kannattavat järjestelmää, josta kokevat itse hyötyvänsä. Mikäli koetaan, että hyvinvointivaltio ei toimi vastavuoroisesti, ei sitä pidetä toivottavanakaan. Nuorisobarometrissa (2016, s. 21, 59-60) mukaan näkemys siitä, että menestyminen on itsestä kiinni, on selvästi vähentynyt sitten 1990-luvun ja entistä harvempi ajattelee, että köyhyys on yksilön oma syy. Tämä ajatus onkin linjassa hyvinvointivaltion säilyttämisen kanssa. Kiinnostavaa on myös se, että toisaalta laskusuhdanteen aikana asenteet muita ihmisiä kohtaan jyrkkenevät, mutta toisaalta myös saattaa solidaarisuus kasvaa.

Nuoret pitävät todennäköisenä sitä, että teknologian rooli ihmisten elämässä vahvistuu. Samaan aikaan nuoret eivät pidä teknologian roolin kasvua yhteiskunnassa kovinkaan toivottavana. (Myllyniemi, 2016, s. 20-24.) Suomi on informaatioteknologian kärkimaita, ja onkin varsin kiintoisaa, että nuorten suhtautuminen teknologiaan on näin epäilevää (Kangas & Kuure, 2003, s. 13). Sihvosen (2003, s. 86) mukaan yhtäältä teknologia koetaan positiiviseksi asiaksi ja uusi teknologia sekä uudet innovaatiot halutaan ottaa käyttöön heti kun mahdollista. Tämä kertoo siitä, että uusimman

teknologian hallitsevaa kansakuntaa pidetään edistyksellisenä ja uutta teknologiaa automaattisesti parempana ja hyödyllisenä. Toisaalta jatkuvasti kehittyvää teknologiaa pelätään ja ihmisiin, jotka sitä ylenpalttisesti käyttävät, suhtaudutaan pilkallisesti ja epäilevästi. Uudesta teknologiasta toivotaan vastauksia kysymyksiin, joihin ei ole löydetty vielä toimivia vastauksia kuten esimerkiksi ympäristöongelmiin (Myllyniemi, 2016, s. 81).

3.4 Tulevaisuus kollektiivisena käsitteenä

Kollektiivinen tulevaisuus määritellään tarkoittamaan tulevaisuutta, minkä yksilö ajattelee tietyille ryhmälle tapahtuvan tai minkä tietty ryhmä kuvittelee itselleen tapahtuvan. Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi perhe, kulttuuriyhteisö tai jopa koko maailma. Esimerkiksi ilmastonmuutos voi nostaa esiin kysymykset kollektiivisesta maailman tulevaisuudesta, jolloin ryhmänä toimii tällöin koko maailman ihmiset. Kollektiivinen tulevaisuus on kommunikaatiossa alati muuttuva käsitys ryhmän tulevaisuudesta ja siihen liittyvät yksilön sisäiset huomiot, mutta myös ryhmän yhteiset kuvitelmat. (Szpunar & Szpunar, 2016.)

Kollektiivinen tulevaisuus ottaa vaikutteita ympäristöstään kuten normatiivisesti hyväksyttävistä tulevaisuuksista. Esimerkiksi nuorella parilla voi olla kollektiivisena tulevaisuuskuvanaan perheen perustaminen, koska se on heteronormatiivisessa länsimaassa hyväksyttävää. (Szpunar & Szpunar, 2016.) Tämä on verrattavissa Moscovicin (1988) hegemonisiin sosiaalisiin representaatioihin, jotka ovat koko yhteisön jäsenten jakamia normatiivisia representaatioita. Ne muodostavat yhteiskunnassa tietyn kollektiivisen totuuden ja ovat yhteisössä hallitsevia. Kollektiivisen tulevaisuuden kuvittelu voi siis perustua yhteisössä ylläpidettäviin hegemonisiin sosiaalisiin representaatioihin, jos tulevaisuuskuva noudattaa yhteisössä hyväksyttyä linjaa.

Kappaleessa 3.2 todetaan, että kollektiivisen muistin tutkimus luo pohjaa tulevaisuuskäsitysten tutkimukselle kollektiivisena käsitteenä. Halbwachs (1992, s. 77) ei ole unohtanut kollektiivisen muistin kirjoituksissaan tulevaisuutta, vaan hänen mukaansa menneisyydestä voidaan muistaa ne asiat, jotka vievät tulevaisuutta oikeaan suuntaan. Näin voidaan myös unohtaa ne asiat, jotka vahingoittavat tulevaisuuden

suunnittelua. Samalla tavoin kuin ryhmän yksittäinen jäsen voi muistaa ryhmänsä historian kollektiivisena, kuten kulttuuriperintö, samalla tavoin hän voi kytkeytyä ryhmänsä kollektiiviseen tulevaisuuteen. Yksilö siis kuvittelee tulevaisuutta ryhmän puolesta. (Szpunar & Szpunar, 2016.)

Tässä luvussa on esitelty aikaisempaa tutkimusta nuorisotutkimuksen ja tulevaisuustutkimuksen alalta sekä lopuksi pohdittu tulevaisuutta myös kollektiivisena käsitteenä. Seuraavassa luvussa esitellään tämän tutkielman tutkimuskysymykset.

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämä maisteritutkielma on menetelmältään laadullinen tutkimus ja sen tutkimuskohteena ovat nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta. Kuten luvussa kaksi on esitelty, sosiaaliset representaatiot ovat yhteisössä jaettuja mielikuvia, käytäntöjä sekä ajatuksia, jotka luovat maailmaan järjestystä ja mahdollistavat kommunikaation yhteisössä (Moscovici, 1973, s. xiii). Laadulliset menetelmät ja sosiaalisten representaatioiden tutkimus sopivat hyvin yhteen, koska laadulliset menetelmät tarjoavat välineitä arkiajattelun tutkimukseen, josta sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Lisäksi molempien voidaan sanoa tutkivan asioiden syvimpiä merkityksiä asioiden kuvailun ohella. (Sakki ym., 2014.)

Tämän tutkielman tarkoituksena on siis tutkia sitä, miten tulevaisuusnäkemykset esiintyvät sosiaalisissa representaatioissa ja minkälaisia arvoja, ajatuksia, mielikuvia sekä käytäntöjä nuorten käsitykset tulevaisuudesta sisältävät. Koska tarkoituksena on tutkia nuorten tulevaisuuskäsityksiä yhteisöllisen rakentamisen näkökulmasta yksilöllisen tulevaisuuskuvan tarkastelun sijaan, tarjoaa sosiaalisten representaatioiden teoria tutkimukselle sopivan lähtökohdan ja teoriapohjan.

Tulevaisuuskuvia ei tiedettävästi ole aikaisemmin tutkittu sosiaalisina representaatioina. Näin ollen myöskään nuorten sosiaalisia representaatioita tulevaisuudesta ei ole aikaisemmin sosiaalipsykologian tieteenalassa tutkittu. Kuten luvussa kolme olen esitellyt, nuorten tulevaisuuskuvia on sen sijaan aikaisemmin tutkittu muun muassa kognitiivisen psykologian (Nurmi, 1987; 1991; 1993), tulevaisuustutkimuksen (Rubin,

1998; 2000; 2002) sekä tulevaisuuskasvatuksen (Mikkonen, 2000) alalla.

Tulevaisuuskuvia on tutkittu aikaisemmin myös kollektiivisina käsitteinä (Szpunar & Szpunar, 2016). Sosiaalisten representaatioiden teoria tuo tulevaisuuskuvien tutkimukselle sosiaalipsykologista näkökulmaa.

On kiinnostavaa selvittää, syntyykö yhdeksäsluokkalaisille jaettuja käsityksiä tulevaisuudesta. Bauerin ja Gaskellin (1999) mukaan sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa tulisi käyttää ryhmiä, joilla on olemassa yhteinen projekti. Tällaiset ryhmät ovat usein luonnollisia ryhmiä, jotka ovat muodostuneet vapaasti. Yhdeksäsluokkalaiset ovat kuitenkin taksonominen ryhmä, joka on muodostettu ryhmäläisten iän perusteella. Kuitenkin, mikäli ryhmällä on havaittavissa yhteinen projekti, voi sosiaalisten representaatioiden tutkiminen olla mielekästä myös ryhmällä, joka on muodostunut muista kuin vapaista syistä. Yhdeksäsluokkalaisille on määritettävissä yhteinen projekti, jonka voidaan katsoa olevan peruskoulusta valmistuminen. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan lähdetä oletuksesta, että sosiaalisia representaatioita löytyy, vaan tuloksena voidaan pitää myös sitä, että jaettuja sosiaalisia representaatioita ei ole havaittavissa.

Lisäksi on kiinnostavaa saada selville, miten tulevaisuuskäsitykset sopivat sosiaalisten representaatioiden tutkimuksen kohteeksi. Vaikka sosiaalisten representaatioiden teorian avulla on tutkittu aikaisemmin abstrakteja käsitteitä, kuten aikuisuus (Pitti, 2017), on kiinnostavaa nähdä, sopiiko teoria myös tulevaisuuskäsitysten tutkimukseen.

Tämän tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

Tutkimuskysymys 1: Minkälaisia näkemyksiä nuorilla on tulevaisuudesta? Tämän kysymyksen tarkoituksena on antaa yleiskuvaa nuorten tulevaisuutta koskevista käsityksistä.

Tutkimuskysymys 2: Miten tulevaisuus ankkuroidaan ja objektivoidaan nuorten puheessa? Tässä kysymyksessä tarkastellaan sosiaalisten representaatioiden muodostumisen perusprosesseja ankkurointia ja objektivointia. Minkälaisia merkityksiä tulevaisuudelle annetaan? Miten tulevaisuus ankkuroidaan, minkälaisia kategorioita sille puheessa annetaan?

Tutkimuskysymys 3: Millaisia sosiaalisia representaatioita nuoret jakavat tulevaisuudesta? Tämän kysymyksen tarkoituksena on saada selville, löytyykö aineistosta yhteistä tai jaettuja tulevaisuutta koskevia selittäjiä sekä hahmottuuko näistä tekijöistä sosiaalisia representaatioita.

5. MENETELMÄT JA ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään aluksi tutkielman aineisto sekä aineistonkeruussa käytetyt menetelmät. Tämän jälkeen käydään läpi aineistonkeruun vaiheet, jonka jälkeen edetään haastattelurungon sekä haastattelujenkulun esittelyyn. Samalla tutustutaan kahteen nuorten haastattelujen yhteydessä tuottamaan aikajanaan. Lopuksi aineiston analyysiosio, jossa käydään läpi itse analyysi sekä siinä käytetyt työkalut.

5.1 Aineisto ja aineistonkeruu

Aineistona tässä maisteritutkielmassa toimivat eteläsuomalaisen peruskoulun oppilaiden haastattelut, jotka on tehnyt Helsingin yliopiston tutkija osana LUODE-hanketta. Haastattelut toimivat materiaalina Helsingin yliopiston tutkimuksissa kerätä tietoa nuorten arjesta sekä LUODE-hankkeen pilottitoiminnan vaikutuksista. Haastattelut tehtiin syksyllä 2018. Tutkimuksen aineisto koostuu siis seitsemästätoista puolistrukturoidusta virikehaastattelusta, joissa virikkeenä on käytetty aikajanaa. Hyvärisen (2017, s. 34) mukaan haastatteluja on hyvä tehdä niin monta, että uudet haastattelut eivät enää tuo uusia teoreettisesti tärkeitä teemoja tutkimukselle. Haastateltavista seitsemän on tyttöjä ja kymmenen poikia. Kaikki haastattelut ovat anonymoimattomia eikä nuorten henkilötietoja ole kirjattu ylös missään vaiheessa.

Haastatelluista nuorista kymmenen käy tavallista yhdeksättä luokkaa ja seitsemän JOPO-luokkaa. JOPO, eli joustava perusopetus, on opetusministeriön vuonna 2006 käynnistämä hanke, jossa keskitytään koulupudokkaiden aktivointiin tähtäävän toiminnan kehittämiseen. Joustavan perusopetuksen idea on tukea oppilaita, joilla on haasteita opiskella isoissa opiskelijaryhmissä. Ohjelman ideana on minimoida niiden oppilaiden määrää, joiden vaarana on jäädä ilman peruskoulun päättötodistusta

esimerkiksi poissaolojen tai riittämättömien arvosanojen takia. Lisäksi hankeen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata oppilaita jatkamaan opintoja yhdeksännen luokan jälkeen. Toimintamallin avulla kehitetään perusopetukseen yksilöllisiä, oppilaiden erilaiset tarpeet huomioivia toimintatapoja ja opetusmenetelmiä. Joustavassa perusopetuksessa korostuvat toiminnallisuus, erilaisten oppimisympäristöjen käyttö sekä työssäoppiminen. (Nummenmaa & Ouakrim-Soivio, 2007.)

Haastattelut ovat tyypillinen tapa kerätä aineistoa laadullisissa sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa. Koska sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa on kyse siitä, mitä ihmiset ajattelevat, on luonnollista kysyä sitä suoraan heiltä itseltään. (Flick, Foster & Caillaud, 2015, s. 66.) Yksilöhaastattelujen sopivuus sosiaalisten representaatioiden teorian tutkimukseen on perusteltavissa sillä, ettei yksilöllinen ja sosiaalinen ole ikinä erotettavissa toisistaan. Teoriassa on kuitenkin kyse minän ja toisten dialogista sekä mielen sosiaalisuudesta, ja näin ollen sosiaalinen dimensio on aina mukana yksilön vastauksissa. (Sakki ym., 2014.)

Haastattelujen etu aineistonkeruumenetelmänä on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelutilanteessa haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymykset, selittää epäselviä kohtia ja tarvittaessa vaihtaa kysymysten järjestystä, jolloin tutkittavista saadaan selville mahdollisimman paljon tutkimuksen kannalta relevanttia tietoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 84-85.) Haastattelumenetelmää valittaessa haluttiin ottaa huomioon nuorten erityisyys haastateltavina, joten liian tiukan struktuurin välttämiseksi puolistrukturoitu teemahaastattelumenetelmä osoittautui parhaaksi valinnaksi aineistonkeruussa. Hirsijärven ja Hurmeen (2001, s. 47-48) mukaan puolistrukturoidussa teemahaastattelumenetelmässä kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastattelija voi vaihdella kysymysten järjestystä sekä kysymysten sanamuotoa haluamallaan tavalla.

Haastateluisissa on käytetty virittävänä keskustelunavaajana aikajanaa. Törrösen (2017, s. 237-238, 250) mukaan virikkeen käyttö saattaa häivyttää tutkija-tutkittava asetelmaa tuomalla haastattelutilanteeseen muutakin kuin suoria kysymyksiä, jolloin keskustelu voi kulkea luontevammin. Virikkeitä käytetään haastattelussa ärsykkeinä tai keskustelun avaajina ja niiden toivotaan luovan haastateltavassa reaktioita. Lisäksi virikehaastattelu voi luoda kommunikaatiosuhteen, joka eroaa perinteisestä haastattelija-haastateltava-

suhteesta. Virikehaastattelun suhde koetaan dialogiseksi, jossa haastattelija rohkaisee haastateltavaa kertomaan näkemyksistään ja kokemuksistaan. Virike on laajempi kuin kysymys tai väittäjä ja sitä voidaan käyttää joko yhtenä osiona tai koko haastattelun perustana. Tärkeää virikkeen valinnan kannalta on, että se keskustelee muun tutkimuksen ja tutkimuksen teorioiden kanssa. Virikkeenä voidaan käyttää olemassa olevia tuotteita, tutkijan laatimaa virikettä tai haastateltavien itse tuottamaa materiaalia.

Tässä maisteritutkielmassa virike oli haastattelun yksi osio ja sen tarkoitus oli virittää nuori miettimään tulevaisuuden näkymiään ennen varsinaisen haastattelun alkua. Virike valikoitui haastattelun pohjaksi, koska sen ajateltiin tuovan haastatteluun struktuuria ja auttavan haastateltavaa pääsemään aiheeseen sisään. Virikkeen tarkoitus oli häivyttää haastattelija-haastateltava suhdetta, jolloin keskustelua pystyttäisiin käymään vapaammin. Virike onnistui olemaan dialogisuutta luova pohjavire sekä samalla haastattelun keskiö, joka vei haastattelua eteenpäin luontevasti. Kommunikaatiosuhteen luomisen koettiin olevan ensiarvoisen tärkeää, huomioon ottaen haastateltavien nuoren iän ja haastattelutilanteessa vallitsevan epäsuhteen, joka johtuu ennen kaikkea haastateltavan iästä mutta myös koulumiljööstä.

Tutkielman virikkeenä käytettiin aikajanaa. Jokisen ja Pirskasen (2015) mukaan aikajanoilla on tarkoitus tuoda esiin elämän tärkeitä tapahtumia ja saada niistä käsitys ajallisesti. Aikajanalla ajankulun voi hahmottaa joko kronologisesta, mutta myös relationaalisesti eli tiettyjen tapahtumien kautta. Visuaalisia menetelmiä on suosittu käytettäväksi etenkin silloin, kun kyseessä on sensitiivinen aihe ja kun tutkimuseettiset seikat ovat tutkimuksen keskiössä. Lapset ja nuoret saattavat tietyissä tilanteissa ilmaista itseään paremmin piirtämällä. Aikajanan koettiin olevan luonteva valinta haastatteluiden tueksi, koska sen avulla nuoren tähänastinen elämä sekä tulevaisuus saatiin konkreettisesti paperille. Haastattelut haluttiin tehdä nuorten ehdoilla heidän erityisyyttään haastateltavina kunnioittaen.

Myös sosiaalisten representaatioiden kannalta piirrosvirikkeen valinta oli perusteltua, koska näin nuori pääsi konkretisoimaan abstraktin asian kuin tulevaisuusnäkömyksen paperille visuaaliseen muotoon. Piirtämällä aikajanan nuori pystyi ottamaan esille haluamansa asiat ja samalla elämänkulku konkretisoitui niin nuorelle itselleen kuin haastattelijallekin. Piirroksia virikkeenä on käyttänyt muun muassa Howarth (2007),

joka on käyttänyt piirtämistä ja tarinan kerrontaa tutkimuksessaan lasten käsityksistä rasismista. Howarthin (2007) mukaan sensitiivistä aihetta on hyvä lähestyä niin, että lapsi tai nuori kokee osallistuvansa keskusteluun. Aikajanan valinta virikkeeksi siis tavoitteli sekä konkretiaa, mutta myös nuoren osallistamista keskustelun aktiiviseksi jäseneksi passiivisen vastaajan paikalla olon sijaan. Aikajanan piirtämisessä nuorelle annettiin vapaat kädet ja osa haastateltavista piirsikin kronologisen aikajanan, osa luetteloi itselleen tärkeitä tulevaisuuden tapahtumat luetteloksi. Koska nuori sai päättää myös itselleen ominaisen merkitsemistävän, tuli aikajanoista tekijänsä näköisiä.

Haastattelut toteutettiin kahdella eri luokkaretkellä, jotka sijoituivat molemmat metsään. Molemmilla retkillä oli mukana yksi yhdeksäs luokka. Retkellä yövyttiin metsässä ja ohjelmassa oli muun muassa telttailua, melontaa sekä retkeilytaitojen opettelua. Luokkaretki metsään tarjosi epävirallisen ympäristön keskustelulle, mutta toisaalta aiheutti käytännön rajoituksia haastattelun toteuttamiselle. Toisen luokan retkellä rajallinen aika esti kaikkien halukkaiden haastattelun, mutta toisen luokan retkellä ehdittiin haastatella kaikki halukkaat.

Ennen retkeä tutkija esittäytyi nuorille ja kertoi tekevänsä hankkeessa tutkimusta, jossa ollaan kiinnostuneita nuorten käsityksistä tulevaisuudesta. Haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista, mutta käytännössä kukaan haastatteluun kysytty ei kieltäytynyt. Haastateltavien vapaaehtoisuus on saattanut toki edistää valikoituvuutta, koska aktiivisimmat oppilaat saattavat olla aineistossa yliedustettuina. Ennen varsinaista haastattelua nuoret saivat tehtäväkseen piirtää A4:lle aikajanan, joka toimi siis haastattelun alustavana virikkeenä. Tehtävänantona oli piirtää aikajana, joka kuvaa nuoren tulevaisuutta ja pyyntönä oli merkitä viivalle ainakin 3-4 asiaa tai tapahtumaa, jotka ovat itselle tärkeitä. Aikajanaan oli merkitty valmiiksi nykyhetki sekä tulevaisuus. Osa nuorista sanoi aluksi, ettei heillä ole mitään kerrottavaa, mutta kun he olivat vähän aikaa kirjoitelleet, haastatteluissa löytyi kuitenkin sanottavaa. Kun aikajana oli nuoren mielestä valmis, aloitettiin varsinainen haastattelu, jossa esitettiin ennalta laaditut haastattelukysymykset.

Haastatteluiden kestot vaihtelivat 9 minuutista 18 minuuttiin, joten ne ovat verrattaen lyhyitä. Haastatteluja tehtäessä noin 15 minuuttia osoittautui luontevaksi pituudeksi nuorelle kertoa itsestään ja elämästään. Lyhyitä haastatteluja voidaan verrata

esseeaineistoihin, joiden anti on myös sidoksissa nuorten kielenkäytön ja itseilmaisun taitoihin. Esimerkiksi Nurmi ja Nuutinen (1987) ovat havainneet tutkimuksessaan, jossa he käyttivät aineistona nuorten kirjoittamia esseitä, että nuorille itsensä ilmaiseminen ei välttämättä ole niin itsestään selvää. Aineisto saattaa jäädä paikka paikoin niukaksi. Lisäksi sosiaalinen suotavuus saattaa vaikuttaa nuorten vastauksiin. Nuoret saattavat kertoa tutkijalle niitä asioita, joita ajattelevat tutkijan haluavan kuulla, sen sijaan että kertoisivat, mitä oikeasti ajattelevat.

5.2 Haastattelukysymykset ja aikajanat

Haastattelurunko laadittiin yhteistyössä haastattelut tehneen Helsingin yliopiston tutkijan kanssa. Ensimmäinen haastattelukysymys liittyi nuoren nykyhetkeen ja toimi virittävänä kysymyksenä haastattelun jatkolle. Seuraavaksi kysyttiin nuoren tulevaisuuden suunnitelmista sekä taidoista, joita nuori arvelee tarvitsevänsä tavoitteisiin päästäkseen. Lisäksi kysyttiin mahdollisista esteistä, jotka asettuvat näiden tavoitteiden tielle. Henkilökohtaisten tavoitteiden jälkeen kysyttiin maailman ja Suomen tulevaisuudesta, minkälaisena tulevaisuusnäkymä yleisesti nähdään. Haastattelut seurasivat tiettyä kaaviota, mutta kysymykset saatettiin esittää eri järjestyksessä haastattelun mielekkyyden säilyttämiseksi. Puolistrukturoidussa haastattelussa on mahdollista vaihtaa kysymysten paikkaa joustavasti, mikäli se on haastattelun kulun kannalta oleellista (Hirsijärvi & Hurme, 2001, s. 47-48).

Haastattelurunko:

1. Mitä asioita merkitsit aikajanalla nykyhetkeen?
2. Mitä asioita merkitsit aikajanalla tulevaisuuteen?
3. Mitä tietoja tai taitoja luulet tarvitsevasi tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamiseksi?
4. Mitä esteitä voit kohdata, kun tavoittelet tulevaisuuden tavoitteita? Miten selviäisit näistä esteistä?
5. Kuinka kauas tulevaisuuteen tulevaisuuden tavoitteesi sijoittuvat?
6. Miltä Suomi tai maailma silloin näyttää? Entä ihmisten arkielämä?

Haastatteluiden alussa keskustelun virikkeenä toimi jokaisessa haastattelussa aikajanan piirtäminen. A4:lle oli valmiiksi merkitty ohjeistus: ”Piirrä aikajana, joka kuvaa

tulevaisuuttasi. Merkitse viivalle ainakin 3-4 asiaa tai tapahtumaa, jotka ovat sinulle tärkeitä”. Lisäksi paperille oli merkitty valmiiksi ”nykyhetki” vasempaan reunaan ja ”tulevaisuus” oikeaan. Suurin osa nuorista kuvasi paperille elämänsä tavalla, jossa nykyhetken alle kirjoitettiin ne asiat, jotka koettiin nykyhetkessä tärkeinä ja tulevaisuuden alle kirjoitettiin ne asiat, joita tulevaisuudelta toivottiin. Muutamassa paperissa oli piirretty viiva nykyhetkestä tulevaisuuteen ja viivalle oli kronologisessa järjestyksessä merkitty tapahtumia. Muutama nuori käytti myös piirtämistä havainnoin apuna, mutta suurimman osan tyyli oli kirjoittaa tapahtumat paperille. Alla kaksi tuotosta, jotka edustavat tyypillisimpiä vastauksia annettuun tehtävään.

5

PIIRRÄ AIKAJANA JOKA KUVAU TULEVAISUUTTASI
MERKITSE VIIVALLE AINAKIN 3-4 ASIAA TAI TAPAHTUMAA, JOTKA OVAT SINULLE TÄRKEITÄ

NYKYHETKI	TULEVAISUUS
vanhemmat Pysäköinti kaverit	oma Perhe Ammatti kaverit

Kuva 1: aikajana

Kuvassa 1 nuori on luetellut nykyhetken ja tulevaisuuden tapahtumat ikään kuin listana. Nykyhetken nuori on kirjoittanut ne asiat, jotka ovat hänelle tällä hetkellä tärkeitä eli merkitykselliset ihmiset sekä harrastus. Tulevaisuuteen nuori on kirjannut niitä asioita, jotka hän kokee kuuluvan tulevaisuuden elämään. Näitä ovat oma perhe, ammatti ja kaverit. Tämän tyyppinen tapa listata asioita oli yleisin tapa vastata tehtävään.

jolloin aineistosta pyritään samaan mahdollisimman tiivistetty ja yleinen kuva.

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, josta on tarkoitus luoda sanallinen kuvaus. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto ymmärrettäväksi ja tiiviiksi, kuitenkin kadottamatta siihen sisältyvää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103, 117, 122) Koska tarkoituksena oli saada aineistosta mahdollisimman laaja kuva tiiviissä muodossa, sisällönanalyysi valikoitui tämän tutkielman ensimmäiseksi analyysimenetelmäksi. On tärkeää saada aluksi selville, mitkä ovat nuorten tulevaisuuskäsitysten pääteemat, jotta analyysi voidaan tämän jälkeen syventää sosiaalisten representaatioiden teoriaan pohjaavaan analyysiin.

Sisällönanalyysia voidaan tehdä kolmesta näkökulmasta: aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018, s. 108-110) aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta pyritään luomaan teorettinen kokonaisuus ja analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän asettelu mukaisesti. Aikaisemmat havainnot ja teorit aiheesta eivät ohjaa analyysiä, vaan analyysi nousee puhtaasti aineistosta. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta ja siinä aikaisempi tieto ohjaa analyysia. Teorialähtöisessä analyysissä testataan jo tiedettyä teoriaa tutkimusaineiston avulla, ja näin ollen tutkimus nojaa johonkin jo olemassa olevaan teoriaan, malliin tai auktoriteettiin. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa halutaan usein testata aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa. Tässä tutkielmassa sisällönanalyysia käytettiin aineistolähtöisesti, koska analyysin ensimmäisessä vaiheessa analyysiyksiköt nousevat aineistosta ilman aikaisemman teorian tai tiedon ohjaavuutta.

Ennen varsinaista analyysin aloitusta kaikki haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan sanatarkasti, kuitenkin nuorten anonymiteetin säilyttämiseksi haastatteluista häivytettiin nimet sekä muu tunnistettavuus. Litteroituja sivuja kertyi yhteensä 56 sivua. Tarkkoja henkilötietoja tai nimiä haastattelussa tilanteessa ei kerätty. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 122) mukaan aineiston analyysi voidaan jakaa kolmeen pääosaan: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli luokittelu sekä 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla haastattelut läpi useaan kertaan sekä kuuntelemalla haastattelut vielä kertaalleen läpi. On ensisijaisen tärkeää valita aineistoista ne kohdat, jotka ovat juuri kyseisen tutkimuksen kannalta tärkeitä. Koska aineistoissa on monesti paljon kiinnostavaa dataa,

on päätettävä etukäteen, mikä on oman tutkimuksen kannalta tärkeää ja pyrittävä vastaan mahdollisimman laajasti valitsemaansa aiheeseen. (Flick, 2009, s. 323.)

Aineiston luokittelussa käytettiin apuna Atlas.ti-ohjelmaa. Kun käytetään tietokoneohjelmaa analyysisissä, on syytä muistaa, että ohjelma on apuna analyysin teossa eikä se tee analyysia tutkijan puolesta (Flick, 2009, s. 359). Aineistosta valittiin niitä kohtia, jotka olivat oleellisia ensimmäisen tutkimuskysymyksen (*Minkälaisia näkemyksiä nuorilla on tulevaisuudestaan*) kannalta. Analyysiyksiköksi valittiin ajatuskokonaisuus, jolla tässä tarkoitetaan yhtä tai useampaa lausetta. Tämän jälkeen jatkettiin valittujen analyysiyksiköiden pelkistämiseen eli redusointiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122.)

Atlas.ti-ohjelman koodausta käytettiin eräänlaisena redusoinnin apuvälineenä ja näin valitut analyysiyksiköt muutettiin pelkistetyiksi ilmauksiksi. Jo tässä vaiheessa yhdisteltiin valittuja analyysiyksiköitä tiettyjen aiheiden alle. Yhdistelyn ja aineiston edelleen luokittelun tuloksena aineistosta luotiin yhteensä 96 erilaista koodia. Alla esimerkki analyysiyksiköiden pelkistämisestä:

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaisu
N16: <i>No ne on sillee esimerkiks on kiva olla kavereitten kaa vapaa-ajalla, aina välillä kivempaa ku yksin.</i>	Kaverit; seura
H7: <i>No, niitten kaa voi hengata ja sit se on hauskaa nii sit se on niin ku nii...</i>	Kaverit; hauskanpito
H11: <i>No koska ne aina tukee ja ymmärtää ja on hauskoja.</i>	Kaverit; tukena
H18: <i>ja osa voi olla et tulee vielä niin ku uusia. Tai varmaan tuleeki.</i>	Kaverit; uudet kaverit tulevaisuudessa
H5: <i>Nii.. suurin osa kavereista ainaki toivottavasti on ainaki viel samoja ja...</i>	Kaverit; vanhat kaverit tulevaisuudessa

Tämän jälkeen jatkettiin aineiston luokittelua sekä yhdistelyä muodostamalla pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia. Kuten alla esimerkiksi:

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
Kaverit; uudet kaverit tulevaisuudessa	Kaverit tulevaisuudessa
Kaverit; vanhat kaverit tulevaisuudessa	
Kaverit; tukena	Kavereiden merkitys
Kaverit; hauskanpito	
Kaverit; seura	

Alaluokkien muodostamisen jälkeen aineiston yhdistelyä jatkettiin ja alaluokista muodostettiin yläluokkia. Kuten alla esimerkiksi:

Alaluokka	Yläluokka
Perhe: lapsuudenperhe	Perhe ja kaverit
Perhe: oma	
Perheen merkitys	
Kaverit tulevaisuudessa	
Kavereiden merkitys	

Lopuksi vielä yläluokat yhdistettiin kolmeksi pääluokaksi, joiden mukaisesti tulokset esitellään seuraavassa luvussa. Pääluokat nimettiin seuraavasti: *sosiaaliset suhteet ja asuminen, koulutus ja työelämä* sekä *Suomen ja maailman tulevaisuus*. Näin aineiston analyysi tarkentui jokaisella analyysikerroksella. Aineiston luokittelua jatketaan Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 124, 127) mukaan niin kauan kuin se on aineiston kannalta järkevää ja mahdollista kadottamatta kuitenkaan polkua alkuperäisaineistoon. Tässä tutkimuksessa abstrahointia jatkettiin pääluokkien luomiseen asti, koska se antoi parhaimman tulkinnan analysoitavasta aineistosta. Sisällönanalyysin tarkoituksena on siis luoda aineistoon yleissilmäys. Analyysi jatkuu sisällönanalyysin jälkeen sosiaalisten representaatioiden teorian kehityksessä.

Analyysin seuraavaa vaihetta ohjaavat sosiaalisten representaatioiden (Moscovici, 1961/2008) muodostumisprosessin käsitteet (ankkurointi ja objektivointi, luku 2), joita käytetään tässä tutkimuksessa analyysin työkaluina ja menetelmällisenä viitekehyksenä. Tutkittaessa sosiaalisia representaatioita tutkijan on tunnustettava, että myös hän itse on kietoutunut sosiaalisten representaatioiden maailmaan, ja tämä on syytä muistaa

analyysia ja olettamuksia tehdessään. Sosiaalisten representaatioiden analysoinnissa ei pidä tyytyä esittelemään pelkästään luokkia, joita on sisällönanalyysillä luonut, vaan sosiaalisten representaatioiden analyysissa on mentävä pintaa syvemmälle. Keskiössä on näin ollen se, mitä puhuttu tarkoittaa. (Flick ym., 2015.)

Analyysin toinen osa aloitettiin siis tulkitsemalla sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosesseja laadullisella sisällönanalyysillä jäsennellystä aineistosta. Ankkurointeja ja objektivointeja lähdettiin tulkitsemaan sisällönanalyysin avulla luokitellusta aineistosta käyttäen apuna muodostettuja pääluokkia. Ankkuroinnin kautta tarkoitus on saada selville, mihin jo olemassa oleviin kategorioihin nuoret ankkuroivat tulevaisuudennäkemyksensä. Objektivoitien tarkoituksena on analysoida, miten tulevaisuuteen liittyviä käsityksiä konkretisoidaan nuorten puheessa. Ankkuroitien ja objektivoitien etsimistä varten aineisto luettiin uudelleen läpi ja merkittiin ne kohdat, jotka olivat kiinnostavia näiden muodostumisprosessien osalta. Aineistoa ei pelkistetty tässä kohtaa uudelleen, vaan käytettiin Atlas.ti-ohjelmassa pelkistettyjä ilmauksia. Näin aineisto käytiin läpi kokonaisuudessaan pääfokuksena sosiaalisten representaatioiden muodostuminen.

Analyysin kolmannessa vaiheessa aineiston tulkintaa jatkettiin vielä kantateemojen (Marková, 2000) osalta. Aineisto luettiin vielä kertaalleen läpi mielessä nimenomaan kantateemojen kannalta kiinnostavat tekijät. Kantateemat esiintyvät usein vastinpareina, joten jokaisen teeman kohdalla pyrittiin miettimään, onko aineistosta havaittavissa tällaisia vastinpareja. Seuraavassa kappaleessa esitellään analyysin tulokset.

6. TULOKSET

Seuraavaksi esitellään analyysin tulokset ja vastataan edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Ensin vastataan tutkimuskysymykseen numero yksi eli *minkälaisia näkemyksiä nuorilla on tulevaisuudesta*. Samalla vastataan myös tutkimuskysymykseen numero kaksi eli *miten nuoret ankkuroivat ja objektivoivat tulevaisuuskäsityksiä* puheessaan. Kahden ensimmäisen tutkimuskysymysten vastaukset on yhdistetty, koska näin vältytään toistolta sekä selkeytetään tulosten esittämistä. Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen vastataan käyttäen apuna sisällönanalyysissa muodostettuja kolmea pääteemaa. Lisäksi tulosten esittelyssä

käytetään apuna sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosessin työkaluja, ankkurointeja ja objektivointeja (luku 2). Ankkuroinnin avulla tarkastellaan kategorioita ja merkityksiä, joihin nuoret tulevaisuuskäsityksensä liittävät. Objektivoinneissa taas tulkitaan tulevaisuuskäsitysten konkretisointia puheessa. (Moscovici, 1991.)

Tämä jälkeen vastataan tutkimuskysymykseen kolme eli *millaisia sosiaalisia representaatioita nuoret jakavat tulevaisuudesta*, johon vastataan käyttämällä apuna aineistosta tulkittuja kantateemoja. Markován (2000) mukaan kantateemalla tarkoitetaan kulttuurisesti jaettuja ennakkokäsityksiä ja mielikuvia, jotka esiintyvät kulttuureissa usein vastinpareina. Analyysi on edennyt näin kuvailevasta analyysistä kohti tulkitsevampaa analyysiä.

Tulosten yhteydessä esitetään aineistolainauksia haastatteluista, joiden tarkoituksena on toimia esimerkkeinä ja havainnollistaa tuloksia. Aineistoesimerkit on valittu niin, että ne havainnollistavat mahdollisimman hyvin koko tutkimusaineistoa.

Aineistolainauksissa nuoren puheenvuoro on merkitty H:lla sekä tutkijan puheenvuoro hänen nimikirjaimillaan, EH. Lisäksi tulokset esitellään suhteessa aikaisempaan tutkimukseen, jota on esitelty tämän tutkielman alkuosassa. Tällä esittelytyylillä pyritään tuomaan jo tulososassa esille yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aikaisemman tutkimuksen sekä tämän tutkielman tulosten välillä.

Kuten kappaleessa 5.3. esitettiin, nuoret näkevät tulevaisuutensa kolmen pääteeman kautta. Ensimmäinen teema koskee nuorten tulevaisuuteen sijoittamia *sosiaalisia suhteita sekä asumista*. Toinen pääteema taas kytkeytyy *koulutuksen ja työn ympärille*. Lisäksi *Suomen ja maailman tulevaisuus* muodostivat kolmannen pääteeman. Globaalimmasta näkökulmasta tulevaisuuteen kysyttiin nuorilta suoraan, joten kolmas teema syntyi haastattelukysymysten johdattamana. Nämä kolme teema-alueita ovat nuorten tulevaisuusnäkymissä hyvin tyypillisiä, eivätkä poikkea juuri aikaisemmassa tutkimuksessa nousseista teema-alueista (esim. Rubin, 1998, 2000; Mikkonen, 2000). Myöskään ajallinen muutos ei ole näitä pääteemoja juurikaan muuttanut, vaan teemat ovat hyvin samantapaisia kuin 1980-luvun lopun tutkimuksissa (esim. Nurmi & Nuutinen, 1987; Helve, 1987). Seuraavaksi esitellään nuorten tulevaisuusnäkemysten muodostumista näiden kolmen pääteeman mukaisesti.

6.1. Sosiaaliset suhteet ja asuminen

Nuorten tulevaisuuskäsitysten ensimmäinen pääteema liittyy nimensä mukaisesti sosiaaliin suhteisiin ja tulevaisuuden asumiseen. Tulevaisuuden tärkeiksi sosiaalisiksi suhteiksi nuoret mainitsevat perheen ja kaverit. Näin ollen sosiaalisten suhteiden ja asumisen teema rakentuu siis perheen, kavereiden ja asumisen kategorioiden kautta. Seuraavaksi esitellään sosiaalisten suhteiden ja asumisen pääteema näiden alateemojen mukaisesti.

6.1.1 Perhe

Perheen kategoria jakautui nuorten puheessa lapsuuden perheeseen sekä tulevaisuudessa perustettavaan omaan perheeseen. Seuraavat aineistoesimerkit havainnollistavat, että haastatteluissa lapsuuden perheen merkitys ankkuroidaan sosiaalisten suhteiden luomaan turvaan, jolla viitataan esimerkiksi perheeltä saatavaan tukeen ja huolenpitoon sekä toiveeseen läheisen suhteen säilymisestä myös tulevaisuudessa. Sitaatissa haastateltava 19 kertoo tulevaisuuden perheen merkitsevän hänelle ennen kaikkea lapsuuden perhettä.

EH: Entäs sitte se perhe?

H19: No kyllä seki on aika tärkeä tulevaisuudessa.

EH: Onko tuo niin ku sun nykyinen perhe vai mitä se perhe meinaa siinä?

H19: Nykyinen perhe, että pysytään niinku kasassa, sillai että on yhteyksissä niin ku kaikkiin. Ja läheisiin.

Haastateltavan 19 sananvalinnan ”pysytään niinku kasassa” tulkitaan objektivoinniksi, jossa toive lapsuuden perheen läheisyydestä konkretisoidaan sananvalinnalla ”kasassa”. Objektivointi voi tapahtua esimerkiksi juuri metaforan kautta (Sakki ym., 2014). Tässä on siis nähtävissä hyvin konkreettinen metafora siitä, että haastateltava 19 toivoo lapsuuden perheeltään läheisiä välejä myös tulevaisuudessa. Lisäksi sananvalinta ”pysytään niinku kasassa” ankkuroituu haluun säilyttää läheiset perhesuhteet tulevaisuudessa. Myös seuraavassa sitaatissa haastateltava 13 yhdistää perheen käsitteen lapsuuden perheeseensä.

*EH: No sitte se perhe siellä tulevaisuudessa. Osaatko sanoo siitä jotaki?
 H13: No kyllä ne varmaan sillonki tukee, jos aikoo vaikka muuttaa omilleen nii varmaan ne siinä auttaa jotenki vaikka sellaisissa ekoissa laskuissa, jossain sähkölaskuissa ja semmosissa. Osa auttaa.*

Haastateltava 13 kuvaa puheenvuorossaan, että hän toivoo lapsuuden perheen olevan myös silloin tukena, kun on aika muuttaa pois kotoa ja itsenäistyä. Puheenvuorosta on havaittavissa, että kyseessä on ennemminkin toive kuin varma tieto, joka ilmenee epäröivästä sananvalinnasta ”no kyllä ne varmaan”. Lisäksi haastateltavan 13 sananvalinta ”vaikka sellaisissa ekoissa laskuissa” on konkretisointi perheeltä saatavasta tuesta, joka tässä konkretisoituu taloudellisena tukena. On siis tulkittavissa, että haastateltava 13 ankkuroi perheen tuen merkitsemään taloudellista tukea. Myös haastateltava 17 niin ikään liittyy tulevaisuuden perheen lapsuuden perheeseen.

EH: Entäs se perhe sitte? Miksi se on tärkeä?

H17: No että ne jaksaa kattoo mua ja tekee kaikki ruoat ja yms.

EH: Huolehtii?

H17: Huolehtii.

Lapsuuden perheen tuki kiteytyy tässä erityisesti siihen, että perheeltä on odotetavissa tukea, vaikka nuori itse olisikin hankala, ja että perheen huolenpitoon voi luottaa tästä huolimatta. Tämä ilmenee sananvalinnasta ”No että ne jaksaa kattoo mua”, jossa nuori tiedostaa oman hankalan käytöksensä, mutta pystyy silti luottamaan perheensä tukeen. Lisäksi perheen huolenpito on konkretisoitu tarkoittamaan ruoan tarjoamista kotona. Näin ollen konkreettinen ilmaisu ”tekee kaikki ruoat” ankkuroituu perheeltä saatavaan huolenpitoon.

Salmela-Aron (2010) mukaan nuoruuden kehitystehtäviin (Havighurst, 1972) kuuluu uudenlainen suhtautuminen omiin vanhempiin ja oman olemisen uudelleen neuvottelu lapsuudenkodissa. Nuoret totesivatkin useissa haastatteluissa, että haluavat itsenäistyä lapsuuden perheestään. Tätä pidettiin jopa itsestänselvyytenä tulevaisuuteen kuuluvana asiana. Itsenäistymisestä huolimatta lapsuuden perheeltä toivottiin läheisyyttä, tukea ja huolenpitoa. Tämä heijastaa lapsuuden perheestä irrottautumisen ja toisaalta kiinnipitämisen dilemmaa, joka kuuluu nuoruuteen. Halu itsenäistyä on suuri, mutta toisaalta lapsuuden perheeltä toivotaan tukea ja johdatusta aikuisten maailmaan.

Tulevaisuuden perheen käsite muodostuu siis kahdesta kategoriasta; lapsuuden perheestä sekä omasta perheestä. Haastatteluista on tulkittavissa, että oman perheen perustamista pidetään tärkeänä osana oman elämän jatkumoa ja sen vaikutusta omaan elämään pidetään suurena. Esimerkiksi seuraavassa aineistolainauksessa haastateltava 4 kertoo, että perhe tulee hänelle olemaan tärkeä osa elämää.

EH: Joo, entäs sitten tuo perhe?

H4: Noo se on.. se on myös aika tärkeä osa että.. joku vaimo ja sitten lapsia nii kyl se.. kyl se tulee oleen sitten aika isolla merkityksellä kummiski, tos tulevaisuudessa.

Haastateltavan 4 sananvalinnat ”aika tärkeä osa” ja ”kyl se tulee oleen sitten aika isolla merkityksellä” ovat selkeitä osoituksia siitä, että nuorelle oman perheen perustaminen on merkityksellinen ja oleellinen osa hänen tulevaisuuden suunnitelmiaan. Halu perustaa oma perhe kuuluu normatiivisiin kehitystehtäviin (Havighurst, 1972). Normatiiviset kehitystehtävät ovat ympäristön nuorille asettamia tehtäviä, jotka kuuluvat tietyn iän saavuttaneet ihmisen elämään. Tähän ympäristöön kuuluvat esimerkiksi yhteiskunta, vanhemmat, opettajat sekä ikätoverit. Huomattava osa nuorten toiveista ja tavoitteista liittyvät juuri normatiivisiin kehitystehtäviin, jotka siis heijastelevat nuorten tulevaisuuden suunnittelua. (Nurmi, 1991.) Esimerkiksi Mikkosen (2000, s. 119) väitöskirjassa nuorten sosiaalisista suhteista juuri oman perheen perustaminen koettiin tärkeimmäksi tulevaisuuden suunnitelmaksi ja jokainen nuori otti tutkimuksessa kantaa siihen, aikooko perustaa perheen vai ei. Tämän tutkimuksen tulokset mukailevat aikaisempia tutkimuksia oman perheen rakentamisen osalta kuten juuri Mikkosen (2000) väitöskirjaa.

Haastatteluista on yleisesti tulkittavissa, että oman perheen perustaminen koetaan normaalina jatkumona opiskelujen ja työpaikan löytymisen jälkeen. Perheen perustaminen voidaan tässä nähdä siis sosiaalisena normina. Haastatteluissa nuoret kertovat oman perheen perustamisen merkitsevän heille tukea ja seuraa. Koska perheen perustaminen koetaan sosiaalisena normina ja perinteisenä jatkumona elämässä, on mahdollista, että perheen merkitys tulee myös annettuna eikä sitä näin ollen mietitä kovin syvällisesti tai yksilöllisesti. Tosin nuorten haastatteluissa saattaa olla kyse myös siitä, että perheen merkitystä ei osata kovin syvällisesti kuvailla, vaan on helpompaa vedota sosiaalisesti hyväksytyihin merkityksiin. Seuraavassa aineistokatkelmassa

elämän normatiivinen suunnittelu näkyy selkeästi. Elämän narratiivissa esitetään tietynlaisia yhteneviä etenemiskaavoja vaihe vaiheelta.

EH: Onko sulla jotaki muuta tavallaan sitte ku sä oot nämä saavuttanu nii, onko jotaki muuta tulevaisuudessa?

H9: Nojoo siis niin ku saa nää kaikki tehtyy niin ku on käyty Ressun lukio tai no lukiot, yliopiston ja tullu lääkäriks ja saanu töitä nii sitte ehkä kaikki ku muillaki on ne perheen perustaminen ja nii pois päin nii perus asiat.

EH: Mitä niihin perusasioihin kuulum, ainaki se perhe ja.. ?

H9: Perhe, en tiä lapset ehkä... sitte... nojoo, jotain ihan normi asioita, en tiä.

Aineistokatkelmassa haastateltava 9 objektivoi oman perheen perustamisen konkreettiseen ilmaukseen ”perusasiat”. Itse perheen hän käsittää taas sisältävän ”jotain ihan normi asioita” eli jotain hyvin perinteisiä asioita, joita ei nähdä tarvittavaksi edes avata tämän enempää. On tulkittavissa, että perheen perustaminen koetaan tässä sosiaalisena normina ja se ankkuroidaan normatiiviseen elämään. Haastateltavan 9 sananvalinnoissa on havaittavissa epäröintiä ”nii sitte ehkä kaikki ku muillaki” vahvistaa tulkintaa siitä, että kyseessä on perhe-elämän normi, jota kaikki muutkin seuraavat, joten sen ajatellaan olevan tavallinen tie kaikille ja sitä kautta myös itselle.

H: No sitte tulevaisuudessa oli oma perhe.

H5: Nii että varmaan sitte oman perheenki saa perustettuu sitte joskus.

H: Mitä sie luulet mitä se antaa...? Miks se on tuota..

H5: No en mä oikeen tiä.

Aineistokatkelmassa haastateltava 5 ei osaa perutella perheen perustamista, joka käy ilmi sananvalinnasta ”No en mä oikeen tiä.” Tästä on pääteltävissä, että perheen perustamisen koetaan olevan niin normaali asia, ettei sen koeta kaipaavan suurempia selityksiä, vaan perheen perustamista ei välttämättä koeta tarpeelliseksi perustella olenkaan. Sananvalinta ”saa perustettuu sitte joskus” kuvaa oman perheen perustamisen epämääräistä ajoittumista hamaan tulevaisuuteen, mutta kuitenkin todennäköisenä suunnitelmana. Oman perheen perustaminen voidaan nähdä siis melko kaukaisena asiana eikä niinkään lähitulevaisuuteen liittyvänä. Esimerkiksi haastateltava 9 kiteyttää perheen tulevan vasta opiskelujen ja työn jälkeen ja haastateltava 5 kuvaa perheen olevan ajankohtainen joskus tulevaisuudessa. Näin ollen perheen voidaan ajatella olevan jotain kaukaista jossain vaiheessa tapahtuvaa, jota ei tarvitse vielä

miettiä kovin tosissaan. Tulevaisuuden perheen perustaminen voidaan ajatella myös roolisiirtymänä, joka viittaa nuorten roolin muuttumiseen lapsuudenkodin nuoresta aikuiseksi, jolla on oma perhe. Muutto omaan asuntoon lapsuuden perheen luota voidaan lukea roolisiirtymäksi, jossa nuoren rooli muuttuu perheen lapsesta itsenäisen asujan rooliksi. (Nurmi, 1995, s. 260.)

Sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta normatiiviset kehitystehtävät näyttäytyvät hegemonisina. Hegemoniset sosiaaliset representaatiot ovat koko yhteisön jäsenten jakamia normatiivisia sosiaalisia representaatioita, jotka voivat olla yhteisössä normeja, vaikka yhteisö ei ole niitä itse valinnut (Moscovici, 1988). Hegemoniset representaatiot eivät tarjoa yksilölle juurikaan valinnan vaihtoehtoja, vaan ne ovat yhteisössä hallitsevia (Breakwell, 2001, s. 275). Tässä siis perheen perustamisen voidaan katsoa olevan hegemoninen sosiaalinen representaatio, joka on yhteisössä jaettu ja hyväksytty tapa elää ja josta poikkeaminen voi aiheuttaa yhteisössä vastustusta tai epäluuloja.

6.1.2 Kaverit

Nuoret toivat haastatteluissa esille, että perheen lisäksi heille tärkeitä sosiaalisia suhteita tulevaisuudessa ovat kaverit. Tulos on linjassa Nuorisobarometrin (2016, s. 27) kanssa, jossa nuoret kertoivat juuri kavereiden olevan se tärkein asia saavuttaa 35 ikävuoteen mennessä, jopa ennen vakituista työtä tai perhettä. On tavallista että, kodin ulkopuolisten suhteiden tärkeys lisääntyy nuoruudessa ja ystävien sekä muiden nuorten merkitys muuttuu nuorelle merkittävämmäksi. Kavereiden merkityksen muuttuessa tärkeämmäksi nuoret irtautuvat lapsuuden perheestään ja suuntaavat huomionsa enemmän kodin ulkopuolisiin suhteisiin. (Nurmi, 1991.)

Nuoret tuovat esiin useissa haastatteluissa, että he toivovat nykyisten kavereiden pysyisivät heille edelleen läheisinä, mutta tulevaisuudelta toivotaan myös uusia ystäviä. Esimerkiksi seuraavassa aineistokatkelmassa haastateltava 11 toivoo, että samat ystävät olisivat hänen elämässään läsnä myös tulevaisuudessa, mutta toisaalta hän myös toivoo tulevaisuudelta uusia tuttavuuksia.

EH: Entäs sitten nuo kaverit?

H11: No ne on kavereita ja kai ne on huomennaki tai siis sit joskuskin kavereita.

EH: Onko ne samoja kavereita ko nytten?

H11: Joo ja toivottavasti myös jotain uusia.

EH: Mitä luulet et mitä saat niiltä kavereilta sitten tulevaisuudessa? Miks ne on tärkeitä?

H11: No et ne auttaa ja niin. Samat ku nyttenki.

EH: Onko, mitä sanoit, jotain tukee...

H11: Ymmärtää.

Haastateltava 11 konkretisoi toiveensa ystävyuden jatkumisesta ilmaisulla ”kai ne on huomennaki tai siis sit joskuskin kavereita”. Ilmaisuun sisältyy paitsi odotus ystävyuden jatkumisesta, jotka on ilmaistu tulevaisuutta tarkoittavilla sanoilla ”huomennakin” ja ”joskuskin”, myös pieni epävarmuus tulevaisuudesta, joka on havaittavissa sananvalinnasta ”kai ne on”. Tässä on siis havaittavissa nuoruuden ystävyysuhteiden tärkeys mutta toisaalta myös ymmärrys siitä, että ystävyysuhteet voivat olla nuoruudessa ailahtelevaisia, eikä jatkuvuus välttämättä ole varma asia. Yleisesti haastatteluissa kaverisuhteiden merkitykset ankkuroituvat kavereilta saatavaan tukeen sekä kokemukseen siitä, että kaverit ymmärtävät. Haastateltava 11 on konkretisoinut kavereiden merkityksen yksinkertaisesti ”ymmärtää”, joka lienee tarkoittavan, että kaverukset ymmärtävät toisiaan ja kaveruus perustuu sille, että nuoret ymmärtävät toisiaan. Lisäksi pelkkä kavereiden läsnäolo ja seura koettiin merkitykselliseksi.

Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltava 12 pohtii kavereiden merkitystä. Hän kertoo, että ”oikeat” kaverit ovat sellaisia, jotka välittävät ja ovat tukena vaikeinakin aikoina, jolloin kavereiden merkityksessä on jotain syvällisempää kuin pelkkä seura.

EH: Nii mikä on oikeita kavereita?

H12: No sellasii et ne oikeesti välittää must ja sitte niinku et ne ei oo sellasii et ne vaa haluu olla kavereita... et ne on tukena ja auttaa kaikissa asioissa.

Haastateltavan 12 sananvalinnoista ”et ne ei oo sellasii et ne vaa haluu olla kavereita... et ne on tukena ja auttaa kaikissa asioissa” on tulkittavissa, että kaveruudessa ja ystävydessä on olemassa jotain syvällistä, jonka selittäminen ei ole välttämättä kovin helppoa. Kaveruuden ja ystävyuden auki selittämiseen liittyy mahdollisesti samanlainen vaikeus kuin perheen ja perheen perustamisen merkityksen selittämiseen. Perheen ja

kaverisuhteiden merkityksessä on jotain niin normatiivista ja itsestään selvää, että sen sanoiksi pukeminen koetaan vaikeaksi, ellei turhaksikin. Ajatuksena on, että jokainen tietää mitä perhe ja kaverit ihmiselle merkitsevät.

6.1.3 Asuminen

Perheen ja kavereiden lisäksi sosiaalisten suhteiden teemaan lukeutuu tulevaisuuden asuminen. Omaan asuntoon muutto ja tätä kautta itsenäistyminen nousivat haastatteluissa yhdeksi tärkeimmistä tulevaisuuden tavoitteista. Haastatteluissa itsenäistyminen objektivoituu nuorten puheessa omaan asuntoon. Oma asunto taas ankkuroituu itsenäistymisen ja yksin pärjäämisen kategorioihin, jotka ovat myös nuoruuden tärkeitä normatiivisia kehitystehtäviä (Salmela-Aro, 2010).

Seuraavassa aineistokatkelmassa haastateltava 4 tuo esille, että oma asunto on hänelle hyvin tärkeä, ellei jopa tärkein tulevaisuuden tavoite.

EH: Sitte jos menee sinne tulevaisuuteen niin, mitä tuo vaikka tuo oma koti?

H4: No se on ehkä se ykkönen tuota noin nii.. ihan vaikka joku vuokratämppä tai joku nii.. kuha pääsee vaa asuu ns yksikseen ja opetteleen siis sitä elämää omassa kodissa.. ni.

EH: Joo.. minkä takia se on tavallaan miks se on se yksikseen asuminen tai omillaan asuminen, miks se kiinnostaa?

H4: Noo se on vaa kiva päästä koittaaan et miten pärjää sitte... ja tuota noin nii... nii et miten pärjää yksikseen.

Haastateltavan 4 ilmaisu ”no se on ehkä se ykkönen” kuvaa konkreettisesti, että juuri omaan asuntoon muutto on hänelle yksi tärkeimmistä tulevaisuuteen liittyvistä suunnitelmista ja tavoitteista. Ilmaisulla ”ihan vaikka joku vuokratämppä tai joku” haastateltava 4 kuvaa, että juuri itsenäistyminen on omaan asuntoon muutossa pääasia eikä asunnolla itsessään ole niin suurta merkitystä. Ilmaisussa ”kuha pääsee vaa asuu ns yksikseen ja opetteleen siis sitä elämää omassa kodissa..” käy jälleen ilmi, että itsenäistyminen on nuoren suurin tavoite ja omaan asuntoon muutto tuo tämän asian konkreettisesti mahdolliseksi. Yksin asuminen ja omasta asunnosta sekä elämästä itsenäisesti huolehtiminen ovat osa yksin pärjäämistä, johon itsenäistymisellä pyritään.

Seuraavassa aineistokatkelmassa haastateltavan 10 tuo esille, että itsenäistymiseen liittyy myös vastuunkanto omasta elämästä.

EH: Onko tuolla tulevaisuudessa jotaki muuta sit ku sie oot saavuttanu tuon niinkö työn, niin onko siellä jotain muita asioita jotka on tärkeitä?

H10: Kyl mä silloin varmasti asun yksin emmä tiiä ehkä ois jotain.. emmä kyl perhettä silloin haluu kyl vielä perustaa se on aika nuori ikä. Nii sellasta.

EH: Mikä siinä yksin asumisessa ois kiinnostavaa?

H10: No se että pääsee niin ku huolehtii ite, että on se vastuu siinä itsessä, et kaikki pitää tehdä ite, hoitaa ite ja tietää että nii unohda laskui tai mitää vastaavaa. Ku nykyään kuiteski iskä joka hoitaa ne, nii elämä on tällee aika helppoo mut sit ku on yksin nii paljon vastuullisempaa.

Haastateltava 10 ei koe vastuunottoa negatiivisena, vaan normaalina jatkumona ja jopa tavoiteltavana seikkana tulevaisuudessa. Tämä käy ilmi kuvauksessa ”no että pääsee niin ku huolehtii ite, että on se vastuu siinä itsessä, et kaikki pitää tehdä ite, hoitaa ite ja tietää että nii unohda laskui tai mitää vastaavaa”. Itsenäistymiseen ja yksin pärjäämiseen siis liittyy vastuu omasta itsestä ja elämästä ja ilman tuota vastuunkantoa ei itsenäinen elämä ole mahdollista. Molemmat haastateltavat tuovat tässä siis esille samat itsenäistymisen ja yksin pärjäämisen teemat liitettynä omaan asuntoon, jotka toistuvat myös muissa haastatteluissa.

6.2 Koulutus ja työelämä

Sosiaalisten suhteiden ja asumisen ohella koulutus ja työelämä kuuluvat nuorten tulevaisuusnäkymien keskeisimpiin teemoihin. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Nurmi & Nuutinen, 1987; Rubin, 1996; Mikkonen, 2000) koulutus, työelämä ja ammatti ovat olleet nuorten tulevaisuuden keskeisimpiä mielenkiinnon ja ajattelun aiheita. Nuorisobarometrissa (2016, s. 58) nuoret tuovat esille, että he uskovat koulutuksen voimaan sekä siihen, että koulutus parantaa oleellisesti heidän elintasaan ja työmahdollisuuksiaan.

Tähän tutkimukseen haastatellut nuoret käyvät yhdeksättä luokkaa eli heille koulusiirtymät ja koulutukseen liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia. Toiselle asteelle siirtyminen on aikaan ja ikään sidottua eli hyvin normatiivisesti säädettyä (Salmela-Aro, 2010), joten yhteiskunnallinen järjestys määrittää nuoren miettimään koulutuksellista

tulevaisuuttaan tiettyä ajankohtana. Koulutusvalintoja käsitellään esimerkiksi opinto-ohjauksen tunnilla ja nuoret ohjataan tekemään koulutusvalinta tiettyä aikana, joka kulminoituu yhteishakuun. Koulutuksellinen väliinputoaminen on ainakin normatiivisesti ja tavallaan myös sosiaalisesti paheksuttua, joka saattaa osaltaan vauhdittaa nuoria tekemään jonkinlaisen päätöksen yhdeksännen luokan lopun hämmöttäessä. Jokaisella tähän tutkimukseen haastatellusta nuoresta olikin näkemys suunnasta, mihin he ovat hakeutumassa peruskoulun jälkeen. Noin puolet haastatelluista kertoi hakeutuvansa lukioon ja puolet ammattikouluun, tosin kaikki ammattikouluun aikovista eivät tienneet vielä tarkkaa koulutusala.

Haastatelluista on tulkittavissa, että nuorten mielestä menestyminen tämän hetkisissä opinnoissa on tärkeää, koska ne määrittävät tulevaisuuden työ- ja koulutusmahdollisuuksia. Seuraavissa aineistokatkelmassa haastateltavat 4 ja 1 kertovat, että hyvien arvosanojen saaminen nyt yhdeksännellä luokalla koetaan mahdollistavan pääsyä haluttuun jatko-opiskelupaikkaan tulevaisuudessa. Arvosanat tai opiskelu eivät itseisarvona näyttäytyneet nuorille tavoittelun arvoisina, vaan ne nähtiin keinoina päästä elämässä eteenpäin.

EH: Entäs sitte vaikka se työelämä?

H4: Noo eka nyt tietty pitää tarkasti pohtia että mihin työhön haluaa ja sitte hmm no siinä saattaa tietty olla se että jos menee amikseen nii sitte ei saata saada sitä työtä mitä just haluis ku ei meekkää lukioon.. ku nii tota se voi olla sit tota se isoin este kummiski sen työn saamiseen.

EH: Joo.

H4: Ei siinä sitten muuta varmaan.

EH: Mitä luulet kuinka paljon pystyt vaikuttamaan vaikka siihen, että on se joku opiskelu tai työpaikka?

H1: No nyt tekee paljon töitä niin tulee hyvä todistus, nii sitten on hyvät numerot nii sitten ehkä pääsee helpommin sellaisiin kouluihin mihin haluu.

Kuten haastateltava 4 yllä olevassa aineistokatkelmassa kertoo, hän näkee koulutuksen tärkeänä työpaikan saamisen välineenä. Hän pohtii koulutusvalintaa sen kautta, mihin kumpainkin valinta, lukio tai ammattikoulu, häntä tulevaisuuden työmarkkinoilla vie ”Noo eka nyt tietty pitää tarkasti pohtia että mihin työhön haluaa ja sitte hmm no siinä saattaa tietty olla se että jos menee amikseen nii sitte ei saata saada sitä työtä mitä just

haluis ku ei meekkää lukioon..”. Koulutus nähdään tässä ovina avaavana mutta myös sulkevana kapasiteettina, jossa koulutuksen sisällön katsotaan olevan toissijaista.

Myös haastateltava 1 kertoo aineistolainauksessa, että hyvät numerot ovat nimenomaan tie haluttuun opiskelupaikkaan ” *nii sitten on hyvät numerot nii sitten ehkä pääsee helpommin sellaisiin kouluihin mihin haluu.*”. Opetuksen sisältö tai se, mitä on opittu, jäävät taka-alalle nuorten puheenvuoroissa ja näin ollen koulutus nähdään välineenä elämän rakentamiselle. Arvosanat siis objektivoidut tulevaisuuden koulutukseen ja työmahdollisuuksiin, jotka taas ankkuroituvat itsenäistymiseen ja itsenäiseen elämään tulevaisuudessa.

On myös huomattavissa, että haastateltava 1 käyttää aineistolainauksessa passiivista kertoessaan, miten hyvät arvosanat mahdollistavat hänelle pääsyn haluamiinsa opintoihin ”*No nyt tekee paljon töitä niin tulee hyvä todistus, nii sitten on hyvät numerot nii sitten ehkä pääsee helpommin sellaisiin kouluihin mihin haluu.*”. Passiivinkäyttö aineistolainauksessa kuten ”*tekee*” ja ”*pääsee*”, tulkitaan tarkoittavan, että nuori tiedostaa miten asiat pitäisi tehdä tai millä tavoin yhteiskunnan asettamat velvoitteet voi täyttää. Passiivista käyttämällä nuori ulkoistaa näitä asioita itsestään, ikään kuin etäännyttää oman toimintansa. Lisäksi koulu haastattelukontekstina voi luoda tietynlaista odotusta siitä, että nuoren odotetaan puhuvan koulutuksesta ja työelämästä, joten niistä puhuttaessa asiaan halutaan ottaa etäisyyttä.

Seuraavissa aineistokatkelmissa haastateltavat 1 ja 15 kuvaava koulutuksen ja työn merkitsevän heille nimenomaan vapautta, itsenäistymistä sekä taloudellista riippumattomuutta.

EH: Mitä aattelet, että mitä voi olla sellaisia esteitä tai hankaluuksia noitten tärkeitten asioiden saavuttamiseen?

H1: No jos öö ei vaikka saakkaan opiskelupaikkaa ja opiskelut venyy kauheesti ja hm tai jos ei sitte saakkaan töitä nii sit on vähä vaikee saada sitä omaa kotiakaan ku ei saa rahaa. En mä kyl usko että musta mikään koditon tulee mutta toivottavasti jos olis aina joku opiskelupaikka tai työpaikka tai näin.

H: Joo mites tuo työ sitten minkä tyyppistä työtä oot..?

H15: Ihan pelkkiä autoja laitteleen tai kattastusalalle, et ne on kaks mitä oon miettiny, joko korjaamolle tai kattastusasemalle.

EH: Työstä piti vielä kysyä, että autoala oli se kiinnostus mutta mikä siinä työssä kiinnostaa, onko siinä työssä muuta mitä ootat siltä tai?

H15: Se että siitä saa kohtuullisen palkan, että pystyy ittekseen elämään tai että pystyy elämään niillä palkoilla mitä siitä saa.

Haastateltava 1 kuvaa aineistokatkelmassa tilannetta, jossa hän ei ole onnistunut saamaan itselleen opiskelupaikkaa tai työtä ”No jos öö ei vaikka saakkaan opiskelupaikkaa ja opiskelut venyy kauheesti ja hm tai jos ei sitte saakkaan töitä”.

Tällainen tilanne johtaa haastateltavan 1 mukaan siihen, ettei ole mahdollista myöskään saada omaa asuntoa ”nii sit on vähä vaikee saada sitä omaa kotiakaan ku ei saa rahaa”. Haastatteluissa oma koti ankkuroitui itsenäistymiseen eli näin ollen aineistokatkelmasta on tulkittavissa, että jos epäonnistuu opiskeluissa tai työnsaannissa, epäonnistuu oman kodin hankkimisessa mikä tarkoittaa epäonnistumista itsenäistymisessä.

Haastateltavan 15 konkretisoi työelämän tavoitteet taloudelliseen toimeentuloon, jotka ankkuroituvat taloudelliseen itsenäisyyteen ”saa kohtuullinen palkan, että pystyy ittekseen elämään” ja ”että pystyy elämään niillä palkoilla mitä saa”. Halu kouluttautua ja hakea töitä siis tähtäävät omavaraisuuteen ja sitä kautta taloudelliseen itsenäisyyteen. Itsenäistymisen itsessään voidaan katsoa olevan yksi normatiivisista kehitystehtävistä ja toisaalta taas nuorille normatiivisten kehitystehtävien päämäärä (Salmela-Aro, 2010).

Haastatteluissa laajemminkin esiintyvään individualismin teemaan kytkeytyy ajatus yksin pärjäämisestä. Kuitenkin Nuorisobarometrin (2016, s. 59-61) mukaan näkemykset siitä, että menestyminen on pelkästään itsestä kiinni, ovat selvästi vähentyneet sitten 1990-luvun. Entistä harvempi nuori ajatteleekin nykyään, että esimerkiksi köyhyys on yksilön oma syy. Tästä huolimatta osa suurin osa Nuorisobarometriin (2016) osallistuneesta nuoresta oli sitä mieltä, että menestyminen elämässä on nimenomaan itsestä kiinni ja menestymisen eteen tulee tehdä töitä, nimenomaan yksilönä. Myös Nurmen ja Nuutisen (1987) tutkimuksen mukaan suurin osa nuorista uskoo mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa.

Individualistisessa ajattelutavassa korostuu siis yksin pärjääminen ja oma menestyminen. Kun elämässä hyvin pärjääminen luetaan omiin ansioihin ja menestymisen katsotaan olevan yksilön saavutusten ansiota, elämän haasteet taas luetaan riippuvan hallitsemattomista vastoinkäymisistä. Kuten haastateltavat 6 ja 11 alla toteavat, omien tavoitteiden saavuttamisen esteenä voivat olla asiat, joihin ei ole itse voinut vaikuttaa tai varautua.

EH: Entä mitä esteitä voi olla, jotka estäis nuitten saavuttamisen?

H6: No voihan siinä aina tulla jotain, ettei voi jotain mihin ite ei voi vaikuttaa niin ku tapaturma tai sitte et jos tapahtuu jossain perhe-elämässä jotain ja sitte nii voi päätä sekottaa se tai jotain sellasta niin ku itelle, ettei voi vaikuttaa.

EH: No kysytään niin päin että onko jotaki mikä vois tavallaan estää, et sie saavuttaisit jonku noista?

H11: Häh?

EH: Mikä on tavallaan este, mikä voi tulla nyt vaikka tässä jos nyt aatellaan vaikka tässä päivässä?

H11: No jos vaikka mä sairastun nii enhän mä sitten pääse armeijaan.. tai jos muuten vaan elämä menee huonosti nii ei sit varmaan oo niinku kiinnostusta opiskeluihin ja soittamiseen.

EH: Mitä semmonen huonosti meneminen vois olla?

H11: Jos ei vaa kiinnosta enää.

EH: No onko siihen tavallaan.. mikä se on motivaatio loppu tai joku nii miten ratkaset sen?

H11: Noo en mä oo nii pitkälle miettiny... ehkä haen apua..

EH: Miltä taholta?

H11: En mä tiedä...

Haastateltavan 6 sananvalinnasta ”mihin ite ei voi vaikuttaa niin ku tapaturma tai sitte et jos tapahtuu jossain perhe-elämässä” on tulkittavissa, että elämän uhkat muodostuvat suhteessa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Tässä uhkakuva objektivoituu tapaturmaan, joka edustaa yhtäkkiä tapahtumaa, johon ei ole voinut varautua. Uhkakuvat muodostuvat siis siihen, että omat vaikutusmahdollisuudet viedään ja jotain odottamatonta tapahtuu. Tässä uhkakuva kiteytyy sananvalintaan ”voi päätä sekottaa”, jossa vaikeudet objektivoidaan omaan kykyyn pärjätä elämässä. Myös haastateltava 11 tuo esille konkreettisen esteen elämän tavoitteiden saavuttamiselle ”No jos vaikka mä sairastun”, jossa sairastuminen on mainittu esteenä menestymiselle. Lisäksi sananvalinnoista ”tai jos muuten vaan elämä menee huonosti nii ei sit varmaan oo

niinku kiinnostusta opiskeluihin ja soittamiseen ” voi tulkita viittaamaan oman sisäisen motivaation katoamiseen, mikäli elämässä tapahtuu jokin odottamaton mullistus.

Useista haastatteluista kävi ilmi, että nuoret kokevat sisäisen motivaation löytymisen sekä säilyttämisen keinona saavuttaa omat tulevaisuuden tavoitteet. Sisäinen motivaatio tarkoittaa tavoitteisiin pyrkimistä siitä syystä, että niitä pidetään omasta mielestä kiinnostavina ja tavoittelemisen arvoisina. Sisäinen motivaatio on tärkeä ihmisten elämäntavoitteiden kannalta, koska se innostaa ihmistä työskentelemään tavoitteiden saavuttamiseksi, mikä taas lisää ihmisen tyytyväisyyttä omaan elämäänsä. (Vasalampi, Nurmi & Salmela-Aro, 2010.) Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltava 6 tuo esille, että sisäisen motivaation säilyttäminen on hänelle tärkein keino saavuttaa ne asiat, jotka he ovat tulevaisuuden tavoitteekseen asettaneet.

EH: Onko jotaki muita semmosia taitoja tai asennetta tai muuta, mitä nuitten tavallaan saavuttaminen vaatis.

H6: No ehkä päättäväisyyttä ja sitä et jaksaa just sen koulutuksen käyä, ettei jätä kesken sitä ja yrittää saada niin ku hyvät arvosanat siitä.

Haastateltava 6 tuo esille aineistokatkelmassa, että omien tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan ennen kaikkea päättäväisyyttä. Sananvalinnan ”*No ehkä päättäväisyyttä ja sitä et jaksaa just sen koulutuksen käyä, ettei jätä kesken sitä ja yrittää saada niin ku hyvät arvosanat siitä.*” voidaan tulkita tarkoittamaan sitä, että on tärkeää säilyttää oma sisäinen motivaatio ja tehdä asiat loppuun. Sananvalinnoissa ”*yrittää pysyä päättäväisenä*” ja ”*ettei luovuta*” sisäisen motivaation säilyttäminen on ankkuroitu päättäväisyyteen ja sinnikkyuteen. Haastateltavan 6 tulkitaan tarkoittavan, että kunhan ihminen säilyttää sisäisen motivaationsa ja halun yrittää, asiat ovat mahdollisia elämässä, että on itsestä kiinni tapahtuvatko asiat halutulla tavalla.

On myös huomion arvoista, että kaikki tavoitteet joita nuori itselleen asettaa, eivät ole yhtä tärkeitä, vaikka olisivatkin itse valittuja. Tavoitteita saatetaan valita sosiaalisten paineiden alla eikä nuorten omat halut tule silloin täysin esille. Lisäksi normatiiviset muuttujat kuten yhteiskunta, koulu ja vanhemmat asettavat nuorelle odotuksia, jotka liittyvät tiettyyn kehitysvaiheeseen ja ikään. (Sheldon & Elliot, 1998.) Vaikka nuori tietäisi, että on tärkeää hakea yläkoulun jälkeen opiskelemaan ja itsekin siihen tavallaan pyrkii mutta sisäinen motivaatio puuttuu, saattaa tavoitteiden saavuttaminen olla

vaikeaa. Lisäksi on syytä huomioida, että kaikki tavoitteet eivät ole mahdollisia yhteiskunnan asettamien säädösten vuoksi kuten koulujen keskiarvorajat, jotka rajaavat nuorilta koulutuksellisia valinnanmahdollisuuksia pois (Nurmi, 1995, s. 267). Alla olevassa aineistolainauksessa haastateltava 9 kertoo, että hän haluaa saavuttaa asettamansa tavoitteet tulevaisuudessa ja hän pitää sitä tärkeänä hyvän elämän kannalta.

EH: Joo mitä sie aattelet minkälaista se elämä on, tai mitä sie toivot?

H9: Ai siis mitä toivon?

EH: Et minkälaista se elämä on ku sie oot saavuttanu nuo ja vaikka ne perusjutut nii..?

H9: No hyvää.

EH: Mikä siitä tekee hyvää?

H9: No et on omat tavoitteet niin ku saavuttanu ja mitkä unelmat oli nii sit se on tehty nii, saatu ja sitte, en tiää, on kiva fiilis sitte, sen jälkeen ku on.. siis on muutenki tottakai hyvä, nytki hyvä elämä mut siis sillon siihen aikaan, emmä tiää, vielä parempi.

Kuitenkin sananvalinnoista on nähtävissä epäröintiä ”siihen aikaan, emmä tiää, vielä parempi”. Tästä on tulkittavissa, että haastateltava ei ole ihan varma, mitä sitten tapahtuu, kun nuo tavoitteet ovat saavutettu, vaikka selkeästi pitää tavoitteiden saavuttamista tärkeänä tulevaisuuden kannalta. Näin ollen on mahdollista, että haastateltavan 9 asettamissa tavoitteissa voi olla osana myös ulkoisia vaikuttimia, joten tavoitteiden saavuttamisen tärkeyden arvioinnissa esiintyy epäröintiä.

Haastattelujen mukaan nuoret odottavat työelämältä ennen kaikkea monipuolisuutta, mukavia työkavereita ja että töihin olisi kiva mennä joka päivä. Mielekkään työn kuvaus liittyi paljolti unelmatyöhön. Fyysisestä työstä unelmoiva piti toimistotyötä tylsänä ja toimistotyöstä unelmoiva piti fyysistä työtä raskaana. Työn toivotaan olevan sellaista, jossa pääsisi käyttämään omia vahvuuksiaan sekä kehittymään ja kokemaan työn mielekkääksi. Aineistolainauksessa haastateltava 6 kertoo koulutuksen vievän toivottavasti hyvään työpaikkaan.

EH: Entäs sitte tuo hyvä koulutus? Mitä se meinaa?

H6: No hyvä koulutus ois se, et sais sitte hyvän tai helpommin ja parempia työpaikkoja sitte aikuisena.

Kiinnostavaa aineistolainauksessa on myös sananvalinta ”työpaikkoja”, joka kertoo ajatusmaailmasta, jonka mukaan nuoret eivät ajattele olevansa samassa työssä koko

elämäänsä. Tämä ajatus toistuu esimerkiksi Mikkosen (2000, s. 125) tutkimuksessa, jonka mukaan nuoret eivät usko, että he harjoittavat samaa ammattia, saati ovat samassa työpaikassa eläkeikään asti. Ajatus työelämän vaihtuvuudesta on nuorille tuttu ajatuskulku. Samalla nuoret ovat realistisia sen osalta, että pelkkä koulutus ei takaa työtä, vaan työmarkkinoilla tulee olla itse aktiivinen. Tässä myös toistuu ajatus omasta aktiivisuudesta työmaailmassa ja siitä, että omaan työelämäänsä voi vaikuttaa.

6.3 Suomen ja maailman tulevaisuus

Suomen ja maailman tulevaisuus muodostavat aineistossa oman teemansa. Aiheesta kysyttiin haastattelun viimeisenä kysymyksenä nuorilta suoraan. Nuoria pyydettiin kuvittelemaan Suomen tai/ja maailman tilaa ajankohtana, johon ovat sijoittaneet omat tulevaisuuden suunnitelmansa. Se aika mihin nuoret kertoivat tulevaisuuden ajoittuvan, vaihteli viidestä vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Yleisimpänä ajankohtana nuoret mainitsivat lähitulevaisuuden eli noin viiden vuoden aika-akselin. Tämä on linjassa Rubinin (1998, s. 144-145) huomion kanssa, jonka mukaan nuorten aikaperspektiivi on verrattain lyhyt ja se ulottuu usein nimenomaan lähivuosiin. Tellan (1996, s. 34-35) mukaan nuoret kokevat lähitulevaisuuden konkreettisemmaksi kuin kaukaisemman ajan. Haastatteluissa aika-akseli riippui paljolti siitä, mitä asioita nuori oli tulevaisuuden kohdalle aikajanaansa merkinnyt. Alla olevassa lainauksessa haastateltava 4 kuvittelee tulevaisuuden alun perin viiden vuoden päähän, mutta kuvailee myös pyydettyä tulevaisuutta kymmenen tai viidentoista vuoden päähänkin.

EH: Mitä sie luulet miltä Suomi tai maailma minkälainen paikka se on silloin tulevaisuudessa?

H4: En mä usko ainakaan että Suomi on paljoo muuttunu silloin että... Kyl mä uskon että viidessä vuodessa kaikki pysyy aikalailla samanlaisena kummiski vielä. Jos olis pidempi aikaväli nii saattais olla eri asia sitte..

EH: No mitä jos aattelee jonnekki kymmenen tai viidentoista vuoden päähän?

H4: No silloin on varmaan jo lentäviä autoja. Tuota noin nii.. noo ei sitä nyt pysty vielä ennalta sanomaan mitä silloin tulee, mut kyl mä uskon et silloin jotain tota noin, nii erilaista tulee sitte, jos ei viidentoista niin kahdenkymmen vuoden päästä sitte ainaki.

Aineistolainauksessa haastateltava 4 kertoo, että ei usko Suomen muuttuvan paljoakaan viidessä vuodessa: ”En mä usko ainakaan että Suomi on paljoo muuttunu silloin että... Kyl mä uskon että viidessä vuodessa kaikki pysyy aikalailla samanlaisena kummiski

vielä.”. Tosin sananvalinnasta ”*ainakaan*” voidaan tulkita, että haastateltava 4 pitäisi mahdollisena kuitenkin maailmalla tapahtuneet muutokset jopa viidessä vuodessa. Sananvalinnoista ”*Jos olis pidempi aikaväli nii saattais olla eri asia sitte...*” ja ”*noo ei sitä nyt pysty vielä ennalta sanomaan mitä sillon tulee*” on tulkittavissa, että mitä pidemmälle aika-akseli etenee, sitä vaikeammaksi tulevaisuuden kuvittelu muuttuu. Haastateltava 4 yhdistää kaukaisen tulevaisuuden asiaan, joka on toisaalta konkreettinen mutta toisaalta myös utopia ”*No sillon on varmaan jo lentäviä autoja.*”, eli lentävät autot. Tästä on nähtävissä, että kaksikymmentä vuotta tuntuu nuoresta todella pitkältä ja vaikeasti hahmoteltavana ajanjaksona.

Haastatteluissa nuoret ankkuroivat Suomen ja maailman tulevaisuutta sellaisiin asioihin, jotka ovat heille itselleen tuttuja tai asioihin, jotka ovat heille tapahtumassa lähitulevaisuudessa.

EH: Joo, jos nuo on siellä jossain mitä, viiden seitsemän vuoden päässä nii mitä luulet miltä, minkälainen paikka Suomi on sillon?

H6: Noo en osaa oikeen sanoo se voi olla muuttunu tosi paljon nii ku.. toi on vaikee kysymys, minkälainen Suomi vois olla sillo.... No esim ton intin suhteen siihen voi olla muuttunu et kauan siellä pitää olla tai miten siellä toimitaan tai pelkästään se et, en mä tiää voisko olla mahdollista että asevelvollisuus ei olis enää pakollinen, sitä mä en kyl usko et muutettais.

Aineistolainauksesta on havaittavissa, että Suomen ja maailman tulevaisuus peilautuu niihin asioihin, jotka ovat haastateltavalle itselleen tuttuja sekä sellaisiin asioihin, jotka ovat nuorelle itselleen tapahtumassa lähivuosina. Kuten yllä olevassa aineistolainauksessa, haastateltava 6 konkretisoi Suomen tulevaisuutta koskevat pohdintansa siihen, miten armeija tullaan järjestämään tulevaisuudessa ja onko siihen tulossa mahdollisesti muutoksia ”*No esim ton intin suhteen siihen voi olla muuttunu.*”.

Tutkimusten (Rubin, 1998; Myllyniemi, 2016) mukaan nuorten tulevaisuusnäkökymät yleensä synkkenevät, kun puhutaan maailman tulevaisuudesta oman henkilökohtaisen tulevaisuuden sijasta. Maailman tulevaisuus nähdään monesti pessimistisempänä kuin oma henkilökohtainen tulevaisuus. Tämä saattaa johtua siitä, että omaa elämää koskevat tulevaisuuskuvat rakennetaan usein enemmän toiveille ja unelmille, kun taas tulevaisuuskuvat maailmasta rakennetaan helposti ympäröivän informaation varaan. Näin ollen ympäröivä maailma, kuten myös media sekä yleinen ilmapiiri vaikuttavat

nuorten tapaan ajatella tulevaisuudesta. (Rubin, 2002, s. 795.) Oman tulevaisuutensa näkeminen maailman tulevaisuutta valoisampana voi liittyä myös oman identiteetin ja oman mielen suojeluun, jossa oma itse ja oma tulevaisuus nähdään realismia valoisampana.

Nuorisobarometrin (2016, s. 42) mukaan nuoret, jotka uskovat omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa, luottavat myös toisiin ihmisiin ja suhtautuvat optimistisesti niin omaan kuin Suomen ja maailmankin tulevaisuuteen. Tässä tutkimuksessa nuorten negatiiviset ajatukset tulevasta liittyivät tulevaisuuden muuttuviin työmarkkinoihin ja huoleen työpaikan löytymisestä. Haastattelussa siis oma henkilökohtainen tulevaisuus nähdään globaalimman työkeskustelun kautta. Seuraavissa aineistokatkelmassa haastateltavat 6 ja 16 pohtivat Suomen tulevaisuutta ja samalla myös omaa tulevaisuuttaan nimenomaan työelämän kautta.

H6: Työpaikanhaku voi olla vaikeempaa, hyvä koulutus vois olla niinku tosi tärkeä siinä ja että saa niitä työpaikkoja ja sitte.. no nii työpaikkoja voi korvata jollaki esim. koneella jossain paikoissa.

Aineistolainauksessa haastateltava 6 toteaa, että tulevaisuuden työnhaku voi muuttua nykyistä haastavammaksi ja näin ollen hyvän koulutuksen merkitys painottuu entisestään. Tämä käy ilmi hänen sananvalinnoistaan ”Mut työpaikanhaku voi olla vaikeempaa,” ja ”hyvä koulutus vois olla niinku tosi tärkeä”. Tässä nähdään jo aikaisemminkin nähty ajatuspolku siitä, että koulutus nähdään tienä hyvään työpaikkaan ja se ajatellaan tulevaisuudessa vielä korostuvan. Lisäksi aineistolainauksessa ”no nii työpaikkoja voi korvata jollaki esim. koneella jossain paikoissa” tulevaisuuden työnmuutos on objektivoitu konkreettiseen uskomukseen teknologian kehityksestä, jossa automaatio nähdään uhkana työelämälle ja omalle työnhauille.

EH: Mitä luulet miltä Suomi näyttää sillo kymmenen viidentoista vuoden päästä?

H16: En mä osaa sanoa, vaikka mä seuraan politiikka nii emmä tiä siitä mitään.

EH: Mitä veikkaat onko se muuttunu vai onko se samanlainen?

H16: No on se varmaan jotenki muuttunu mut emmä osaa sanoa.

EH: Onko se parempi vai huonompi paikka elää, jos aattelee että oot valmistunu ja työskentelet?

H16: No ehkä työskentelyn kannalta jopa huonompi.

EH: Mikä siitä voi tehdä...?

H16: No ainaki fajalla nii vuosi vuodelta nii tota se ei saa enää nii paljon rahaa ja ei niillä oo enää nii hirveeti töitä ku virolaiset tulee ja ulkomaalaiset tulee tänne tekemään halvemmalla, nii nii sillee.

Aineistolainauksessa haastateltava 16 toteaa, että Suomen tulevaisuus vaikuttaa työmarkkinoiden kannalta huonommalta ”No ehkä työskentelyn kannalta jopa huonompi.”. Hän perustelee kantaansa sillä, mitä on kotona kuullut isältään työn siirtymisestä niille, jotka sitä halvemmalla tekevät. Tässä on nähtävissä Rubinin (2002, s. 795) jo aikaisemmin mainittu ympäristön vaikutus nuoren näkemyksiin tulevaisuudesta, jonka mukaan ympäröivä maailma, kuten myös media sekä yleinen ilmapiiri vaikuttavat nuorten tapaan ajatella tulevaisuudesta. Haastateltava 16 heijastaa vanhempiensa ja ympäristönsä pelkoa tulevaisuuden työelämän muutoksesta.

Tekniikan kehityksen kerrottiin olevan osa Suomen ja maailman tulevaisuutta ja suurimmalta osin tämä kehitys nähtiin positiivisena. Useissa haastatteluissa maailman tulevaisuus ankkuroitiin nimenomaan uuteen teknologiaan ja siihen, että tuo teknologia tulee helpottamaan ihmisten elämää sekä vastaamaan globaaleihin tulevaisuuden haasteisiin. Alla olevassa aineistolainauksessa haastateltava 5 kuvailee tulevaisuutta juuri tekniikan kehittymisen kautta.

EH: Mitä sie luulet, miltä maailma tai miltä Suomi tai minkälainen paikka se on sitte viidentoista vuoden päästä?

H5: Varmaan elektroniikka on kehittyny aika paljon et autot osaa ajaa itte ja...

EH: Joo, minkälaista ihmisten elämä on?

H5: No varmaan ehkä enemmän saasteita tai emmä tiä, ehkä helpompaa ku on noita kaikkii elektronisesti toimii ja valmiiks on kaikki.

Haastateltava 5 ankkuroi Suomen ja maailman tulevaisuuden tekniikan kehittymiseen sananvalinnassaan ”Varmaan elektroniikka on kehittyny aika paljon et autot osaa ajaa

itte ja...". Hän konkretisoi tekniikan tässä tarkoittamaan uutta elektroniikkaa sekä lentäviä autoja. Haastatteluissa lentävät autot olivatkin suurin yksittäinen nosto kehittyvän tekniikan kuvailussa. Tässä on havaittavissa objektivointi, jonka mukaan tekniikan kehitys objektivoidaan nuorille tuttuihin käsitteisiin. Teknologian kehitys objektivointiin siis uudenlaisiin innovaatioihin, jossa peruskategoriat ovat tuttuja kuten esimerkiksi autot ja robotit.

Uuteen teknologiaan liittyi haastatteluissa myös ajatus, että ihmisten elämä tulee helpottumaan uuden teknologia kehittymisen myötä. Teknologian kehitys kuvattiin haastatteluissa lähinnä positiiviseksi ja uuden teknologian kerrottiin muun muassa säästävän ihmisten aikaa. Myös haastateltava 5 näkee tekniikan kehittymisen positiivisena tulevaisuuden skenaariona, joka ilmenee sananvalinnasta ”*ehkä helpompaa ku on noita kaikkii elektronisesti toimii ja valmiiks on kaikki*”, jonka mukaan tekniikka tulee helpottamaan ihmisten elämää tulevaisuudessa.

Nuoret uskovat uuden teknologian myös vastaavan tulevaisuuden ympäristökysymyksiin, kuten haastateltava 13 alla olevassa aineistolainauksessa.

EH: Miltä Suomi näyttää silloin?

H13: En mä tiiä oikeen, varmaan just joku teknologia olis kehittyny enemmän ja kaikkee tämmöstä.

EH: Mitä se olis aiheuttanu?

H13: Ai mikä?

EH: Siitä et teknologia olis kehittyny.

H13: Emmä tiiä ei varmaan silleen jos johonki tehtaisiin tulee jotain robotteja tekee töitä nii sit varmaan työpaikkoja lähtis aika paljon. Ja sitte no se olis hyvä juttu, jos tulis niitä sähköautoja enemmän sillee et sit ei tulis nii paljon saasteita ilmoihin. Semmosta.

Aineistolainauksessa haastateltava 13 kertoo, että hän uskoo lisääntyvän sähköautojen käytön vastaavan osaltaan maailman ympäristöongelmiin ”*Ja sitte no se olis hyvä juttu, jos tulis niitä sähköautoja enemmän sillee et sit ei tulis nii paljon saasteita ilmoihin.*”. Sähköautot toimivat tässä ympäristöä säästävän teknologian konkreettisena objektivointina. Vaikka sähköautot eivät edusta täysin uudenlaista teknologiaan, ne liitetään tässä kuitenkin edistykselliseen ympäristöä säästävään teknologiaan.

Tämän tutkimuksen löydökset ovat linjassa Nuorisobarometrin (2016, s. 20) kanssa siltä osin, että nuoret pitävät hyvin todennäköisenä teknologian roolin vahvistumisesta maailmassa. Kuitenkin Nuorisobarometrin (2016) mukaan nuoret eivät pidä teknologien kehitystä välttämättä kovinkaan toivottavana. Tässä tutkimuksessa teknologian negatiiviset vaikutukset liitettiin älypuhelimien liialliseen käyttöön sekä mahdollisiin työpaikkojen menetyksiin roboteille. Kuitenkin tämän tutkimuksen haastatteluissa teknologiaan suhtauduttiin etupäässä neutraalin toteavasti, jopa positiivisesti.

Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltava 6 toteaa, ettei ihmisten arkielämä tulisi tulevaisuudessa muuten juurikaan muuttumaan, paitsi juuri kehittyvän teknologian osalta.

EH: Joo... minkälaista ihmisten elämä on silloin?

H6: No se voi olla varmaan.. minkälaista ihmisten elämä on silloin...? Siis arkielämä?

EH: Nii.

H6: En mä osaa kattoo et se olis muuttunu kauheesti nyky- niin ku nykyajasta mut voi se olla jotain et tieteestä on tullu mullistuksia tuona aikana ja se olis voinu muuttaa jotain, miten me katotaan maailmaa ympärillä tai jotain sellasta, lähinnä tulee tiede mieleen.

EH: Nii tavallaan joku kehitys tai muu.

H6: Nii.

Alla haastateltava 6 toteaa, että kehittyvä teknologia ja tiede voivat muuttaa jotain perustavanlaatuisia ihmisten tavassa nähdä maailma ”*et tieteestä on tullu mullistuksia tuona aikana ja se olis voinu muuttaa jotain, miten me katotaan maailmaa ympärillä*”. Tämä on kiinnostava ajatus sosiaalisten representaatioiden kannalta, ne kun perustuvat sosiokulttuuriselle tietämykselle käsitykselle maailmasta (Jovchelovitch, 2012). Tämän tyyppiseen sananvalintaan liittyy ajatus, että teknologia ja tieto ovat jotain sellaista, jotka ovat muuttaneet ja tulevat muuttamaan ihmisten tapaa elää ja olla maailmassa. Koska sosiaaliset representaatiot ovat yhteisössä jaettavaa tietoa tallentuu niihin muutos, joka teknologian myötä yhteiskunnassa tapahtuu. Tässä teknologia nähdään siis ihmisten sosiaalisten käsitysten muuttajana.

6.4 Nuorten sosiaaliset representaatiot tulevaisuudesta kantateemojen valossa

Nuorten sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosessien lisäksi tässä tutkielmassa tulkitaan myös sosiaalisten representaatioiden esiintymistä, jota tarkastellaan kantateemojen avulla. Näin myös vastataan tämän tutkielman kolmanteen tutkimuskysymykseen: *millaisia sosiaalisia representaatioita nuoret jakavat tulevaisuudesta?*

Kantateemalla tarkoitetaan kulttuurisesti jaettuja ennakkokäsityksiä ja mielikuvia, jotka esiintyvät usein vastinpareina. Ne ovat jaettua tietoa yhteisön sisällä ja ne pohjautuvat eri kulttuurien normatiivisiin tapoihin ja kollektiiviseen muistiin. Ne ovat tavallaan sosiaalisten representaatioiden syvintä olemusta ja niillä on normatiivinen vaikutus sosiaalisten representaatioiden muodostumiselle. (Marková, 2000.) Tämän tutkielman aineistosta on havaittavissa kolme kantateemoiksi tulkittavissa olevaa vastinparia. Nämä vastinparit ovat sosiaalinen tuki / itsenäistyminen, yksilöllisyys / yhteisöllisyys sekä pysyvyys / muuttuvuus. Seuraavaksi esitellään kukin vastinpari aineistoesimerkkejä apuna käyttäen.

6.4.1 Sosiaalinen tuki / Itsenäistyminen

Ensimmäinen vastinpari virittyy sosiaalisen tuen ja itsenäistymisen välille. Toisaalta nuoret kertoivat haastatteluissa halustaan itsenäistyä mahdollisimman nopeasti ja etenkin omaan asuntoon muuttoja pidettiin tärkeänä virstanpylväänä itsenäiselle elämälle. Toisaalta taas aineistosta oli havaittavissa puhetta ja toiveita vanhempien tuesta ja huolenpidosta, jonka ei taas toivottu päättyvän muuttoon omaan asuntoon. Havighurstin (1972) edellä jo esitelyihin nuoruuden kehitystehtäviin kuuluvat muun muassa itsenäistyminen sekä irtautuminen lapsuudenperheestä. Kuitenkin tässä tutkimuksessa oli havaittavissa, että nuoret kaipasivat vielä ohjausta ja neuvotaan vanhemmiltaan. Halu itsenäistyä ja muuttaa omaan asuntoon on suuri mutta toisaalta lapsuuden perheeltä toivotaan tukea ja johdatusta aikuisten maailmaan.

Nurmen (1991; 1993) mukaan nuorten tulevaisuuden valinnat ja tavoitteet luodaan niissä puitteissa joita kehitysympäristö nuorelle tarjoaa. Muun muassa kulttuuriset ja yhteiskunnalliset rajoitukset, normit sekä nuoren aikaisemmat päätökset muokkaavat tavoitteiden ja valintojen kenttää. Itsenäistymisen voidaan siis näin ollen ajatella olevan paitsi nuoren omaa kehittymishalua myös ulkopuolelta tulevan kehitysympäristön sekä

ympäröivien normien säätelystä. Haastatteluissa nuoret kertovat kokevansa, että itsenäistyminen on paitsi nuoruuteen kuuluva vaihe niin myös merkityksellinen tavoite, jossa onnistuminen koetaan tärkeäksi ja tulevaisuutta määrittäväksi tekijäksi. Tässä tavoitteessa onnistumista mitataan nuorten mukaan sillä, pystyykö nuori itsenäistymään eli hankkimaan asunnon, koulutuksen ja työpaikan. Tällainen tulevaisuudensuunnittelu ohjaa myös nuorten identiteetin muodostumista (Nurmi, 1991; 1993). Onnistuminen tai epäonnistuminen määritellyissä tavoitteissa ohjaavat nuoren tulevaisuuden suuntaa sekä identiteetin ja minäkuvan kehittymistä. Yksin pärjäämisen oletus voi siis toimia nuoren tulevaisuuden tavoitteena ja se, miten tällaisessa tavoitteessa onnistutaan luo nuoren identiteetin kehittymiselle suuntaa. Seuraava aineistokatkkelma havainnollistaa itsenäistymisen dilemmaa.

EH: Onko siihen jotaki taitoja mitä tarvii, että pärjää sitte?

H10: No niin ku tässä iässä nyt ku on vanhempien kaa nii koittaa opetella niiltä ne ihan perusasiat niin ku laskujen hoitaminen ja ruoan tekeminen ja silleen, sitte pärjää elämässä ihan hyvin. Ettei niin ku sit oo ku on yksin, elämä iskee nyrkillä silmään eikä enää tiä mitä pitää tehdä et miten nää laskut maksetaan ja silleen.

Haastateltava 10 kertoo yllä olevassa aineistolainauksessa, että tarvitsee ja haluaa ohjausta elämän perusasioissa ennen omaan asuntoon muuttoa. ”No niin ku tässä iässä nyt ku on vanhempien kaa nii koittaa opetella niiltä ne ihan perusasiat niin ku laskujen hoitaminen ja ruoan tekeminen”. Tämän tarkoituksena on varmistaa, että hän tulee pärjäämään omassa asunnossaan hyvin, sitten kun on sen aika. Lisäksi hän kuvaa itsenäistymistä siten, että elämässä ollaan sitten yksin ja tietyt asiat pitää osata hoitaa. Metaforassa ”elämä iskee nyrkillä silmään” haastateltava 10 kuvaa tulevaisuutta siten, että jos siihen ei ole valmistautunut saattaa käydä huonosti ja että elämän kanssa saattaa joutua kamppailemaan. Aineistolainauksesta kiteytyy halu itsenäistyä, mutta samalla siinä tuodaan esille niitä haasteita, joita yksin elämisessä saattaa olla.

6.4.2 Yksilöllisyys / Yhteisöllisyys

Toinen aineistosta havaitsemani vastinpari asettuu yksilöllisuuden sekä yhteisöllisyyden välille. Haastatteluissa esiintyi laajasti käsitys individualismista sekä yksin pärjäämisestä. Perinteisesti länsimaat, joihin myös Suomi kuuluu, kuuluvat individualistisiin maihin, joissa arvot mukailevat ihmisten yksilöllistä pärjäävyyttä,

luovuutta sekä yksilöiden välistä kilpailua. Yksilönvapauden mukana tulee kuitenkin myös vastuu omasta pärjäämisestä ja omista teoista. (Helkama, Myllyniemi & Liebkind, 2015, s. 346.) Tämän pohjalta voidaan siis olettaa, että suomalaiset nuoret suosisivat individualistista ajattelutapaa ja se onkin linjassa tämän tutkimuksen löydösten kanssa.

Individualistinen ajattelutapa kytkeytyi ennen kaikkea itsenäistymiseen, menestymiseen ja yksin pärjäämiseen tulevaisuudessa. Nuoret kertoivat haastatteluissa, että oman menestymisen eteen tulee tehdä itse töitä. Oman menestymisen kuvailtiin haastatteluissa olevan kiinni omasta päättäväisyydestä, sinnikkyydestä ja tavoitteellisesta toiminnasta. Kun menestymisen katsottiin siis olevan itsestä kiinni, niin vastoinkäymiset tai tulevaisuuden uhkakuvat taas esitettiin sellaisina, ettei niitä olisi voinut omalla toiminnallaan estää, kuten tapaturmina tai sairastumisina. Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltava 3 kuvaa näkemystään siitä, miten menestyminen on nimenomaan omasta itsestä kiinni.

EH: Joo... Sitten talous oli kolmantena.

H3: Hehh no sit mä... tottakai mä haluisin, et sit joskus ku mä muutan vaik kotoot pois tai ku mä asun jossain nii tottakai mä toivon et mulla menis niin ku hyvin, ettei mun tarvi suunnilleen koulusta varastaa vessapaperii ja niin ku jotain koulusta ottaa leipii mukaan tai et menis sillee suht hyvin ettei olis mitää niin ku rahahuolii, koska neki sit stressaa tosi paljon.

EH: Mitkä asiat, pystytkö edesauttamaan jotenki sitä hyvää taloutta tulevaisuudessa?

H3: Heheh no pitää olla ahkera ja pitää tehdä töitä niinkö sen eteen, ettei oo vaan silleen et isi maksaa nii ku et pitää oikeesti olla ahkera ja tehdä jotain sen eteen et olla se motivaatio... et töitä.

Haastateltavan 3 sananvalinnoista ”pitää olla ahkera”, ”pitää tehdä töitä”, ”et pitää oikeesti olla ahkera” ja ”tehä jotain sen eteen” on tulkittavissa sisäisen motivaation löytämisen ja säilyttämisen sekä vaikeuksien voittamisen ajatus. Sananvalinnoista on tulkittavissa näkemys, jonka mukaan on itsestä kiinni, saavuttaako omat unelmansa ja tavoitteensa tulevaisuudessa vai ei. Olemalla ahkera ja päättäväinen voi saavuttaa haluamansa lopputuloksen tulevaisuudessa. Menestyminen elämässä riippuu siis siitä, kuinka paljon on itse valmis antamaan itsestään ja onko valmis yrittämään parhaansa. Tämä linkittyy individualismin teemaan, jossa korostuu yksin pärjäämisen normi.

Haastateltavan 3 sananvalinnoista on myös havaittavissa passiivin käyttöä esimerkiksi ”pitää olla ahkera” ja ”pitää tehdä töitä”. Passiivin käyttö tulkitaan tässä viittaavan siihen, että tulevaisuudessa yksin pärjäämisen oletus voi tulla myös ulkopuolelta ja olla yhteiskunnassa normi. Jokaisen tulee siis tehdä töitä ja pärjätä yksin, koska se kuuluu kulttuurissamme ylläpidettyyn individualismin normiin.

Haastattelujen mukaan nuoret kertovat hakevansa työnteolla tulevaisuudessa henkilökohtaisia tavoitteita, taloudellista pärjäämistä sekä itsenäistä elämää. Tämän tutkimuksen haastatteluista ei käynyt ilmi, olisiko nuori halunnut käydä töissä esimerkiksi sen takia, että olisi voinut maksaa veroja tai tavoitella yhteistä hyvää. Kuitenkin Nuorisobarometrin (2016, s. 20) mukaan nuoret ovat halukkaita säilyttämään Suomen hyvinvointivaltiona, johon oleellisesti kuuluu ajatus muiden huolehtimisesta ja yhteisestä hyvästä.

Haastatteluista on havaittavissa, että sosiaalisia taitoja sekä yhteisöllisyyttä pidettiin varsinkin työelämän kannalta hyvin tärkeinä. Nuoret toivoivat työpaikalta mukavia työkavereita, hyvää työilmapiiriä sekä tunnetta yhteisöllisyydestä, kuten seuraavasta aineistokatkelmasta on havaittavissa.

EH: Ja sitte opiskelu.

H11: Nii no hmm..

EH: Nyt on kaheksan tai yheksän vuotta takana nii minkä takia aattelet et haluat jatkaa opiskelua?

H11: Että musta tulee isona jotain.

EH: Ja se opiskelu on se...

H11: Joo, koska jos mä en opiskele nii sit mä en pääse töihin, niinku hyvään paikkaan.

EH: Mikä on hyvä paikka?

H11: No mistä ite tykkää..

EH: Osaatko sanoa mikä tekee jostain työstä semmosen?

H11: No tykkää tehdä ja halua tehdä ja niin ku nii ja sit jos on hyvä työporukka tai jotain.

EH: Onko joku juttu, mikä tekis siitä tosi huonon? Et et haluis ikinä tehdä?

H11: No ei niinku kunnioiteta siinä työpaikassa toisia.

Haastateltava 11 kertoo aineistokatkelmassa, että hyvä työpaikka on hänelle sellainen, jossa on hyvä työporukka ”sit jos on hyvä työporukka tai jotain” ja huonoksi voisi luonnehtia sellaista, jossa toisia ihmisiä ei kunnioiteta ”No ei niinku kunnioiteta siinä työpaikassa toisia.”. Haastatteluista kävi yleisestikin ilmi, että työn toivotaan olevan

sellaista, jossa pääsisi käyttämään omia vahvuuksiaan sekä kehittymään ja kokemaan työn mielekkääksi. Hyväksi työpaikaksi luonnehdittiin sellaista työpaikkaa, jossa työkaverit ovat mukavia ja työyhteisö miellyttävä.

Vastinpari yksilöllisyys / yhteisöllisyys asettuu siis yksin pärjäämisen ihanteen ja yhdessä tekemisen toiveen ristiriitaan, jossa toisaalta halutaan pärjätä yksin omilla kyvyillä ja menestyä ilman apua, mutta toisaalta kaivataan vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tekemistä.

6.4.3 Pysyvyys / Muuttuvuus

Suomen ja maailman tulevaisuudesta kysyttiin haastatteluissa nuorilta suoraan, joten se muodosti tässä tutkimuksessa oman itsenäisen teemansa. Tähän teemaan liittyvä kantateema eli vastinpari muodostui pysyvyyden ja muutoksen välille. Aikaisemman tutkimuksen mukaan nuoret toivoivat, että Suomen ja maailman kohdalla tapahtuisi kehitystä esimerkiksi turvallisuuden, ympäristötilan ja tasa-arvon tiloissa (Myllyniemi, 2016, s. 20-24). Tämän tutkielman haastatteluissa osalle nuorista Suomen ja maailman tulevaisuuden kuvittelu osoittautui yllättävän haastavaksi, ja tulevaisuus koettiin usein vaikeaksi hahmottaa. Kun tulevaisuuden tila vaikutti nuorista mysteeriltä, tulevaisuus kuitattiin näyttämään täysin samanlaiselta kuin nykyaikakin. Nuoret eivät siis nähneet tulevaisuudessa tapahtuvan lainkaan muutosta.

EH: Mutta jos aattelee vaikka kymmenen vuoden päähä nii mitä luulet minkälainen Suomi on sillo?

H7: Kymmenen vuoden päähän minkälainen Suomi on sillon!? No en minä tiedä samaa metsikköä, lunta sataa.

EH: No mitä aattelet minkälaista ihmisten elämä on?

H7: No samanlaista! Aika surullista.

EH: Miksi se on surullista?

H7: No täällä on ihan paska ilmasto!

Haastateltava 7 ei osaa sanoa minkälainen Suomi on kymmenen vuoden päästä, joten hän kuittaa asian kertomalla, ettei muutosta ole tapahtunut ja ihmisten elämä on samanlaista ”No en minä tiedä samaa metsikköä, lunta sataa.”, ”No samanlaista!”. Tässä on nähtävissä trendi, jossa tulevaisuuden kuvattiin olevan samanlaista, mikäli muutosta ei osattu kuvitella.

Vastakkainen näkemys muodostui tulevaisuuskuvasta, jonka mukaan Suomi ja maailma ovat muutoksen tilassa. Nuoret näkivät tulevaisuudessa paljonkin muutosta niin positiivisessa kuin negatiivisessakin muodossa. Suurimpana yksittäisenä muutoksen tekijänä mainittiin teknologian kehitys, joka mainittiin suurimassa osassa haastatteluista yksittäisenä muuttavana tekijänä. Tämä on linjassa myös aikaisemman tutkimuksen kanssa, jossa teknologian kehitys mainittiin myös yhtenä suurimpana tulevaisuuden kehittymiskohteena (Myllyniemi, 2016, s. 20-24).

Se, miten nuoret suhtautuvat tulevaisuuteen on linkittynyt siihen, minkälaista palautetta he saavat tulevaisuuden tilasta ympäristöltään. Tähän tutkielmaan haastateltujen nuorten voidaan katsoa jakavan saman ajan ja saman ympäristön, joten nuorten henkilökohtaisen ympäristön suhtautuminen tulevaan vaikuttaa näkemykseen siitä, mihin maailma on menossa. Koska sosiaaliset representaatiot ovat jaettuja näkemyksiä ja mielikuvia, jotka rakennetaan vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa, Suomen ja maailman tulevaisuuden kietoutuvat yhteen yksilön ajatusten ja ympäristön vaikutuksen kanssa. Lisäksi, koska sosiaaliset representaatiot muodostuvat yhteisesti jaetulle aikaisemmalle tiedolle, jota nuorilla ei luonnollisesti ole kovin paljon, he ovat erityisen herkkiä ympäristön mielipiteille ja ajatuksille.

Seuraavassa aineistokatkelmassa haastateltava 10 kiteyttää tulevaisuudessa tapahtuvaan muutokseen liittyvät epävarmuuden. Hän näkee tulevaisuudessa tapahtuvan muutosta, mutta ei ole varma, mihin tämä muutos johtaa.

EH: No sitte jos aattelee et tuolla jossain vaikka kymmen vuoden tai mitä sie sanoit arvioit, kymmenen vuoden päästä suunnilleen siellä, nii mitä sä luulet minkälainen paikka maailma on sillon?

H10: No kylhän se tulee oleen vähän erilainen, tulee oleen niin ku varmaan ollaan keksitty no jos ei vähä nii aika paljon uutta ja no pitää vaa mukautuu siihen mitä on sillon et ei se ainakaa tule oleen sellaista mitä se nykyään on.

EH: Onko se menny hyvempään vai huonompaan?

H10: Toivotaan että se on menny parempaan.

Haastateltava 10 toteaa siis muutoksen olevan läsnä, ja hän kiteyttää muutoksen aineistolainauksessa uusiin asioihin ”No kylhän se tulee oleen vähän erilainen, tulee oleen niin ku varmaan ollaan keksitty no jos ei vähä nii aika paljon uutta”. Hän ei kuitenkaan erittele, mitä uutta tulevaisuudessa olisi tapahtumassa. Muutos vaikuttaisi

olevan hänestä itsestään riippumatonta ja siihen tulee vain jokaisen sopeutua ” *ja no pitää vaa mukautuu siihen mitä on sillon et ei se ainakaa tule oleen sellaista mitä se nykyään on.*”. Aineistolainauksesta on kuitenkin nähtävissä, että nuori toivoo asioiden menevän tulevaisuudessa parempaan suuntaan, eli hän toivoo positiivista muutosta Suomelle ja maailmalle. Tulevaisuudelta on siis odotettavissa muutosta.

7. DISKUSSIO

Edellisessä luvussa käytiin läpi tämän tutkielman tulokset ja peilattiin niitä aikaisemmin tässä tutkielmassa esiteltyihin tutkimuksiin. Tulokset esiteltiin niiden teemojen mukaisesti, jotka aineistosta oli tulkittu laadullisen sisällönanalyysin avulla. Lisäksi luvussa esiteltiin myös ne tulkinnat, jotka tehtiin sosiaalisten representaatioiden muodostumisprosesseista. Lopuksi tulokset vedettiin yhteen kappaleessa, joka käsitteli aineistosta tulkittuja kantateemoja. Analyysi ja tästä tehdyt päätelmät summaavat sen, minkälaisia käsityksiä nuorilla on tulevaisuudesta ja miten ne peilaavat ympäröivää yhteiskuntaa. Tutkielman seuraavassa ja viimeisessä luvussa kerrataan tutkielman päälöydökset sekä pohditaan tutkimusprosessia. Lisäksi kartoitetaan vielä mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

7.1 Johtopäätökset

Tämä tutkielman aloitettiin kertomalla johdannossa lyhyesti, miksi tulevaisuustutkimusta pidetään tärkeänä tieteenalana ja mihin tulevaisuustutkimuksella pyritään. Lisäksi todettiin nuorten olevan se joukko, jota tulevaisuustutkimus pitää erityisen tärkeänä tutkimuskohteena tutkittaessa ihmisten tulevaisuuskuvia (Nurmi, 1991). Tässä tutkielmassa tuotiin yhteen nuorisotutkimus sekä tulevaisuustutkimus tarkastelemalla nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut tutkia yksittäisten nuorten käsityksiä, vaan keskittyä tutkimaan jaettuja mielikuvia. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on toiminut luvussa kaksi esitelty sosiaalisten representaatioiden teoria, joka mahdollisti tulevaisuuskäsitysten tutkimisen nimenomaan jaettuina käsityksinä. Aineistona tässä maisteritutkielmassa käytettiin seitsemäätoista eteläsuomalaisen peruskouluoppilaan haastattelua. Haastattelut tehtiin osana LUODE-hanketta ja ne toteutti Helsingin yliopiston tutkija syksyllä 2018.

Luvussa kolme nuoruutta on kuvailtu ihmiselle erityisenä ajanjaksona, johon kuuluvat niin biologiset, psykologiset, sosiaaliset kuin yhteiskunnallisetkin muutokset (Salmela-Aro, 2010). Nuoruuteen kuuluvat tietyt normatiiviset kehitystehtävät, jotka nuoren oletetaan saavuttavan tiettyyn ikään mennessä (Nurmi, 1991). Ennen analyysin aloitusta oli siis tiedossa, että nuoret käyvät läpi tiettyjä jo aikaisemmissa tutkimuksissa esille tulleita muutoksia eri elämän osa-alueilta. Aineiston analyysi aloitettiin laadullisella sisällönanalyysillä, jonka tuloksena voitiin todeta, että nuorten tulevaisuuskäsitykset tiivistyvät kolmen pääteeman ympärille. Nämä kolme teemaa ovat *sosiaaliset suhteet ja asuminen, koulutus ja työelämä* ja *Suomen ja maailman tulevaisuus*. Suomen ja maailman tulevaisuudesta kysyttiin nuorilta suoraan, joten kolmas teema syntyi haastattelukysymysten johdantelemana. Samat teema-alueet ovat olleet havaittavissa myös aikaisemmista tutkimuksista (esim. Rubin, 1998, 2000; Mikkonen, 2000).

Sosiaaliset suhteet ja asuminen- teema jakautui kolmeksi alateemaksi; *perhe, kaverit ja asuminen*. Nuoret nimesivät tulevaisuuden tärkeimmiksi sosiaalisiksi suhteiksi perheen ja kaverit ja lisäksi perheen kategoria jakautuivat vielä kahteen osaan, lapsuuden perheeseen ja itse perustettuun perheeseen. Perheestä ja kavereista puhuttaessa nuoret toivat esille tarvetta sosiaaliselle tuelle, joka ankkuroitui perheen kohdalla huolenpitoon, kavereiden kohdalla tukeen ja seuraan. Tuloksista on pääteltävissä, että tulevaisuudessa sosiaaliset suhteet sekä halu itsenäistyä rakentavat nuorten tulevaisuuskäsitysten sosiaalisia representaatioita.

Havighurst (1972) on määritellyt nuoruuden yhdeksi tärkeimmistä kehitystehtävistä itsenäistymisen. Tässä tutkielmassa itsenäistyminen objektivoitui nuorten puheessa erityisesti omaan asuntoon, joka määriteltiin itsenäisen elämän ja yksin pärjäämisen mittariksi. Pittin (2017) tutkimuksessa itsenäisyys määritti aikuisuuden sosiaalista representaatiota niin nuorten kuin aikuistenkin ryhmässä. Itsenäisyyttä kuvattiin kuitenkin eri tavoin eri ryhmissä. Itsenäisyyden katsottiin nuorten ryhmässä liittyvän autonomiaan sekä vapautteen tehdä konkreettisia asioita ilman että tarvitsee kysyä lupaa keneltäkään. Aikuisten ryhmässä itsenäisyyteen liitettiin abstraktimpia asioita kuten oikeus päättää omasta elämästään.

Aineistosta tulkittu vastinpari *sosiaalinen tuki / itsenäistyminen* kuvaa sosiaalisten suhteiden ja asumisen- teemassa esiintyvää ristiriitaa, jossa toisaalta tarve itsenäistyä mahdollisimman nopeasti ja toisaalta lapsuuden perheen tuki määrittävät tulevaisuutta. Tässä on nähtävissä itsenäistymisen kehitystehtävän dilemma, jossa halu itsenäistyä ja halu kuulua vielä lasten maailmaan kohtaavat. Nurmen (1991) mukaan ikään liittyvät kehitystehtävät ovat nimenomaan ympäristön nuorelle asettamia normatiivisia odotuksia. On siis mahdollista, että nuorille itsenäistyminen sekä oman perheen perustaminen ovat normatiivisesti odotettavissa olevia tulevaisuuden suunnitelmia. Ei voida täysin poissulkea ajatusta siitä, että suomalainen individualistinen yhteiskunta odottaa nuorten itsenäistymistä aikaisin, jopa aikaisemmin, kun nuori on siihen itse valmis. Sosiaalisen tuen ja yksin pärjäämisen dilemma saattaa pohjautua siis nuorilta odotettaviin asioihin verrattuna heidän omiin haluihinsa.

Suurin osa nuorten tulevaisuuden suunnittelusta perustuu kehitystehtäville, jotka ovat tyypillisiä länsimaiselle yhteiskunnalle (Nurmi, 1991). Sosiaalisten representaatioiden teorian valossa normatiiviset kehitystehtävät näyttäytyvät hegemonisina representaatioina (Moscovici, 1988), jotka toimivat yhteisössä juuri normien kaltaisina yhteisinä kirjoittamattomina sääntöinä. Aikainen itsenäistyminen ja toisaalta tarve sosiaaliseen tukeen rakentavat siis kantateeman, joka pohjautuu toisaalta kulttuurisesti jaetuille käsitykselle siitä, mitä tietyn ikäisen nuoren täytyy elämässään saavuttaa. Markován (2000) mukaan kantateemat pohjautuvat tietyssä kulttuurissa oleviin normeihin ja sääntöihin ja ne muodostuvat yhteiskunnassa käydyn keskustelun perusteella. Näin ollen nuorten sosiaalinen ympäristö ja toisaalta oma itsenäistymisen tarve rakentavat sosiaalisen tuen / itsenäistymisen vastinparin, jossa yhdistyvät nuorten omat motiivit sekä ympäristön paine.

Toinen pääteema kiteytyi koulutuksen ja työelämän ympärille. Myös aikaisemien tutkimusten (mm. Mikkonen, 2000; Nurmi & Nuutinen, 1987) mukaan koulu- ja työelämä näyttävät olevan isossa osassa nuorten tulevaisuussuunnitelmissa. Koulusiirtymät ovat ikään sidottuja (Salmela-Aro, 2010), joten ei ole yllättävää, että yhdeksäsluokkalaisten mielessä ovat toisen asteen opinnot ja jopa työelämä. Kouluvalinnoilla on suuri vaikutus nuorten tulevaisuuteen (Nurmi, 1991). Tulosten mukaan nuoret näkevät koulutuksen väylänä hyvälle työpaikalle. Koulutusta itsensä ei pidetty arvona sinänsä. Tuloksista on tulkittavissa, että koulumenestystä pidettiin hyvän

tulevaisuuden takaajana ja koulu- ja työelämä nähtiin ikään kuin tulevaisuuden tavoitteena, jota kohti nuori pyrkii aikuistuuksaan. Tämä on linjassa Myllymäen (2016, s. 58) ja Mikkosen (2000, s. 124) löydösten kanssa, joiden mukaan juuri koulutusta pidettiin väylänä parantaa tulevaisuuden työnsaantimahdollisuuksia. Arvosanat siis objektiivituvat tulevaisuuden koulutukseen ja työmahdollisuuksiin, jotka taas ankkuroituvat itsenäistymiseen ja itsenäiseen elämään.

Nuoret siis kokivat koulutuksen ja työn olevan väylä itsenäistymiselle. Tavoitteisiin pääsemiselle esitettiin haastatetuissa erinäisiä keinoja, mutta näistä yleisimmäksi nousi puhe sisäisestä motivaatiosta. Sisäisen motivaation löytäminen sekä säilyttäminen kuvattiin haastatteluissa sinnikkyudeksi ja päättäväisyydeksi tavoitella omia tulevaisuuden haaveita. Sillä, että on päättänyt tehdä jonkin asian loppuun, koettiin tulosten mukaan olevan suurta merkitystä sen kannalta, pääseekö tavoittelemaansa päämäärään. Sisäinen motivaation koettiin olevan tulevaisuuden tavoitteiden kannalta tärkein tekijä ja että menestymisenhalun on tultava nuorelta itseltään. Haastatteluissa esiintyi myös ajatus aktiivisuuden ja yrittämisen merkityksestä tavoitteiden saavuttamisessa.

Nuorten puheissa esiintyi laajasti individualistinen käsitys, jonka mukaan pärjääminen elämässä on etenkin itsestä kiinni. Toinen haastatteluista tulkitsemani vastinpari kytkeytyi *yksilöllisyyden* ja *yhteisöllisyyden* välille. Nuoret kytkevät koulutuksen ja työelämän individualismin kategoriaan, jonka mukaan elämässä pärjääminen riippuu paljolti itsestä. Suomi on perinteisesti hyvin individualistinen yhteiskunta ja lisäksi hyvin työorientoitunut. Tämän tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että koulutukselle, työelämälle ja omalle yrittämiselle annettiin suurta painoarvoa. Toisaalta taas sosiaalisia taitoja sekä yhteisöllisyyttä pidettiin varsinkin työelämän kannalta hyvin tärkeinä. Nuorisobarometrin (2016) mukaan nuoret ovat innokkaita säilyttämään hyvinvointivaltion ja antavat valtiolta saatavalle tuelle arvostusta ja painoarvoa. Ehkä normatiivinen kokemus yhteiskunnasta on, että ihmisen tulisi pärjätä omillaan, mutta yhteisöllisyydelle ja muille ihmisille annetaan toki arvoa, joka näkyy tässä kantateemassa *yksilöllisyys / yhteisöllisyys*.

Suomen ja maailman tulevaisuus muodosti tässä tutkimuksessa oman teemansa, jota kysyttiin haastatteluissa nuorilta suoraan. Nuoria pyydettiin kuvailemaan Suomen ja

maailman tulevaisuutta ajankohtana, johon he olivat omat tulevaisuutensa kuvitelleet. Tutkimuksessa nuorten aikaikkuna ylsi viidestä vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Muun muassa Tella (1996, s. 34-35) on havainnut, että lähitulevaisuus vaikuttaa olevan nuorille helpompaa kuvitella kuin kaukaisemmat ajat.

Aikaisemman tutkimuksen (mm. Rubin, 1998; Myllyniemi, 2016) mukaan nuorten tulevaisuuden näkymät synkkenevät, kun puhe siirtyy omasta henkilökohtaisesta tulevaisuudesta globaalimpaan suuntaan. Erityisesti ympäristöasiat nousivat huolenaiheeksi esimerkiksi Nuorisobarometrissa (2016). Tässä tutkimuksessa nuorten globaalit huolenaiheet liittyivät lähinnä muutoksessa oleviin työmarkkinoihin ja huoleen työpaikan löytymisestä tulevaisuudessa. Tästä on nähtävissä, että ympäristö vaikuttaa nuoren tapaan nähdä maailma, esimerkiksi media ja yleinen ilmapiiri vaikuttavat siihen, miten nuori näkee paitsi oman myös Suomen ja maailman tulevaisuuden. Sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta tässä on nähtävissä jaetun todellisuuden vaikutus siihen, miten tulevaisuutta rakennetaan nuorten puheessa. Sosiaaliset representaatiot muodostuvat kommunikatiivisessa suhteessa ympäristön kanssa (Voelklein & Howarth, 2005) ja tässä on nähtävissä ympäristön ja nuorten vuoropuhelu, jossa todellisuutta rakennetaan kommunikaation avulla.

Suomen ja maailman tulevaisuus ankkuroitiin nuorten puheessa vahvasti teknologian kehitykseen ja tuo kehitys nähtiin haastatteluissa ennen kaikkea positiivisena kehityksenä. Teknologia objektivoitiin tuttuihin käsitteisiin kuten autoihin ja robotteihin, joiden sanottiin ennen kaikkia kehittyvän paremmiksi ja uudenaikaisiksi. Tässä on nähtävissä tyypillinen objektivointi, jossa abstraktit ja tuntemattomat asiat sidotaan jo olemassa oleviin kategorioihin eli muutetaan asioita sellaisiksi, jotka ovat olemassa todellisuudessa (Moscovici, 1981, s. 192). Uuden teknologian kerrottiin myös helpottavan ihmisten elämää tulevaisuudessa ja siltä toivottiin myös vastauksia ympäristökysymyksiin. Uuden teknologian rooli nähtiin suurena myös Nuorisobarometrissa (2016), joten tämän tutkimuksen tulokset näyttävät samansuuntaista tulosta.

Suomen ja maailman tulevaisuutta kuvattiin toisaalta hyvin muuttuvaksi ja toisaalta nuoret eivät nähneet tulevaisuudessa juuri muutoksen merkkejä. Tähän ristiriitaan asettuu kolmas tulkitsemani kantateeman *pysyvyys / muuttuvuus*. Kun tulevaisuuden tila

vaikutti nuorista vaikealta hahmottaa, tulevaisuus kuitattiin näyttämään täysin samanlaiselta kuin nykyaikakin. Vastakkaisen näkemyksen mukaan Suomi ja maailman ovat nimenomaan muutoksen tilassa, jossa juuri teknologian kehitys näyttelee suurta osaa. Se, että nuoret elävät samassa paikassa ja ajassa ja silti heidän näkemyksensä tulevasta poikkeavat näinkin radikaalisti, voidaan selittää toki yksilöllisillä eroilla, mutta myös sillä, mitä nuoren ympärillä tapahtuu. Mielikuvaan tulevaisuudesta vaikuttavat siis yhteisöstä ja ympäristöstä tulevat palautteet, jotka osaltaan rakentavat sosiaalista representaatiota tulevaisuudesta.

Se, että nuorten sosiaaliseen representaatioon tulevaisuudesta liittyy samoja teemoja kuin aikaisemmassa tutkimuksessa, saattaa liittyä kappaleessa kolme esittelemäni ajatus, että alle 16-vuotiailla tulevaisuuskäsitykset ovat melko stereotyyppisiä (Kankaanrinta & Virtanen, 1988). Lisäksi on mahdollista, että kaikki nuoret eivät ole välttämättä vielä päässeet formaalin ajattelun tasolle (Piaget, 1929). Kuitenkin normatiiviseen ja melko stereotyyppiseen ajatteluun saattaa vaikuttaa myös koulu haastattelupaikkana, jolloin nuoret voivat vastata niin sanotusti sosiaalisesti suotavalla tavalla ja kertoa asioista, joita he ajattelevat olevan kouluympäristöön sopivia. Vaikkakin tässä tutkimuksessa haastattelut tehtiin leirikoulussa eli metsässä, on silti mahdollista, että koulu kontekstina vaikuttaa vastauksiin.

Tämä tutkimus osoittaa, että nuorten sosiaaliset representaatiot rakentuvat teemoista, joiden aihealueet ovat tuttuja jo aikaisemmista tulevaisuuskuvien tutkimuksista. Vaikuttaa siltä, että nuorten sosiaaliset representaatiot rakentuvan länsimaisen kulttuurin normatiivisten odotusten ympärille. Esimerkiksi kansainvälistyminen ei juurikaan näkynyt haastatteluissa eikä puhetta matkustelusta ollut havaittavissa. Mainitut ammatit olivat hyvin perinteisiä, kuten myös elämäntyyli; koulutus, työelämä ja perhe. Haastatteluissa ei esimerkiksi esiintynyt koodausintoja tai muita nykyajan uusia ammatteja. Ilmastomuutosta ei mainittu haastatteluissa suoraan, tosin teknologian kehityksen toivottiin tuovan ratkaisuja maailman ympäristöongelmiin.

Kantateemojen tarkastelussa on havaittavissa, että nuori tarkastelee tulevaisuutta usealta eri kantilta. Sen sijaan, että nuori korostaisi vain esimerkiksi yksilöllisyyttä, analyysi osoitti, että jopa sama henkilö voi tarkastella tulevaisuutta erilaisten dikotomioiden kautta. Tämä on linjassa kognitiivisen monitahoisuuden käsitteen kanssa,

jonka mukaa yhdellä ihmiselle voi viritä useampia erilaisia tai päällekkäisiä sosiaalisia representaatioita. Yhdellä ihmiselle voi olla kaksi täysin vastakkaista tapaa ajatella jostain tietystä asiasta. (Moscovici, 1961/2008, s. 190.) Kantateemojen tarkastelu osoittaa, että tulevaisuudesta viriävä sosiaalinen representaatio ei ole staattinen, vaan tulevaisuudesta voidaan ajatella moninaisesti ja, että tulevaisuutta koskeva sosiaalinen representaatio on muuttuva.

7.2 Tutkimusprosessin arviointi

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa keskiöön nousee tutkimusprosessin luotettavuuden sekä tutkimuksessa tehtyjen valintojen arviointi. Tutkimuksen arvioinnissa analyysivaihetta ja tuloksia ei ole mielekästä erottaa toisistaan, vaan niitä tulee tarkastella jatkumona. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee myöntää, että hän on itse tutkimuksensa yksi tutkimusväline ja näin ollen ottaa huomioon subjektiivisuus omassa tutkimuksessaan. (Eskola & Suoranta, 2014, s. 209-211.)

Tässä tutkielmassa luotettavuutta on pyritty lisäämään selostamalla vaihe vaiheelta tarkasti tutkimuksen eteneminen haastatteluista analyysiin. Luvussa viisi on kerrottu ensin missä ja miten aineisto on kerätty sekä keitä aineistoon kuuluu ja miksi juuri heidät on valittu haastateltaviksi. Lisäksi luvussa on esitelty haastattelurunko sekä esimerkkinä kaksi nuorten tekemää aikajanaa, jotka on työstetty haastattelun yhteydessä. Tämä jälkeen analyysivaiheet on esitelty aloittaen ensin laadullisesta sisällönanalyysistä ja jatkaen sosiaalisten representaatioiden analyysin pariin. Lisäksi analyysin yhteydessä on esitetty taulukoita, joissa havainnollistetaan sitä ajatuskulkua, joka on johtanut tutkielman analyysiin ja sitä kautta tuloksiin. Tulosten yhteydessä on esitetty aineistolainauksia, joiden avulla perustellaan aineistosta tehtyjä havaintoja ja tulkintoja.

Tutkimuksessa on teoreettisena viitekehyksenä käytetty sosiaalisten representaatioiden teoriaa. Teoria tarjoaa menetelmän tulevaisuusnäkömyien tutkimuksen jaettuina yksilöllisten näkemysten sijasta. Tulevaisuusnäkömyiä ei ole tiedettävästi aikaisemmin tutkittu sosiaalisten representaatioiden teoriaan pohjautuen, joten myöskään nuorten tulevaisuuskäsityksiä ei ole tiedettävästi aiemmin tutkittu sosiaalisina representaatioina.

Tulevaisuuskäsitys on käsitteenä melko abstrakti, joten tämä tutkielma tarjoaa näkökulmaa myös abstraktien asioiden tutkimukselle sosiaalisina representaatioina. Perinteisesti teoriaa on käytetty konkreettisempien asioiden tutkimiseen kuten esimerkiksi uusien ruokien herättämiin mielikuviin (Bäckström ym., 2003; 2004). Tämä tutkielma kuitenkin osoittaa, että myös abstrakteja asioita on mielekästä tutkia sosiaalisina representaatioina. Tämä tutkielman aineistoon ja analyysin pohjautuen voidaan siis todeta, että nuorilla ilmenee jaettuja käsityksiä tulevaisuudesta.

Moscovici (1984) on esittänyt metodologisia periaatteita, jotka tulisi ottaa huomioon sosiaalisten representaatioiden tutkimusta tehtäessä. Yksi näistä periaatteista liittyy suositukseen käyttää aineistona luonnollisia keskusteluja ja tavallisten ihmisten arkipuhetta. Tämän perusteella fokusryhmähaastattelu olisi yksi ollut mahdollinen aineistonkeruu tapa tässä tutkielmassa. Aineistona kuitenkin käytettiin seitsemäätoista puolistrukturoitua virikehaastattelua fokusryhmähaastattelun sijaan.

Yksilöhaastattelujen käyttö valikoitui tavaksi kerätä aineisto, koska tutkimus kohteena olivat tässä tutkimuksessa nuoret. Nuorten kohdalla yksilöhaastattelut saattoivat tuoda esiin asioita, joita ei toisten nuorten läsnä ollessa olisi muuten tuotu esiin kuten arkaluoteiset asiat omista perhe- ja kaverisuhteista. Yksilöhaastatteluiden sopivuus sosiaalisten representaatioiden teorian tutkimukseen on perusteltavissa sillä, etteivät yksilöllinen ja sosiaalinen ole ikinä erotettavissa toisistaan. Teoriassa on kuitenkin kyse minän ja toisten dialogista sekä mielen sosiaalisuudesta ja näin ollen sosiaalisuus on aina mukana yksilön vastauksissa. (Sakki ym., 2014.) Näin ollen myös yksilöhaastattelujen avulla on mahdollista erottaa sosiaalisia representaatioita.

Eskolan ja Suorannan (2014, s. 60-62) mukaan aineiston riittävyys laadulliseen tutkimukseen on joskus vaikeaa arvioida, koska ei ole olemassa mitään tiettyä laskuria, joka kertoisi kuinka monta haastattelua on tarpeeksi. Laadullinen tutkimus kun ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkii kuvaamaan tiettyä tapahtumaan tai ymmärtämään tiettyä toimintaa. Yhtenä mittarina voidaan pitää aineiston saturaatiota eli että uudet haastattelut eivät tuota enää tutkimukselle uutta tietoa. Tässä tutkimuksessa haastatteluja oli seitsemäntoista, jota pidän riittävänä määränä tämän tutkimuksen tulosten kannalta. Mikäli haastatteluja olisi tehty enemmän uusia yksittäisiä seikkoja olisi saattanut nousta, mutta uuden kokonaisen pääteeman nousua pidän epätodennäköisenä.

Haastatteluissa käytettiin virittävänä tekijänä aikajanaa, jonka nuori laati ennen haastattelun varsinaista aloitusta. Tarkoituksena oli virittää nuorta ajattelemaan tulevaisuutta jo ennen haastattelun alkua, jotta haastattelu sujuisi paremmin ja nuorella olisi hetki aikaa miettiä asiaa ennen varsinaista haastattelua. Törrösen (2017, s. 237-238, 250) mukaan virikkeen käyttö voi parhaassa tapauksessa häivyttää tutkija-tutkittava asetelmaa luomalla haastattelutilanteeseen väljyyttä. Tässä tutkimuksessa virike toimi hyvin keskustelun avaajana, jonka kautta pystyttiin luontevasti käymään ne asiat läpi, jotka nuori oli merkannut niin nykyisyyteen kuin tulevaisuuteenkin. Myös sosiaalisten representaatioiden kannalta piirrosvirikkeen valinta tuntui perustellulta, koska tällä tavoin niinkin abstrakti asia kuin tulevaisuus saatiin konkretisoitua paperille mielekkäällä tavalla.

Haastateltavina tässä aineistossa olivat eteläsuomalaisen peruskoulun seitsemäntoista oppilasta, jotka kaikki käyvät yhdeksättä luokkaa. Bauerin ja Gaskellin (1999) mukaan sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa tulisi käyttää mahdollisimman luonnollisia ryhmiä. Taksonomisia ryhmiä, kuten ikänsä tai sukupuolensa mukaan jaettuja ryhmiä, käytetään sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa harvemmin. Tällaista tutkimusta kuitenkin on olemassa, kuten esimerkiksi Snellmanin ja Rädyn (1995) ja Pittin (2017) tutkimukset. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että taksonomisen ryhmän sosiaalisia representaatioita on mielekästä tutkia ja ryhmän jäseniä haastatteleamalla on mahdollista muodostaa jaettuja mielikuvia. Bauerin ja Gaskellin (1999) mukaan tutkittavilla tulisi olla yhteinen projekti, joka luonnollisilla ryhmillä yleensä onkin. Tässä tutkielmassa ryhmän yhteisenä projektina voidaan pitää peruskoulun päättymistä, joten mahdollisesti tämä on osaltaan mahdollistanut sosiaalisten representaatioiden muodostumisen.

Koska haastateltavina tässä tutkimuksessa ovat olleet yhdeksäsluokkalaiset nuoret, oli aineistonkeruussa otettava huomioon nuorten ja alaikäisten erityisyys haastateltavina. Luomanen ja Nikander (2017, s. 288-291) luokittelevat nuoret haavoittuvaan haastatteluryhmään, koska heidän katsotaan olevan riippuvuussuhteessa ja valta-asemaltaan alisteisessa tilassa tutkijaan nähden. Lisäksi haastattelu, joka saattaa sisältää sensitiivisiä aiheita, tulee suunnitella ja valmistella huolella. Haastattelijan tulee myös itse valmistautua kohtaamaan aineistoa, joka saattaa sisältää sensitiivistä tietoa. On hyvä

kuitenkin erottaa toisistaan sensitiivinen aihe ja sensitiivinen kohderyhmä, joilla on omat erityispiirteensä tutkimuksen eettisyyden suunnittelussa. Tässä tutkielmassa kohderyhmä on sensitiivinen, koska kyseessä ovat alaikäiset nuoret. Toisaalta tutkimuksen aiheen voidaan myös katsoa olevan sensitiivinen, koska kyse on hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Osa haastateltavista myös nosti esiin sensitiivisiä aiheita, kuten vaikeita ihmis- ja perhesuhteita. Näin ollen kyseessä on sensitiivinen tutkimus, joka on otettu huomioon tutkimuksen eettisyyden rakentamisessa siten, että haastateltavien anonymiteetista on pidetty erityistä huolta häivyttämällä aineisto-otteista kaikki sisältö, joka voisi viitata haastateltavan tunnistettavuuteen.

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 147-150) mukaan tutkimuksen ja etiikan suhde on kahtalainen. Ensinnäkin tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, mutta toisaalta eettiset kysymykset vaikuttavat tutkimuksen tekoon. Hyvän eettisen periaatteen noudattaminen nostaa tutkimuksen laatua, koska tutkimuksen laadukkuus kiertyy eettisten kestävyiden ympärille. Myös eettiset periaatteet liittyvät luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus, jonka noudattamista jokaisen tutkimuksen tekijän tulisi vaalia.

Tutkimuksen eettisyys perustuu tutkimuksessa mukana olevien ihmisten kunnioitukselle. Voidaan sanoa, että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Koska tutkijalla on tutkimuksessa institutionaalinen asema, on oltava varma, että tutkimukseen osallistuvat ihmiset ovat tietoisia siitä, mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 155.) Laadullisen tutkimuksen peruseriaatteisiin kuuluu ehdoton vapaaehtoisuus (Luomanen & Nikander, 2017, s. 289). Hyvärisen (2017, s. 32) mukaan haastattelua tehtäessä on tärkeää, että haastateltavat tietävät, missä ovat mukana, miten haastattelujen aineisto säilytetään ja mitä sille tehdään tutkimuksen jälkeen. Osallistujien tulee myös tietää, että he voivat kieltäytyä vastaamasta tai osallistumasta, mikäli tilanne on heille epämiellyttävä.

Koska tässä maisteritutkielmassa haastateltiin alaikäisiä, on eettisten tekijöiden toteutumiseen kiinnitetty erityistä huomiota. Kuulan mukaan (2006, s. 150-153) Suomessa alaikäisten haastattelua varten tarvitaan lapsen vanhemman lupa myös 15 vuotta täyttäneiltä nuorilta. Peruseriaatteisiin kuuluu myös, että lapsen tahtoa tulee

kunnioittaa, eli vanhemman suostumus tutkimukseen osallistumiselle ei yksin ole riittävä. Lastensuojelulakiin on kirjattu, että lapsen oma tahto tulee huomioida, kun hän on täyttänyt 12 vuotta. Kuitenkin mikäli tutkimuksessa ei kerätä tunnistettavissa olevaa tietoa, voidaan tutkimus tehdä myös ilman huoltajan suostumusta. Tämän tutkielman tutkimuslupa haettiin ensin Lahden kaupungin opetus- ja sivistystoimelta koko projektille (useampivuotinen lupa). Ennen retkeä jokaiselta nuorelta ja vanhemmalta haettiin tutkimus- ja kuvauslupa ja tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Näin ollen tutkielmassa on pyritty noudattamaan tieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita.

7.3 Jatkotutkimus ja tulosten hyödyntäminen

Tämä tutkielma on tehty osana Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamaa LUODE- luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hanketta. Hankeen tavoitteena on luoda nuorille uusia mahdollisuuksia syventää työelämätaitojaan ja konkreettisesti tarjota nuorille suunnattuja työharjoitteluja ja työelämään tutustumisjaksoja. (LUODE-hankesuunnitelma, 2018.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut luoda tietoa nuorten arkiajattelusta sekä tulevaisuuden suunnitelmista. Tutkimuksen tulosten toivon hyödyttävän hankkeen tarkoitusperiä ja tuovan toivottua tietoa siitä, mitä nuoret itse ajattelevat tulevaisuudesta.

Tässä tutkielmassa sosiaalisia representaatioita lähestyttiin niiden muodostumisprosessien sekä aineistosta löytyneiden kantateemojen tunnistamisen kautta. Toinen vaihtoehto olisi ollut lähestyä aihetta sosiaalisten representaatioiden rakenteen tutkimuksen kautta. Rakennetutkimuksen koulukunnassa sosiaaliset representaatiot muodostuvat ytimeistä ja perifeerisistä elementeistä, jossa perifeeriset elementit asettuvat ytimen ympärille. Ydin on stabiili ja muuttumaton, kun taas perifeeristen elementtien katsotaan olevan herkkiä muutokselle. (Abric, 2001, s. 43-44.) Rakennetutkimusta voisi myös olla toisaalta jatkotutkimusta tälle tutkielmalle. Näin nuorten tulevaisuuskäsityksistä ja tulevaisuuden sosiaalisista representaatioista saataisiin hyvin kattava käsitys.

Eräs mahdollinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla kirjallisuusosiossa esiin tuodun kollektiivisen muistin tutkimuksen yhdistäminen tulevaisuuskäsitysten tutkimukseen. Kollektiivinen tulevaisuus esiintyy kollektiivisen muistin tapaan kommunikaatiossa ja

ihmisten välisessä viestinnässä. Se, miltä tulevaisuus näyttää, ei ole pelkästään yksilön oman näkemyksen varassa, vaan yhteisössä tapahtuva kommunikaatio ja viestintä muuttavat kollektiivista tulevaisuutta jatkuvasti. (Wertsch, 2002.) Kollektiivisen tulevaisuuden tutkimuksella voisi olla annettavaa kollektiivisen muistin tutkimukselle, jolloin kollektiivisen tulevaisuuden tutkimus voisi toimia kollektiivisen muistin tutkimuksen katalysaattorina. (Szpunar & Szpunar, 2016.)

Sosiaalipsykologian anti tulevaisuustutkimukselle on tutkia tulevaisuusnäkyviä nimenomaan kollektiivisinä ja näin ollen antaa uutta sekä sosiaalisten representaatioiden tutkimukselle, että tulevaisuustutkimukselle. Tulevaisuuden sosiaalisten representaatioiden tutkimusta voisi laajentaa koskemaan erilaisia ryhmiä, jotka olisivat muodostuneet esimerkiksi luonnollisesti. Olisi kiinnostavaa nähdä, kuinka paljon esimerkiksi koulu kontekstina vaikuttaa nuorten vastauksiin, ja olisiko esimerkiksi luonnollisesti muodostuneella kaveriporukalla ilmennyt erilaisia tulevaisuuskäsityksiä. Toivon tämän tutkielman antavan rohkeutta tutkia sosiaalisia representaatioita erilaisista aihepiireistä sekä erilaisilla ryhmillä.

LÄHTEET

- Abric, J-C., (2001). A structural approach to social representations. Teoksessa K. Deaux & G. Philogene (toim.), *Representations of social. Bridging theoretical traditions*. 42-47. Oxford: Blackwell Publishers.
- Bauer, M. W. & Gaskell G. (1999). Towards a Paradigm for Research on Social Representations. *Journal for the theory of Social Behaviour*, 29, 163-186.
- Bauer, M. W. & Gaskell G. (2008). Social Representations Theory: A Progressive Research Programme for Social Representations. *Journal for the theory of Social Behaviour*, 38, 335-352.
- Bell, W. (1997). *Foundations of Future Studies. Volumes I & II*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Billig, M. (1991). *Ideology and Opinions*. Sage: London.
- Breakwell, G. M. (2001). Social Representational Constraints upon Identity Processes. Teoksessa K. Deaux & G. Philogene (toim.), *Representations of the Social*. 271-284. Oxford: Blackwell Publisher.
- Bäckström, A., Pirttilä-Backman, A.-M., & Tuorila, H. (2003). Dimensions of novelty: a social representations approach to new foods. *Appetite*, 40, 299-307.
- Bäckström, A., Pirttilä-Backman, A.-M., & Tuorila, H. (2004). Willingness to try new foods as predicted by social representations and attitude and trait scales. *Appetite*, 43, 75-83.
- Duveen, G. & Lloyd, B. (1990). *Social Representations and the development of knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erikson, E. (1959). *Identity and the life cycle. Selected papers*. New York : International Universities Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Flick, U. (2009). *An Introduction to qualitative research*. London: SAGE Publications.
- Flick, U., Foster J., & Caillaud S. (2015). Researching social representations. In G. Sammut, E. Andreouli, Gaskell, G. & J. Valsiner. (ed.), *The Cambridge Handbook of Social Representations*. Cambridge University Press.
- Halbwachs, M. (1950/1980). *The collective memory*. New York: Harper and Row.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. (L. A. Coser, Trans.). Chicago: The University Chicago Press.
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental tasks and Education*. New York: Logman.

- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. (2015). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.
- Helve, H. (1987). *Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Uskontotieteen ja oston toimitteita 4.
- Heikkilä, H., Nevala, T., Ahokas, I., Hyttinen, L., & Ollila, J. (2017). *Nuorten tulevaisuuskuvat 2067. Näkökulma suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseksi*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. 6/2017. Turku: Turun yliopisto.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Howarth, C. (2007). "It's not their fault that they have that colour skin, is it?" Young British children and the possibilities for contesting racializing representations. In: G. Molone & I. Walker (ed.) *Social Representations and Identity: Content, Process, and Power*. 131-156. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelu maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvoori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Jahoda, G. (1988). Critical notes and reflections on social representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 195-209.
- Jokinen, K. & Pirskanen, H. (2017). Verkostokartta ja aikajana lapsen moninaisten perhesuhteidentutkimisessa. Teoksessa M. Mustola, J. Mykkänen, M. L. Böök & A-V. Kärjä (toim.), *Visuaaliset menetelmät lapsuuden ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Tiede.
- Jovchelovitch, S. (2012). Narrative, memory and social representations: A conversation between history and social psychology. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 46, 440-456.
- Jovchelovitch, S. & Priego-Hernandez, J. (2015). Cognitive polyphasia, knowledge encounters and public spheres. Teoksessa G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell & J. Valsiner (toim.), *Social Representations*. Cambridge: University Press.
- Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2012). Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 77, s. 359-374.
- Kangas, S. & Kuure, T. (toim.) (2003) *Teknologisoituva nuoruus*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kankaanrinta, I. & Virtanen, L. *FUTURES – länsieurooppalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan*. Opettajankoulutuksen tutkimuksia 60, Helsinki: Yliopistopaino.
- Kuhmoinen, T., Luoto, L. & Turunen, J. (2014). *Nuorten tulevaisuuskuvat maaseudun kehittämistyön lähtökohtana*. Tutu-julkaisuja 2/2014, Tulevaisuus tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

Kuula, A. (2015). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laihiala, T., Kahma, N., Eskelinen, N., Ohisalo, M. & Saari, J. (2016). Onko hyvinvointivaltiolla tulevasuutta? Nuorten mielipiteet ja hyvinvointivaltion muutos. Teoksessa: S. Myllymäki (toim.), *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Grand Oy.

Liu, J. H. & Hilton, D. (2005). How the past weighs on the present: social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 44, 537-56.

LUODE- luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä. (2018). *Hankesuunnitelma*. Lahti.

Luomanen, J. & Nikander, P. (2017) Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvoori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Marková, I. (2000). Amédée or How to Get Rid of it: Social Representations from a Dialogical Perspective. *Culture & Psychology*, 6, 419-460.

Marková, I. (2003). *Dialogicality and social representations: the dynamics of mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

Masini, E. B. (1993). *Why Futures Studies?* London: Grey Seal.

Mikkonen, A. (2000). *Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 58, Joensuun yliopisto.

Moscovici, S. (1973). Esipuhe. Teoksessa: C. Herzlich (toim.), *Health and illness: A social psychological analysis*. Lontoo: Academic Press.

Moscovici, S. (1961/2008). *Psychoanalysis, its image and its public* (D. Macey, Trans.). Cambridge: Polity Press. (Original work published 1961).

Moscovici, S. (1981). On Social Representations. In J. P. Forgas (ed.), *Social cognition: Perspectives on everyday understanding. European Monographs in Social Psychology*, 26 (pp. 181–209). London: Academic Press.

Moscovici, S. & Hewstone, M. (1983). Social representations and social explanations: from the 'naïve' to the 'amateur' scientist. In M. Hewstone (Ed.), *Attribution Theory: Social and Functional Extensions*. Oxford: Blackwell.

Moscovici S. (1984). The Phenomenon of Social Representations. Teoksessa S. Moscovici & R. Farr (toim.), *Social Representations*, 3-55, Cambridge: University Press.

Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of Social Representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 211-250.

Moscovici, S. (2001). Why a theory of social representations? In K. Deaux & G. Philogène (Eds.), *Representations of the social*, 8-35, Oxford: Blackwell.

Myllyniemi, S. (toim.) (2014). *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Grand Oy.

Myllyniemi, S. (toim.) (2016). *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Grand Oy.

Numminen, U. & Ouakrim-Soivio, N. (2007). *Joustava Perusopetus. JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen*. Opetusministeriön julkaisuja. Yliopistopaino.

Nurmi, J.-E. & Nuutinen, P. (1987). *Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan*. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/87. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.

Nurmi, J.-E. (1991). How Do Adolescents See Their Future? A Review of the Development of Future Orientation and Planning. *Developmental Review*, 11, 1–59.

Nurmi, J.-E. (1993) Adolescent development in an age-graded context: the role of personal belief, goals, and strategies in the tackling of developmental tasks and standards. *International Journal of Behavioral Development*, 16, 169-189.

Nurmi, J.-E. (1995) Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään*. Porvoo: WSOY.

Piaget, J. (1929). *The Child's Conception of the World*. London: Routledge & Kegan Paul.

Pitti, I. (2017). What does being an adult mean? Comparing young people's and adults' representations of adulthood. *Journal of Youth Studies*, 20, 1225-1241.

Raudsepp, M. (2005). Why is it so difficult to understand the Theory of Social Representations? *Culture and Psychology*, 11, 455-468.

Rubin, A. (1996). Näkökulmia tulevaisuuteen – koulukokeilun tavoitteet ja eteneminen. Teoksessa Remes, P. & Rubin, A. (toim.), *Tulevaisuutta etsimässä. Tulevaisuusteema kouluopetuksessa*. Helsinki: Opetushallitus.

Rubin, A. (1998). *The Images of the Future of Young Finnish People*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja sarja D-2:1998. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Rubin, A. (2000.) *Growing up in social transition: In search of a late-modern identity*. Annales Universitatis Turkuensis. Ser. B. Tom. 232. Humaniora. Turku: University of Turku.

- Rubin, A. (2002). Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.), *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovelluksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sakki, I. (2010). *A Success Story or a Failure? Representing the European Integration in the Curricula and Textbooks of Five Countries*. (Sosiaalipsykologian tutkimuksia 25). Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian oppiaine.
- Sakki I., Mäkinieniemi J-P., Hakoköngäs, E., & Pirttilä-Backman A-M. (2014). Miten tutkia sosiaalisia representaatioita? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 51, 317–329.
- Salmela-Aro, K. (2010). Suomalaiset nuoret matkalla aikuisuuteen – hyvin- vai pahoinvointia? *Psykologia*, 45, 382-385.
- Salmela-Aro, K. (2011). Stages of Adolescence. Teoksessa B. Brown & M. Prinstein (toim.), *Encyclopedia of Adolescence*. Elsevier.
- Semin, G.R. (1985). The 'phenomenon of social representations': A comment on Potter & Litton. *British Journal of Social Psychology*, 24, 93-94.
- Sheldon, K M. & Elliot, A. J. (1998). Not all personal goals are personal: comparing autonomous and controlled personal reasons for goals as prediction of effort and attainment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 546-557.
- Snellman, L. & Rätty, H. (1995). Conceptions of Intelligence as Social Representations. *European Journal of Psychology of Education*, 3, 273-287.
- Szpunar, P. & Szpunar, K. K. (2016). Collective future thought: Concept, function, and implications for collective memory studies. *Memory Studies*, 9, 376-389.
- Tella, A. (1996). Tutkimuksen kertomaa nuorten tulevaisuus ajattelusta. Teoksessa P. Remes & A. Rubin (toim.), *Tulevaisuutta etsimässä. Tulevaisuusteema kouluopetuksessa*. Helsinki: Opetushallitus.
- Turunen, K. E. (2005). *Ikävaiheiden kriisit*. Jyväskylä: Atena.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuominen-Soini, H., Salmela-Aro, K. & Niemivirta, M. (2010). Ajallinen pysyvyys ja nuorten sukupuolierot opiskelumotivaatiossa. *Psykologia*, 45, 386-399.
- Törrönen, J. (2017). Virikehaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Vásquez, J. M. (1999). The research on future images and visions: Need for strategic alliance between futures studies and social sciences. *International Review of Sociology*, 3, 333-347.

Vasalampi, K. Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. (2010). Sisäinen motivaatio ja hyvinvoinnin rooli onnistuneessa koulusiirtymässä. *Psykologia*, 45, 402-409.

Voelklein, C., & Howarth, C. (2005). A review of controversies about Social Representations Theory: A British debate. *Culture & Psychology*, 11, 431-454.

Wagner, W. Duveen, G., Farr, R. Jovchelovitch, S., Lorenzi-Cioldi, F., Marková, I., & Rose, D. (1999). Theory and method of social representations. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 95-125.

Wagner, W., Duveen, G., Verna, J., & Themel, T. (2000). I have some faith and at the same time I don't believe in it. Cognitive polyphasia and cultural change. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 10, 301-314.

Wertsch, J. V. (2002). *Voices of Collective Remembering*. Cambridge: Cambridge University Press.